

Załącznik nr 2

Strategia Metropolia Krakowska 2030

Legenda

Znaczenie infografik

nr

Dane ilościowe - pochodzące z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, najczęściej stosowany przedział: 2015-2019

nr

Dane ilościowe - pochodzące z danych zebranych przez Biuro Stowarzyszenia Metropolia Krakowska, 2019-2020

nr

Dane ilościowe - pochodzące z ogólnodostępnych raportów jakościowych, przywołanych szczegółowo w raportach diagnostycznych SMK z 2020 r. i na końcu diagnozy

Dane jakościowe - pochodzące z wywiadów i paneli eksperckich przeprowadzonych przez Biuro Stowarzyszenia Metropolia Krakowska, 2020

nr

Dane jakościowe - pochodzące z ogólnodostępnych raportów jakościowych, przywołanych szczegółowo w raportach diagnostycznych SMK z 2020 r. i na końcu diagnozy

nr

Każdorazowo infografika dotycząca danych pochodzących z konkretnego źródła zawiera numer odnoszący się do zestawienia, które znajduje się na końcu załącznika nr 2 i w którym odnaleźć można nazwę, autora źródła danych oraz datę wydania źródła danych

Spis treści

☐	1.Dokumenty horyzontalne.....	4
☐	2.Megatrendy.....	9
☐	3.Podstawowe informacje o Metropolii Krakowskiej.....	15
☐	4.Dziedziny współpracy	20
☐	4.1.Inteligentne zarządzanie.....	21
☐	4.2.Środowisko i przestrzeń.....	33
☐	4.3.Mobilność.....	59
☐	4.4.Gospodarka.....	77
☐	4.5.Kultura czasu wolnego	93
☐	4.6.Edukacja.....	103
☐	4.7.Uслуги społeczne.....	119
☐	5.Spis źródeł.....	135

1. Dokumenty horyzontalne

Z perspektywy zapewnienia spójności działań realizowanych na poziomie metropolitalnym, regionalnym, krajowym i dalej międzynarodowym koniecznym jest uwzględnienie celów, inicjatyw i zadań zawartych w dokumentach o strategicznym znaczeniu dla obszaru. Metropolia Krakowska jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się ośrodków nie tylko w kraju, ale również na arenie europejskiej. Uwzględnienie najważniejszych celów polityk horyzontalnych oraz dominujących megatrendów umożliwi harmonizację podejmowanych działań, pozwoli na optymalizację zasobów, które będą zaangażowane w realizację zadań oraz wygenerowanie wielu innych synergii, wynikających z realizacji spójnych celów przez jednostki i podmioty wdrażające polityki na różnych poziomach. Wpływ na kształt Strategii Metropolia Krakowska 2030 ma wiele dokumentów horyzontalnych różnego szczebla. Analiza tych dokumentów była przedmiotem diagnozy i pozwoliła na wyodrębnienie kluczowych kierunków, które determinować będą rozwój obszaru, z uwzględnieniem idei zrównoważonego rozwoju. Poniżej zaprezentowano jedynie wybrane dokumenty horyzontalne - najistotniejsze z perspektywy rozwoju całego obszaru funkcjonalnego miasta Krakowa jakim jest Metropolia Krakowska.

Nowa Agenda Miejska (HABITAT III)

Nowa Agenda Miejska została zatwierdzona przez ONZ podczas Konferencji Miejskiej Habitat III w Quito w październiku 2016 r. Agenda opisuje wyzwania stojące przed miastami wynikające z faktu, że w 2020 r. 56,2% ludności świata zamieszkiwało obszary zurbanizowane. **Do 2050** spodziewane jest niemal **podwojenie populacji miast**. Kluczowy dla Agendy jest **zrównoważony rozwój miast, który powinien opierać się na zasadach solidarności, wolności, równości, godności, społecznej sprawiedliwości oraz szacunku dla różnorodnych kultur i równowadze między tym co miejskie, a tym co wiejskie**.

Co więcej, to właśnie w miastach i ich obszarach funkcjonalnych należy tworzyć i realizować strategie redukcji oraz budowania odporności na zagrożenia związane m.in. ze zmianami klimatu. Wyzwania, które zidentyfikowano w Agendzie dotyczą m.in. problemów demograficznych, nierówności społecznych, zagospodarowania przestrzennego oraz wykorzystania coraz bardziej kurczących się zasobów. Zasady, którymi należy kierować się przy zarządzaniu obszarami miejskimi obejmują m.in. odpowiednie planowanie i projektowanie (które zagwarantują zdrowie, bezpieczeństwo, odpowiednią gospodarkę oraz mobilność), zasadę pomocniczości (pozostawienie zarządzania miastami samorządom), partycypację społeczną, a także ideę Smart City (promowanie innowacji, zbieranie danych i rozwój technologii).

Nowa Karta Lipska

Nowa Karta Lipska jest aktualizacją pierwszej wersji Karty Lipskiej na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich przyjętej przez unijnych ministrów w 2007 roku. Za koniecznością jej aktualizacji ministrowie opowiedzieli się w Deklaracji Bukaresztańskiej w 2019 roku. Karta Lipska definiuje priorytet dla miast jako ***„dążenie do wspólnego dobra za pomocą transformacyjnej siły miast, w tym do ogólnego dobrobytu, sprawnych służb publicznych, a także zmniejszenia lub zapobiegania powstawaniu nowych form nierówności społecznych, gospodarczych, środowiskowych i terytorialnych.”*** Wspólnym celem ministrów państw UE jest ***„zapewnienie i podwyższenie jakości życia we wszystkich europejskich miastach i ich obszarach funkcjonalnych.”*** Żaden obywatel nie powinien zostać pozostawiony bez pomocy. Dokument opisuje niezbędną transformację miast i ich obszarów funkcjonalnych w trzech zintegrowanych obszarach. Pierwszy to **aspekt społeczny**, w którym mowa o zapewnieniu wszystkim mieszkańcom, niezależnie od płci, statusu społeczno-ekonomicznego i wieku, równych szans. Drugi dotyczy **ekologii i potrzeby walki miast z globalnym ociepleniem** oraz zapewnienia czystego powietrza, wód, gleb i zrównoważonego użytkowania gruntów. W końcu trzeci aspekt – **gospodarczy** – opisuje stan docelowy miast jako obszarów o zdywersyfikowanej gospodarce, atrakcyjnych, innowacyjnych i konkurencyjnych, zapewniających mieszkańcom miejsca pracy.

Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju

Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju, została przyjęta przez 193 państwa członkowskie ONZ podczas Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku we wrześniu 2015 r. Agenda opisuje nową wizję rozwoju, koncentrującą się na pięciu wielkich zmianach transformacyjnych – określanych jako zasada 5P. Pierwsza z nich to **ludzie (people)**, w której podkreśla się tworzenie warunków do rozwoju i równego dostępu do zasobów (ekonomicznych, naturalnych, technologicznych, podstawowych usług) dla wszystkich, w tym grup wykluczonych. Druga to **planeta (planet)**, gdzie zwraca się uwagę na znaczenie zrównoważonego rozwoju, który ma sprzyjać wzrostowi gospodarczemu i większemu włączeniu społecznemu oraz racjonalnemu wykorzystywaniu zasobów środowiska naturalnego. Trzecia to **dobrobyt (prosperity)**, mówiąca o przekształcaniu gospodarek w zapewniające inkluzywny rozwój, w tym przestawienie się na zrównoważone modele konsumpcji i produkcji, zapewnienie dostępu do dobrej edukacji, opieki zdrowotnej, transportu, ułatwianie podejmowania działalności gospodarczej, inwestowania czy wymiany handlowej. Czwarta zasada to **pokój (peace)**, dotycząca budowania skutecznych, sprawiedliwych, otwartych i odpowiedzialnych instytucji gwarantujących wzmocnienie roli prawa, ale też włączenie społeczne i współdecydowanie. Zasada piąta to **partnerstwo (partnership)**, które polegać ma na solidarności, współpracy, odpowiedzialności i przejrzystości podejmowanych działań. Zasada ta ma dotyczyć m.in. partnerstwa pomiędzy administracją lokalną, regionalną, środowiskami naukowymi, biznesem i wszystkimi zainteresowanymi stronami i grupami.

Europejski Zielony Ład

Europejski Zielony Ład, przedstawiony przez Komisję Europejską w grudniu 2019 roku, powstał jako strategia na rzecz wzrostu służąca przekształceniu Unii Europejskiej w **nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę**. Celem tej strategii jest osiągnięcie przez UE **w 2050 r. zerowego poziomu emisji gazów cieplarnianych netto** i stanie się kontynentem neutralnym dla klimatu. Cel ma być realizowany poprzez inwestycje w technologie przyjazne dla środowiska, wspieranie innowacji przemysłowych, wprowadzanie czystszych, tańszych i zdrowszych form transportu prywatnego i publicznego, obniżenie emisyjności sektora energii, zapewnienie większej efektywności energetycznej budynków oraz współpracę z partnerami międzynarodowymi w celu poprawy światowych norm środowiskowych. Strategia będzie realizowana przez wiele mechanizmów, w tym **mechanizm sprawiedliwej transformacji** (zakładający ukierunkowane wsparcie dla regionów i sektorów w przechodzeniu na zieloną gospodarkę), **Unijną strategię na rzecz bioróżnorodności 2030** czy Program **Od pola do stołu**, którego celem jest zapewnienie Europejczykom zdrowej, przystępnej cenowo i zrównoważonej żywności, przeciwdziałanie zmianie klimatu, ochrona środowiska naturalnego i zachowanie różnorodności biologicznej oraz godziwe zyski w łańcuchu żywnościowym i wspieranie rolnictwa ekologicznego.

Agenda cyfrowa

Agenda Cyfrowa jest jedną z 7. inicjatyw przewodnich przyjętych przez Komisję Europejską w ramach strategii „Europa 2020” w 2010 roku. Strategia jednolitego rynku cyfrowego opiera się na trzech filarach: **zapewnieniu konsumentom i przedsiębiorcom łatwiejszego dostępu do towarów i usług cyfrowych w całej Europie, stworzeniu odpowiednich warunków do rozwoju sieci i usług cyfrowych oraz maksymalizacji potencjału wzrostu gospodarczego tkwiącego w gospodarce cyfrowej**. Filary te mają zagwarantować sprawiedliwe, otwarte i bezpieczne środowisko cyfrowe. W europejskiej agendzie cyfrowej wyznaczono 13 celów, które mają ostatecznie doprowadzić do wykorzystania technologii do tego, by mieszkańcom Unii Europejskiej żyło się lepiej.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

SOR to najistotniejszy krajowy dokument określający podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym. Głównym celem wyznaczonym w dokumencie jest **tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym**. Dokument wytyczył kierunek programowania dla wielu innych krajowych zintegrowanych strategii sektorowych, w tym polityki miejskiej. SOR została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. jako aktualizacja średniookresowej strategii rozwoju kraju.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

KSRR 2030 to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa - przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030.

Dokument kładzie nacisk na **zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich**. Strategia wspiera konkurencyjność regionów i zakłada kontynuację działań zmierzających do podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności. W strategii istotny nacisk położono na **rozwijanie kompetencji administracji publicznej**. Chodzi o umiejętności niezbędne do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju, w szczególności na terenach o niskim potencjale rozwojowym, a zwłaszcza wspieranie powiązań między lokalnym i regionalnym sektorem publicznym a światem biznesu i nauki.

W dokumencie przewidziano **zwiększenie roli i odpowiedzialności samorządów lokalnych, jako podmiotów decydujących o polityce rozwoju w skali lokalnej**.

Strategia tworzy warunki do większego angażowania się samorządów gminnych i powiatowych w realizację wspólnych projektów i we współpracę ponad granicami administracyjnymi.

Krajowa Polityka Miejska 2023 (docelowo 2030)

Przyjęta w 2015 roku, Krajowa Polityka Miejska to narzędzie dedykowane realizacji celów strategicznych w odniesieniu do miast. Jej realizacja ma wzmocnić zdolność miast i miejskich obszarów funkcjonalnych do tworzenia **zrównoważonego rozwoju, miejsc pracy i poprawy jakości życia mieszkańców**. Odnosi się do 10 głównych tematów jakimi są: rozwój przestrzenny, partycypacja społeczna, demografia, transport i mobilność miejska, niskoemisyjność i efektywność energetyczna, rewitalizacja, polityka inwestycyjna, rozwój gospodarczy, ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu oraz zarządzanie obszarami miejskimi. Aktualnie dokument podlega aktualizacji - ma ona dostosować KPM do najnowszych priorytetów rozwojowych w Polsce i międzynarodowych trendów w rozwoju miast. Aktualizacja KPM zmieni perspektywę jej funkcjonowania z 2023 na 2030 rok.

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”

Strategię Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, została uchwalona przez Sejmik Województwa Małopolskiego 17 grudnia 2020 roku. Strategia zawiera wizję regionu, jako miejsca równych szans i wszechstronnego rozwoju mieszkańców. Stawia ona również na rozwój nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialne podchodzenie do zasobów środowiska naturalnego, silną aktywność mieszkańców, czerpanie z dziedzictwa przeszłości, zachowanie tożsamości oraz aktywne działanie na rzecz integracji europejskiej. Rozwój województwa ma być realizowany w trzech podstawowych wymiarach: I. Małopolskie, II. Gospodarka oraz III. Klimat i środowisko. Jako dopełnienie wskazano również dwa obszary przekrojowe: IV. Zarządzanie strategiczne rozwojem oraz V. Rozwój zrównoważony terytorialnie. Centralne miejsce w strategii zajmują Małopolskie, **których jedna trzecia zamieszkuje obszar Metropolii Krakowskiej**. Zasadniczym punktem odniesienia dla działań wspierających rozwój regionu ma być zwiększanie i wyrównywanie szans rozwojowych małopolskich rodzin. Wszelkie aktywności zmierzające do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, zarówno w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, jak i terytorialnym, inicjowane będą z myślą o małopolskich rodzinach.

Strategia Rozwoju Krakowa. Tu chcę żyć. Kraków 2030

Strategia Rozwoju Krakowa została przyjęta uchwałą Rady Miasta Krakowa w lutym 2018 roku. Wskazuje ona najważniejsze zasoby Krakowa - rdzenia Metropolii Krakowskiej, za które uznano: **ludzi, kulturę, potencjał akademicki i gospodarkę opartą na wiedzy**. Dokument ukierunkowuje rozwój miasta w perspektywie do 2030 roku, który programowany jest w ramach sześciu obszarów, obejmujących dziedziny, takie jak: inteligentna i nowoczesna metropolia, nowoczesna gospodarka i potencjał naukowy, kultura i dziedzictwo kulturowe, jakość życia, kapitał społeczny i zarządzaniem miastem. Wśród najistotniejszych wartości i zasad, do których powinny odwoływać się działania rozwojowe w dokumencie wskazane zostały: **odpowiedzialność, otwartość, dialog społeczny, budowanie konkurencyjności, elastyczne reagowanie oraz równe szanse**.

2. Megatrendy

Dla planowania w perspektywie 2030 roku, kluczowe obok weryfikacji polityk horyzontalnych wyższego szczebla, jest zmapowanie megatrendów, które można zdefiniować jako siły czy kierunki zmian społecznych, politycznych czy technologicznych, które wywierają wpływ na wszystkie dziedziny życia. Poniżej wskazano megatrendy, które w najbliższych latach będą zmieniać oblicze polskiej i światowej gospodarki.

Kryzys klimatyczny

Obecnie, najważniejsze zagrożenie dla świata stanowi kryzys klimatyczny i szereg związanych z nim kwestii środowiskowych. Zmieniający się klimat będzie powodował w najbliższych latach coraz częstsze występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych (np. powodzie, pożary, huragany, upały), okresy suszy i braki w dostępie do wody, a także uciążliwe wysokie temperatury i tworzenie się wysp ciepła. Mamy obecnie do czynienia z niepowodzeniem w wielu działaniach na rzecz klimatu, niszczeniem przez ludzi środowiska naturalnego oraz utratą różnorodności biologicznej. Kryzys klimatyczny wymaga konkretnych i szybkich działań, zarówno w skali globalnej, jak i lokalnej – powinien on stanowić oś wokół, której planowane będą przyszłe działania, nie tylko w dziedzinie środowiska, ale też gospodarki, mobilności czy usług społecznych.

Pandemia korononawirusa i jej skutki

Kryzys spowodowany pandemią SARS-COV-2 dotyka silnie wiele regionów i miast Europy. Według badań przeprowadzonych przez Komitet Regionów i Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, większość władz lokalnych i regionalnych przewiduje, że **kryzys społeczno-gospodarczy poważnie wpłynie na ich finanse, co może osłabić ich zdolność do realizacji inwestycji publicznych**. Co więcej, kryzys spowodowany pandemią może zmienić priorytety polityki rozwoju – już teraz władze lokalne i regionalne wzywają do skupienia się w szerszym zakresie na przystępnych cenowo i dostępnych podstawowych usługach wysokiej jakości, w tym usługach zdrowotnych, odporności regionalnej i zmniejszeniu przepaści cyfrowej między regionami. **Wystąpienie pandemii uwioczniło wyzwanie, jakim jest wypracowanie umiejętności władz wszystkich szczebli do elastycznego reagowania na zmiany zachodzące w otoczeniu i szybkiej adaptacji do nich**. Ekspertsi przewidują występowanie różnego typu epidemii w przyszłości, co oznacza, że już teraz musimy przygotowywać obszary metropolitalne do odpowiedzi na kolejne kryzysy.

Rosnąca i decydująca rola miast oraz ich zrównoważony rozwój

Już teraz większość ludności świata mieszka na obszarach zurbanizowanych, a do 2050 spodziewane jest niemal podwojenie populacji miast, co czyni urbanizację jednym z najbardziej przeobrażających trendów. **Metropolie stają się najważniejszymi ośrodkami usług, innowacji, nauki, kultury, a także kluczowymi węzłami transportowymi**. To one stanowią bieguny wzrostu, które wpływają na rozwój gospodarki w danym regionie. Do trendów w zakresie zrównoważonego rozwoju miast zaliczyć należy m.in.:

- **Miasto 15-minutowe** - trend dotyczący planowania i urządzania miasta w taki sposób, aby wszystkie podstawowe usługi były dostępne dla mieszkańców w odległości, której pokonanie zajmuje do 15 minut. Omawiany trend zyskuje na popularności ze względów ekologicznych i preferencji w poruszaniu się pieszo lub na rowerze.
- **Miasto zwarte (*compact city*)** - koncepcja polegająca na projektowaniu zabudowy miejskiej o wysokiej intensywności, wielofunkcyjnej, w której przemieszczanie się oparte jest o transport publiczny oraz rowerowy. Głównym celem takiego podejścia jest zmniejszenie negatywnego wpływu, jaki tereny miejskie mają na otaczające je tereny zielone.

- **Odporność miejską (*urban resilience*)** - w myśl tej koncepcji miasto postrzegane jest jako organizm - system naczyń połączonych, w którym mieszkańcy, lokalne władze i przedsiębiorcy muszą współpracować, aby stworzyć rozwiązania optymalne dla wszystkich, a przy tym – korzystne dla klimatu. Wspólne zarządzanie miastem ma skutkować jego odpornością na niszczące zdarzenia (takie jak pandemia) i budować zdolność do regeneracji i dalszego zrównoważonego rozwoju.
- **Rolę miast w zachowaniu bioróżnorodności** - obecnie podkreśla się potencjał miast w ochronie różnorodności biologicznej, którą można zachować dzięki ochronie i tworzeniu różnego rodzaju form zieleni w przestrzeni miejskiej, w tym poprzez zachowanie starych parków i ogrodów, nasadzenia roślinności wzdłuż np. linii tramwajowych czy ogólnie - dróg, zachowanie miejsc podmokłych, terenów zieleni przyulicznej i przy zabudowaniach, sadów i ogródków działkowych, cmentarzy ze starymi drzewami, pnączy na murach i ekranach dźwiękochłonnych oraz tworzenie zielonych dachów i elewacji.
- **Miejskie rolnictwo** - koncepcja opierająca się na zasadzie przybliżania miejsca produkcji żywności do miejsca konsumpcji. Rolnictwo miejskie jest wszelką działalnością, która prowadzi do produkcji żywności (zarówno w zakresie hodowli roślin, jak i zwierząt) - szczególnie na potrzeby lokalnej społeczności. Poza oczywistą funkcją jaką jest produkcja, przetwarzanie, dystrybucja i konsumpcja żywności, rolnictwo miejskie spełnia dodatkowe funkcje: buduje troskę o środowisko naturalne, pozwala na wypoczynek i rekreację wśród zieleni, zwiększa świadomość ekologiczną mieszkańców oraz pozwala nawiązywać i umacniać więzi sąsiedzkie.

Starzenie się społeczeństw

Do 2050 roku, osoby powyżej 60. roku życia będą stanowiły w Polsce 40% społeczeństwa. Ta cywilizacyjna przemiana widoczna jest w całej Unii Europejskiej i nazywana jest „siwieniem kontynentu”. Spowoduje on konieczność znacznego zwiększenia ilości środków finansowych na wydatki emerytalne i zdrowotne, w przeciwnym razie będziemy mieli do czynienia z istotnym obniżeniem zakresu zabezpieczenia oferowanego osobom starszym. Proces starzenia się społeczeństw trudno jest zatrzymać, można jednak odpowiednio się do niego przygotować.

Kryzys migracyjny

Od ostatnich kilku lat, Europa mierzy się z najpoważniejszym wyzwaniem migracyjnym od końca drugiej wojny światowej. W 2015 roku, w UE zarejestrowano 1,25 miliona osób ubiegających się o azyl po raz pierwszy, natomiast w 2019 roku, liczba ta spadła do 612 700 osób. Przyjmuje się, że istotnym czynnikiem przyciągającym imigrantów do UE jest jej względnie korzystna sytuacja gospodarcza i stabilność polityczna. Chociaż napływ migrantów do UE zmniejszył się, Europa zostanie prawdopodobnie miejscem docelowym dla osób ubiegających się o azyl i migrantów, w sytuacji mających miejsce konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych, zmian klimatu i ubóstwa. We wrześniu 2020 roku, Komisja Europejska zaproponowała nowy pakt o migracji i azylu, który proponuje ulepszone i szybsze procedury w całym systemie azylowym i migracyjnym UE. Mimo prób stworzenia wspólnego systemu azylowego, nadal pomiędzy państwami widoczne są duże różnice w zakresie ochrony uchodźców oraz warunków ich przyjmowania. Różnice te wynikają najczęściej z sytuacji ekonomicznej poszczególnych państw oraz liczby migrantów, którzy do nich przyjeżdżają. Propozycja solidarnego przyjęcia uchodźców przez kraje członkowskie w 2015 roku, silnie podzieliła polskie społeczeństwo na zwolenników i przeciwników pomagania ofiarom kryzysu. Dalszy napływ uchodźców do państw europejskich, w tym Polski, będzie rodził szereg wyzwań związanych ze świadczeniem pomocy na wielu płaszczyznach oraz wspierania integracji nowo przybyłych imigrantów ze społecznościami lokalnymi.

Pogłębiające się nierówności społeczne

W ostatnich latach coraz szerzej dyskutowanym w Europie i na świecie zjawiskiem, są nierówności społeczne. Nierówna dystrybucja dóbr materialnych i niematerialnych (jak dostęp do edukacji czy ochrony zdrowia), powoduje powiększające się różnice między poszczególnymi członkami społeczeństwa. Obecnie nierówności społeczne w Polsce, jak i na całym świecie są najwyższe w historii, a pogłębianie się tego zjawiska może prowadzić do zaostrzenia konfliktów politycznych, spowolnienia wzrostu gospodarczego oraz wzrostu polaryzacji społecznej.

Gospodarka o obiegu zamkniętym

Przechodzenie gospodarek z paradygmatu linearnego na cyrkularny, będą wymuszały w dużej mierze regulacje z poziomu europejskiego. Plan UE, będący jednym z elementów Europejskiego Zielonego Ładu, obejmujący środki dotyczące całego cyklu życia produktów ma na celu dostosowanie gospodarek do *zielonej* przyszłości oraz wzmocnienie konkurencyjności przy jednoczesnej ochronie środowiska i zapewnieniu konsumentom nowych praw. Dokumenty wydane przez Komisję Europejską wymuszają na państwach członkowskich stopniowe wprowadzanie zmian w tym obszarze i pokazują korzyści ze zmiany paradygmatu.

Przemysł 4.0

Nowa odsłona przemysłu, różni się od poprzednich rewolucji technologicznych tym, że łączy w sobie sfery fizyczną, cyfrową i biologiczną, wykorzystując istniejące technologie. Przemysł 4.0 (po przemyśle 1.0 cechującym się mechanizacją, 2.0 - elektryfikacją oraz 3.0 – cyfryzacją), oznacza zatem **unifikację świata rzeczywistego maszyn produkcyjnych ze światem wirtualnym Internetu i technologii informacyjnej**. Kluczowymi elementami napędzającymi rozwój Przemysłu 4.0 są: Internet Rzeczy (z ang. Internet of Things), uczenie maszynowe, sztuczna inteligencja oraz rozszerzona i wirtualna rzeczywistość (AR i VR).

Sztuczna inteligencja

W nadchodzących latach należy spodziewać się rosnącej roli sztucznej inteligencji we wszystkich dziedzinach życia. Programy lub systemy komputerowe symulujące ludzkie myślenie mają już wiele zastosowań – od autonomicznych samochodów po systemy monitoringu czy rekomendowanie treści na platformach internetowych. **Użycie algorytmów SI będzie miało coraz szersze zastosowanie we wdrażaniu idei Smart City** (czyli inteligentnego bądź też sprytnego miasta) np. poprzez wykorzystanie w systemie zarządzania ruchem, zarządzaniu energią, wodociągami, zbiórką odpadów czy poprawie bezpieczeństwa publicznego.

Nowe trendy na rynku pracy

Rzeczywistość rynku pracy powoduje, że coraz więcej pracowników podnosi swoje kwalifikacje przez całe życie, pracuje na swój rachunek lub na podstawie elastycznych form zatrudnienia oraz otwiera się na nawet wielokrotne przebranżowienie. Ma to związek również z **widocznym globalnie przyspieszonym procesem automatyzacji i robotyzacji**, która powoduje zanikanie niektórych zawodów, oraz - jednocześnie - tworzenie nowych. W ostatnich latach widoczny był także rozwój trendu **gospodarki dzielenia** (z ang. „gig economy”) czyli sposobu pracy, który opiera się na realizacji pojedynczego zadania lub projektu (często za pośrednictwem platform cyfrowych), bez powiązania z jednym, stałym pracodawcą. Taki system pracy daje potencjalnie dużo większą swobodę niż tradycyjny etat, pozwalając na pracę z dowolnego miejsca na ziemi, w dowolnym czasie. **Zwiększa się również liczba osób pracujących zdalnie**, co w szerszej perspektywie i w przypadku utrzymywania się tego trendu, może prowadzić do znaczących zmian w obszarach wynajmu i zagospodarowania przestrzeni biurowych czy mobilności mieszkańców.

Elektromobilność

Już obecnie mamy do czynienia z rosnącą aktywnością największych koncernów motoryzacyjnych w obszarze elektromobilności oraz coraz silniejszymi systemami wsparcia dla niej na poziomie rządów państw. Rośnie konkurencyjność pojazdów elektrycznych oraz zainteresowanie nimi wśród konsumentów. Elektromobilność dotyczy też inwestowania w coraz większe ilości autobusów elektrycznych czy wodorowych dla flot transportu miejskiego. Rozwój tego typu zeroemisyjnych flot jest niezwykle istotny w budowaniu *zielonych* miast.

3. Podstawowe informacje o Metropolii Krakowskiej

Obszar Metropolii Krakowskiej, został wyznaczony w związku z wdrożeniem na terenie województwa małopolskiego instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w 2014 roku. Zawiązanie przez samorządy wspólnego Związku ZIT, jako nowej formuły współpracy samorządów, umożliwiło wyjście poza sztywne granice administracyjne samorządów i zwiększenie oddziaływania realizowanych przedsięwzięć. Ze względu na fakt, iż w dokumentach strategicznych i planistycznych, wyznaczających kierunki polityki regionalnej i zagospodarowania obszarów na różnych szczeblach współistnieje wiele pojęć i delimitacji, należy tu jednoznacznie podkreślić, iż przedmiotowa **strategia ponadlokalna dotyczy obszaru Metropolii Krakowskiej, czyli 15 gmin.**

W skład obszaru wchodzi miasto **Kraków** oraz najintensywniej powiązane z nim w ujęciu funkcjonalnym gminy: **Biskupice, Czernichów, Igołomia-Wawrzeńczyce, Kocmyrów-Luborzyca, Liszki, Michałowice, Mogilany, Niepołomice, Skawina, Świątniki Górne, Wieliczka, Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki**. Pod względem administracyjnym w Metropolii Krakowskiej znajdują się: 1 gmina miejska, 10 gmin wiejskich oraz 4 gminy miejsko-wiejskie. Oprócz Krakowa w skład Metropolii Krakowskiej wchodzi jeszcze 4 miasta: Niepołomice, Skawina, Świątniki Górne i Wieliczka.

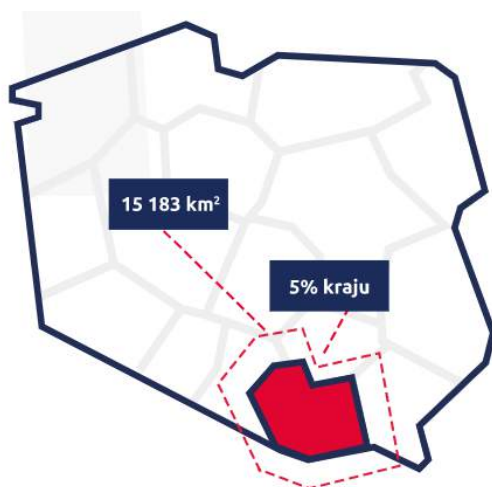
Należy nadmienić, że zasięg Metropolii Krakowskiej jest mniejszy od optymalnego zasięgu Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krakowa wyznaczonego w Strategii Rozwoju Województwa "Małopolska 2030" jako obszar strategicznej interwencji. Niemniej, aktualnie jedyną formą zinstytucjonalizowanej współpracy, działającą w optymalnym zasięgu MOF Krakowa wskazanym w Strategii "Małopolska 2030" jest Stowarzyszenie Metropolia Krakowska. Gminy członkowskie SMK na tej bazie wspólnie zdecydowały i wyraziły wolę stworzenia strategii ponadlokalnej w trybie zgodnym z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

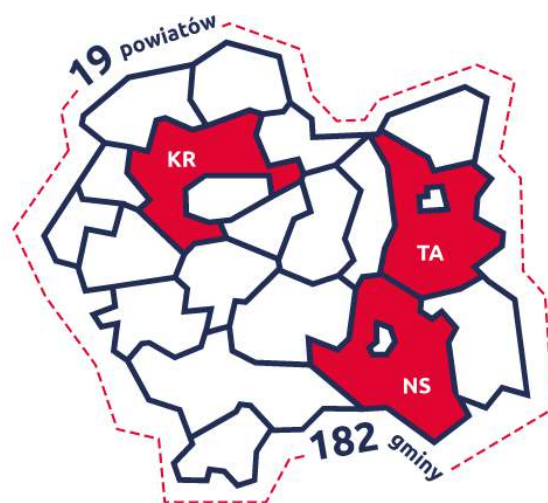
Według danych na koniec 2019 roku, obszar Metropolii Krakowskiej zamieszkiwało ok. **1,07 mln mieszkańców**. W porównaniu do roku 2013, kiedy liczba ta wynosiła 1 034 142 osoby, odnotowano wzrost liczby mieszkańców o ponad 40 tys. osób. Prawie 770 tys. mieszkańców – miasto Kraków, a 300 tys. mieszkańców – gminy ościenne. Kraków zamieszkuje więc ok. 72% ludności Metropolii Krakowskiej.

Obraz terytorium

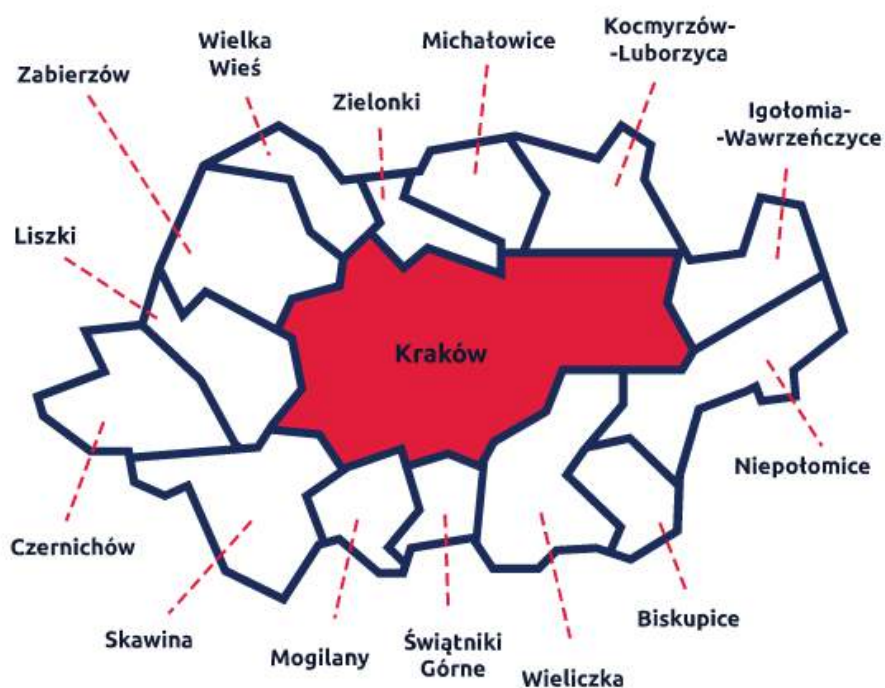
Polska

Małopolska

Metropolia Krakowska

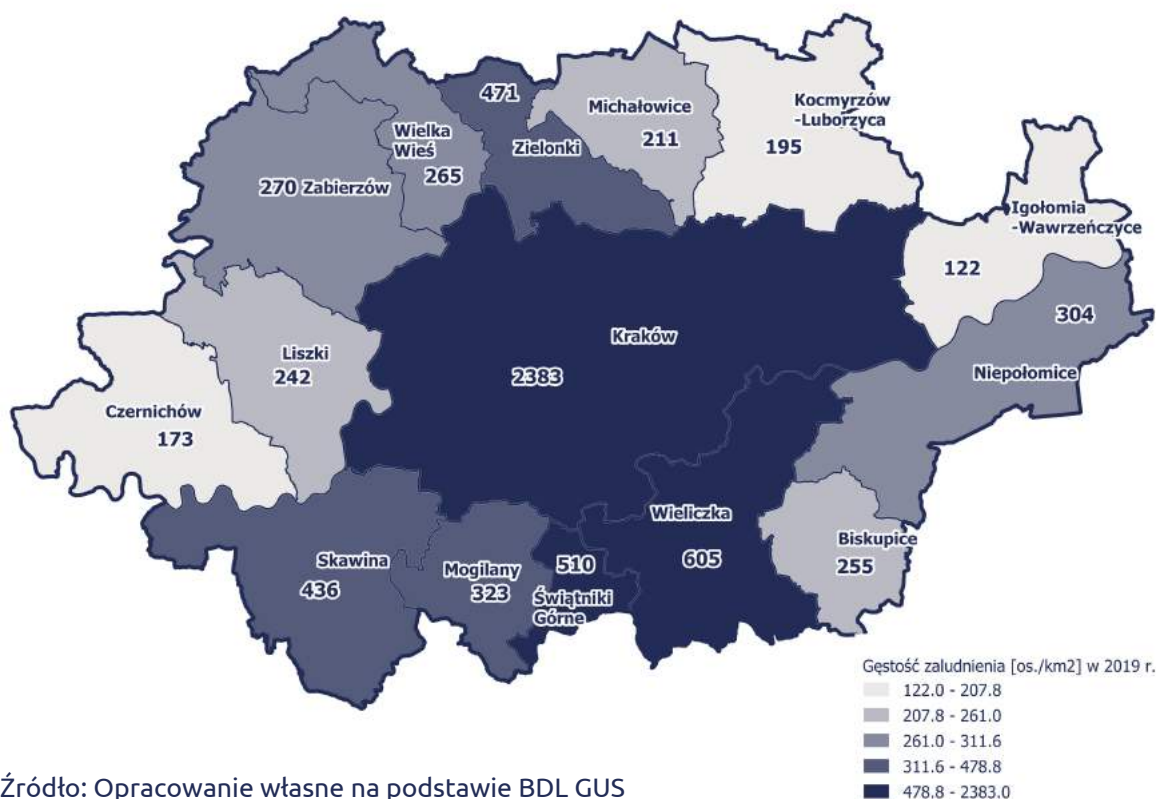

Łączna powierzchnia Metropolii Krakowskiej wynosi ok. 127 500 ha, z czego ok. 26% zajmuje miasto Kraków, a pozostałe 74% - strefa podmiejska. Obszar ten charakteryzuje się stosunkowo wysoką gęstością zaludnienia, odpowiadającą wysoko zurbanizowanym obszarom Polski – mediana dla obszaru to 267 osób na km², przy gęstości zaludnienia w Krakowie wynoszącej 2384 osób na km². W większości gmin należących do Metropolii Krakowskiej, można zaobserwować **trend wzrostowy gęstości zaludnienia** (jedynie w gminie Igołomia-Wawrzeńczyce, gęstość zaludnienia w latach 2016-2019 nie uległa zmianie). Biorąc pod uwagę zjawisko niepełnej rejestracji ruchu migracyjnego należy mieć na uwadze, że dane statystyczne dotyczące gęstości zaludnienia mogą nie oddawać w pełni skali zjawiska suburbanizacji na obszarze Metropolii Krakowskiej.

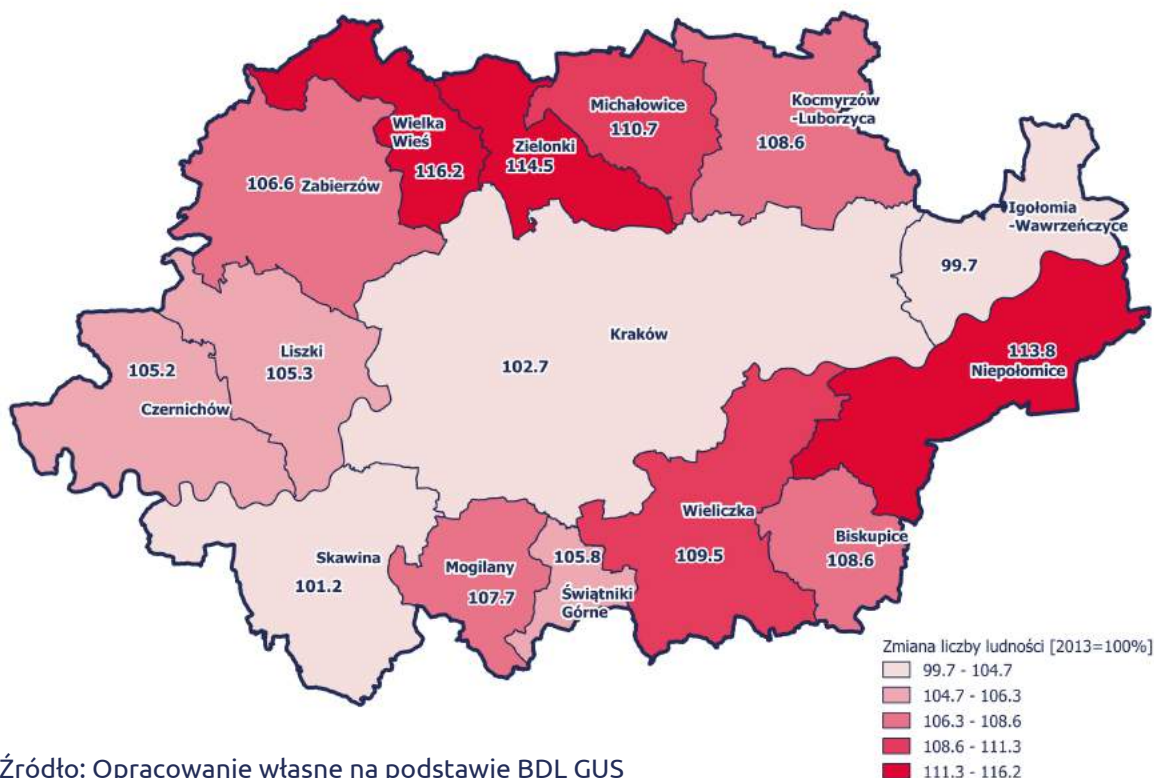
W perspektywie do 2030 roku, prognozowany jest **wzrost liczby ludności Metropolii Krakowskiej o ok. 50 tys. mieszkańców**. Główną determinantą tego wzrostu będą **migracje**. Na przestrzeni lat 2009-2019, liczba zameldowań na tym terenie wzrosła z 11 433 do średnio 13 411 osób rocznie. Na terenie Metropolii Krakowskiej przebywa też coraz więcej obcokrajowców. Liczba obcokrajowców przebywających w samym Krakowie szacowana jest różnie, w zależności od źródła – od 32,2 tys. (dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego) do 15,6 tys. (dane Urzędu Miasta Krakowa). Najliczniejszą grupę obcokrajowców stanowią obywatele krajów Europy (pow. 80%), a 70 do 85% z nich to obywatele Ukrainy.

Gęstość zaludnienia w gminach Metropolii Krakowskiej [2019]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Zmiana liczby ludności w gminach Metropolii Krakowskiej [2013 vs 2019]

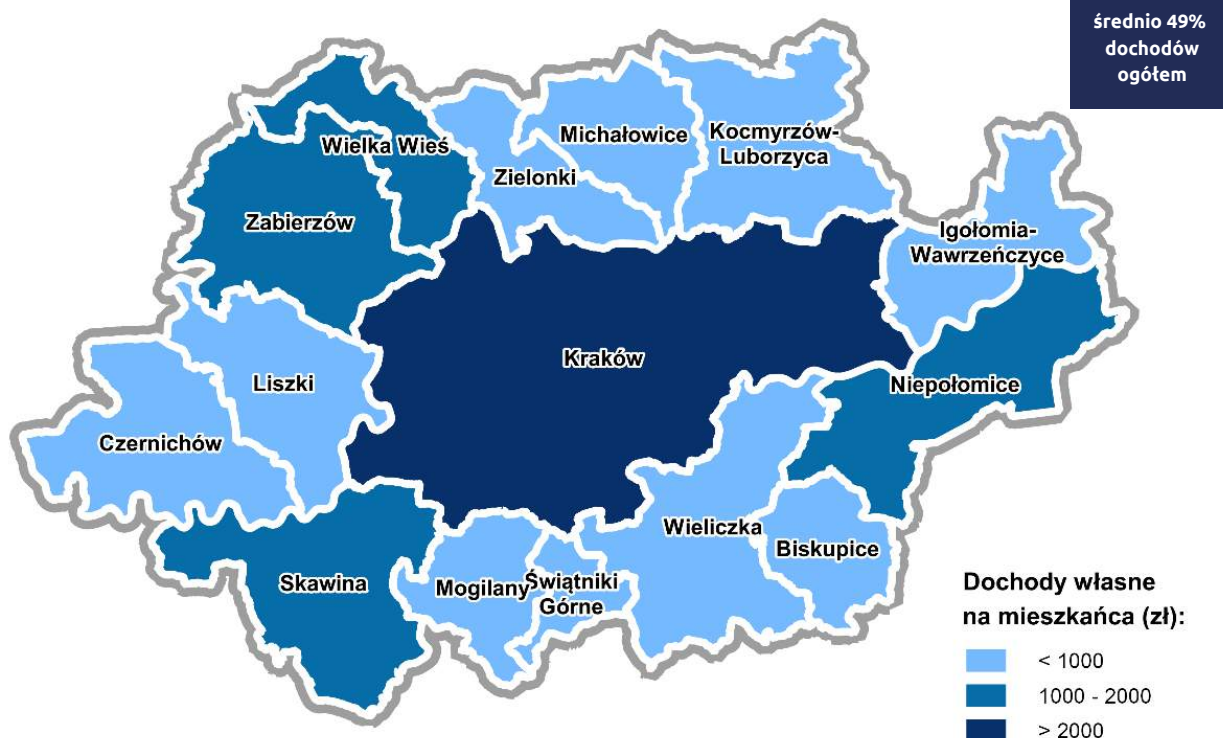

Negatywnym zjawiskiem, do którego dochodzi w Metropolii Krakowskiej są **niekorzystne zmiany struktury demograficznej**, przejawiające się postępującym wzrostem wskaźnika obciążenia demograficznego (stosunku osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym do osób w wieku produkcyjnym). Zgodnie z prognozą demograficzną, oczekuje się **dynamicznego wzrostu wartości wskaźnika obciążenia demograficznego w większości gmin wchodzących w skład Metropolii Krakowskiej**. Przewiduje się, że wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym / 100 osób w wieku produkcyjnym) osiągnie najwyższy poziom, w prawie całym okresie prognozy, w Krakowie, gdzie w perspektywie do 2025 roku przewidywany jest wzrost przedmiotowego wskaźnika do wartości 74,3.

Pod względem zamożności jednostek samorządu terytorialnego, obszary metropolitalne należy zaliczyć do grupy zamożnych. Na tle kraju stan finansów poszczególnych gmin członkowskich Stowarzyszenia należy ocenić jako dobry lub bardzo dobry. W Metropolii Krakowskiej, średnie dochody własne osiągnięte w 2019 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 2900,78 zł (w Krakowie – 4953,23 zł). W okresie 2009-2019 odnotowywano tu stałą dodatnią dynamikę. W przypadku dochodów ogółem, podobnie jak w przypadku dochodów własnych, w okresie 2009-2019 zanotowano stałą dodatnią dynamikę (z jednym spadkiem między 2011 a 2012 rokiem), a średnie dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły w 2019 roku 5 724,08 zł (w Krakowie - 7 588,14 zł). W 2019 r. przeprowadzono ekspercką analizę dokumentów finansowych członków, w której oszacowano potencjał inwestycyjny gmin dla dodatkowych (aniżeli już zaplanowane) inwestycji prorozwojowych do 2030 r. na kwotę ok. **5,4 mld zł** (dotyczy wyłącznie zdolności finansowych gmin w zakresie wkładu własnego, bez wsparcia zewnętrznego). Z uwagi na dynamikę zmian wywołaną pandemią koronawirusa oraz liczne systemowe zmiany legislacyjne należy ocenić, iż stan finansów samorządów w ciągu najbliższej dekady może ulec osłabieniu. Niemniej gminy Metropolii Krakowskiej zachowują relatywnie **wysoką zdolność do absorpcji środków zewnętrznych**.

Dochody własne na 1 mieszkańca średnia wartość w zł [2016-2018]

Źródło: Raport z analizy stanu finansów 15 gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia Metropolia Krakowska, Curulis, 2019

4. Dziedziny współpracy

W celu stworzenia strategii ponadlokalnej Metropolia Krakowska 2030 na przestrzeni lat 2019-2021 przeprowadzono szereg diagnoz i analiz. Powstało kilkanaście opracowań diagnostycznych, które opisują sytuację finansową gmin Metropolii Krakowskiej, wskaźniki społeczno-gospodarcze, wyzwania planowania przestrzennego oraz to, jak wskaźniki opisujące jakość życia kształtują się na naszym terenie w porównaniu do innych obszarów funkcjonalnych w kraju. Przeprowadzono także analizę polityk i programów wyższego szczebla na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym, aby mieć pełną świadomość określonych w nich priorytetów i celów.

W związku z tym, że wyzwania i zadania o charakterze ponadlokalnym nie były dotychczas identyfikowane na szeroką skalę, uznano, że powinny one zostać określone także w oparciu o wiedzę ekspercką, w tym pozyskaną od pracowników gmin Metropolii Krakowskiej. W tym celu zorganizowano szereg działań o charakterze konsultacyjnym i warsztatowym i w przeprowadzeniu procesu strategicznego posłużoną się elementami metody design thinking.

*W wyniku wszystkich opisanych powyżej prac, wyłonionych zostało **7 dziedzin współpracy metropolitalnej: inteligentne zarządzanie, środowisko i przestrzeń, mobilność, gospodarka, kultura czasu wolnego, edukacja oraz usługi społeczne.***

Przedmiotowe wnioski z diagnozy strategicznej przedstawiono poniżej z zastosowaniem takiego podziału.

4.1. Inteligentne zarządzanie

Inteligentne zarządzanie jest dziedziną przekrojową, mającą wiele punktów stykowych i działań przenikających się z pozostałymi dziedzinami, dla których stanowi swoistą klamrę.

*To w jaki sposób modelowane i wdrażane są usługi publiczne w dziedzinach współpracy metropolitalnej, determinowane jest wyborem konkretnych polityk, mechanizmów i narzędzi. Dlatego też, kluczowe dla dalszego rozwoju Metropolii Krakowskiej jest wypracowanie **wspólnego modelu wdrażania działań (zasad, mechanizmów, narzędzi)**.*

Elementem tego zadania jest wypracowanie kanałów współpracy ponadlokalnej oraz wdrażanie strategii komunikacji celem upowszechniania idei integracji metropolitalnej.

*Niezwykle istotnym wyzwaniem będzie integracja danych w całej Metropolii Krakowskiej, celem stworzenia przekrojowego, jednolitego systemu bazodanowego pozwalającego na modelowanie systemu świadczenia usług. Odpowiednio zagregowane i przetworzone, precyzyjne dane pozwalają na **prowadzenie polityki opartej na dowodach**, który to paradygmat ma być realizowany na terenie Metropolii Krakowskiej.*

*Równie ważne dla sprawnego i efektywnego współdziałania administracji samorządowej będzie także **podnoszenie atrakcyjności urzędów jako miejsc pracy i poprawa warunków dla doskonalenia kadr administracji publicznej**. Idąc z duchem czasu i zmian jakie przynosi, ważne będzie także rozwijanie usług publicznych świadczonych zdalnie.*

*Ambicją Metropolii Krakowskiej powinno być ponadto ciągłe **podnoszenie jakości procesów partycypacyjnych**. Kluczowe w nowoczesnej demokracji jest stymulowanie i wykorzystanie rosnącej świadomości obywatelskiej i aktywności społeczności lokalnych na rzecz ich partycypacji, zarówno w procesach decyzyjnych jak i aktywnego udziału w kształtowaniu przestrzeni publicznej. Tym samym, potrzebne jest budowanie poczucia sprawczości i współodpowiedzialności mieszkańców za jakość życia na terenie Metropolii Krakowskiej.*

Filary partnerstwa

1

Współpraca gmin w ramach partnerstwa, które zaistniało w formie Stowarzyszenia Metropolia Krakowska, ma swoje podłoże we **wspólnej realizacji Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych** dla okresu 2014-2020. Śródkresowa ewaluacja tego instrumentu wykazała, zadowalające postępy finansowe oraz efekty rzeczowe wdrażania instrumentu ZIT, mierzone za pomocą wskaźników produktu i rezultatu bezpośredniego. Badanie potwierdziło też wpływ realizowanych projektów na cele Strategii ZIT, przede wszystkim w zakresie poprawy jakości życia na terenie Metropolii Krakowskiej. Jako równie ważny efekt realizacji Strategii ZIT uznano **pogłębianie współpracy oraz podejmowanie działań przez wszystkich członków Metropolii Krakowskiej w zakresie planowania i koordynowania rozwoju całego obszaru funkcjonalnego.**

W ewaluacji zwrócono również uwagę na to, że realizacja projektów w ramach ZIT przyczyniła się do **zwiększenia kapitału relacyjnego członków ZIT, zwiększyła intensywność współpracy – również poza RPO WM oraz przyczyniła się do wzrostu wzajemnego zaufania.** Dużą rolę odegrały w tym aspekcie metropolitalne fora samorządowe.

2

Ewaluacja systemu realizacji instrumentu ZIT, przeprowadzona na zlecenie Ministerstwa Rozwoju, wykazała, że doświadczenia wdrażania wspólnej Strategii ZIT doprowadziły do ugruntowania przekonania o **potrzebie trwałej współpracy, niezależnie od dalszego funkcjonowania ZIT.** Pozytywnym skutkiem integracji w ramach ZIT było także przełamanie obawy odnośnie dominującej pozycji Krakowa wobec pozostałych gmin. W toku wdrażania wspólnej strategii okazało się, że współpraca na zasadach partnerskich jest możliwa.

W odczuciu uczestników badania ewaluacyjnego, w realizacji zadań Stowarzyszenia głównym argumentem jest dobro mieszkańców, a nie interes określonej gminy czy poglądy polityczne. Dobra współpraca w ramach partnerstwa nie tylko minimalizuje uciążliwości powstałe w trakcie realizacji projektów, ale też ułatwia rozmowy z mieszkańcami poszczególnych gmin. **Przedstawiciele gmin Metropolii Krakowskiej najwyżej ze wszystkich związków ZIT w Polsce ocenili trwałość dalszej współpracy w przypadku braku instrumentu ZIT w przyszłości** (średnia – 7,1%, wartość dla Metropolii Krakowskiej – 26,7%).

W toku dotychczasowej, 7-letniej współpracy, gminy Stowarzyszenia Metropolia Krakowska, wypracowały zdolność do efektywnego współdziałania oraz kulturę kompromisu i budowania wspólnego stanowiska w oparciu o dialog, solidarność i wzajemne zaufanie. Na tej kanwie pojawia się możliwość **współtworzenia wspólnych polityk i projektów w obszarze metropolitalnym w szerszym zakresie tematycznym.**

Ludzka strategia

Budując wspólną strategię na kolejną dekadę szczególnego podkreślenia wymaga fakt, iż **wola współpracy między poszczególnymi jednostkami to przede wszystkim wola współpracy ludzi.** Dlatego w ramach ciągłego procesu budowania partnerstwa konieczna jest **stała identyfikacja motywacji oraz potrzeb poszczególnych przedstawicieli gmin.**

Obowiązujące ramy prawne, organizacyjne i finansowe, w których funkcjonują reprezentanci gmin, często wymuszają myślenie kadencyjne, czy typowo budżetowe, co może utrudniać podejmowanie wspólnych działań w szerokim horyzoncie terytorialnym i czasowym.

W gminach Stowarzyszenia rośnie jednak świadomość, że **decyzje podejmowane lokalnie często mają istotny wpływ na sytuację w innych, zwłaszcza sąsiednich gminach.** Zacieśnianie więzi oraz budowanie atmosfery i narzędzi do ludzkiego współdziałania powinno być podstawą do dalszego podejmowania ambitnych i innowacyjnych zadań rozwojowych.

Istotne relacje funkcjonalne

Wyraźnego zaakcentowania wymaga fakt, iż **funkcjonalne oddziaływanie miasta Krakowa sięga poza terytorium Metropolii Krakowskiej** i tworzy naturalne relacje pomiędzy gminami bezpośrednio graniczącymi z Krakowem, a kolejnymi gminami do nich przylegającymi. Wobec tego faktu konieczne jest także **budowanie trwałych relacji i wypracowywanie rozwiązań nie tylko wewnątrz gmin członkowskich Stowarzyszenia, ale także z ich otoczeniem zewnętrznym.**

Ważny instrument wspólnego reagowania i komunikacji

Niezwykle istotnym wyzwaniem, z którym mierzą się samorządy, jest **nieustanna zmienność polskiej legislacji**, płynąca ze szczebla krajowego. Uzgadnianie rozwiązań oraz stanowisk Stowarzyszenia, czy wspólne reagowanie na zmiany lub zgłaszanie koniecznych zmian legislacyjnych w zakresie rozwoju lokalnego to jeden z ważnych elementów przyszłej współpracy.

W zakresie relacji zarówno Stowarzyszenia, jak i poszczególnych jego członków z instytucjami zewnętrznymi identyfikowane są niejednokrotnie problemy komunikacyjne. Identyfikuje się tu potrzebę zbudowania „języka komunikacji” działalności Metropolii na zewnątrz.

Zapewnienie obecności w międzynarodowych sieciach współpracy

Stowarzyszenie Metropolia Krakowska stopniowo rozpoczęło proces budowy relacji w europejskich sieciach współpracy. Instytucja jest zaangażowana w realizację szeregu projektów międzynarodowych, finansowanych ze środków takich programów jak Horyzont2020, Urbact oraz Interreg. Niezwykle istotnym jest by z poziomu ponadlokalnego rozwijać rozpoczęte projekty oraz inicjatywy. Obecność w sieciach międzynarodowych pozwala bowiem czerpać z praktyk i doświadczeń innych krajów, a także kreować wizerunek zewnętrzny obszaru i przyciągać dodatkowe środki finansowe.

Niezbędny wspólny bank danych

Niewykle istotnym wyzwaniem jest zbieranie, analiza i przetwarzanie danych, kluczowych dla zarządzania i planowania rozwoju ponadlokalnego. Rzetelne wnioski z danych powinny stanowić podstawowe narzędzie podejmowania decyzji. Obecnie na poziomie ponadlokalnym brakuje zintegrowanego modelu, który umożliwiłby prowadzenie takich działań. **Na poziomie ponadlokalnym nie funkcjonuje metropolitalny ośrodek analityczny, ani nie są prowadzone cykliczne badania jakościowe.** Dużą szansą, która jest dostrzegana, zarówno ze strony administracji, jak i sektora nauki jest wzmocnienie relacji na linii nauka-samorządy i wykorzystanie silnego potencjału akademickiego. Trzeba tu podkreślić, że dane pochodzące z ogólnodostępnej statystyki publicznej są często niewystarczające, głównie ze względu na fakt, iż nie są aktualizowane w trybie ciągłym i nie pokazują kompletnych funkcjonalnych relacji międzygminnych.

Zasoby i rejestry gminne często stanowią najlepsze źródło danych, ale najczęściej nie są one ze sobą zintegrowane lub w pełni wykorzystywane. **Należy dążyć do lepszej integracji i aktualizacji zbiorów danych.**

Ważny jest przy tym sposób prezentacji i udostępniania danych, także w celu ponownego użycia przez inne podmioty, przy wykorzystaniu nowoczesnych rozwiązań i technologii. Ponadto, z wykorzystaniem zintegrowanego banku danych Metropolii, należy dążyć do cyklicznego sporządzania analiz różnicowania wewnątrzgminnego zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych i innych, w ustalonych podziałach terytorialnych np. jednostki statystyczne GUS, jednostki grid i inne.

Najbardziej rozwiniętym samorządem pod tym względem jest miasto Kraków, w którym od 2015 roku działa system STRADOM. Jest to system informatyczny integrujący procesy planowania budżetowego, wieloletniego oraz strategicznego. Miasto Kraków rozpoczęło także prace nad budową Banku danych o mieście i Metropolii, które niewątpliwie powinny stanowić oś współpracy gmin w obszarze tworzenia spójnego systemu bazodanowego. Dodatkowo warto podkreślić wagę Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej jako instrumentu pełniącego funkcję systemu do wspomagania zarządzania przestrzenią geograficzną miasta.

Potencjał do rozwoju e-usług

3,4,5

W 2019 roku, według GUS, **98,6% badanych urzędów** zadeklarowało udostępnianie obywatelom usług za pośrednictwem Internetu, a w województwie małopolskim odnotowano wynik 99,5%. Obserwowany jest **stopniowy rozwój e-usług we wszystkich samorządach** Metropolii Krakowskiej - poziom dojrzałości poszczególnych e-usług jest jednak zróżnicowany. Z poziomu ponadlokalnego żadne e-usługi obecnie nie są udostępniane. W perspektywie dekady można jednak prognozować potencjał do ich rozwoju (np. w dziedzinie mobilności). Warto zauważyć, że **usługi zdalne zyskują na popularności, jednocześnie wciąż wielu mieszkańców nie posiada wystarczających kompetencji cyfrowych**. W Indeksie gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego (DESI) z 2020 r.

Polska na tle 28 państw członkowskich plasuje się na 23. miejscu. Z raportu wynika, że 15% Polaków nie korzysta z Internetu, a podstawowe umiejętności cyfrowe posiada mniej niż połowa społeczeństwa w wieku od 16 do 74 lat (44%), podczas gdy średnia dla UE wynosi 58%. Z badań przeprowadzonych na zlecenie Ministerstwa Cyfryzacji w 2016 roku wynikało, że w województwie małopolskim, odsetek osób preferujących Internet jako sposób załatwiania spraw urzędowych wynosił 36%.

Niemniej w wyniku skutków pandemii jako przełomowy dla całej Polski w tej kwestii należy uznać 2020 r. Wg danych Ministerstwa Cyfryzacji od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 r. 4 174 206 Polaków założyło profil zaufany. To niemal połowa (47%) wszystkich dotychczas aktywnych profili zaufanych (8 816 654). To także o ponad dwa miliony więcej niż w 2019 roku i niemal trzy miliony więcej niż w 2018 roku. W perspektywie kolejnych lat należy spodziewać się stałego i sukcesywnego wzrostu zainteresowania e-usługami, a co za tym idzie uwzględnić ten komponent także w programowaniu ponadlokalnym.

45

Co ważne, według danych GUS, w Polsce w 2019 r., **udział jednostek administracji publicznej wykorzystujących technologię szerokopasmowego dostępu do Internetu poprzez stałe łącze wyniósł 99,8%**. W odniesieniu do roku poprzedniego nieznacznie wzrósł odsetek pracowników wyposażonych przez urzędy w urządzenia mobilne z dostępem do Internetu i wyniósł 22,0%. Jednocześnie, w 2020 r. **dostęp do Internetu w domu posiadało 90,4% gospodarstw domowych w Polsce**. Odsetek ten był wyższy o 3,7 p. proc. niż w poprzednim roku.

Kadry stymulują rozwój

Jedną z głównych determinant rozwoju każdej z jednostek wchodzących w skład Stowarzyszenia są kadry. Poziom zaangażowania oraz kompetencji pracowników każdorazowo rzutuje na jakość realizowanych zadań i projektów, a także zewnętrzną ocenę sprawności działania danego urzędu. Dlatego jest to niezwykle ważne także w ujęciu ponadlokalnym. Kadry samorządowe, zwłaszcza w gminach ościennych, odgrywają także istotną rolę jako część społeczności lokalnej. W zakresie motywacji do pracy w lokalnych urzędach wciąż najczęściej wskazywanymi mocnymi stronami są bliskość miejsca pracy oraz stabilność zatrudnienia, zwłaszcza w kontekście stanu epidemii. Niemniej **spadek atrakcyjności pracy w urzędach gmin to zjawisko powszechne i jedno z głównych wyzwań rozwojowych**. Głównymi powodami tego stanu rzeczy są relatywnie niski poziom wynagrodzeń, nieadekwatna legislacja i biurokracja, rotacyjność i powiązany z nią brak zastępowalności, czy mało perspektywiczna ścieżka rozwoju.

W 2018 roku, w jednostkach samorządów terytorialnych po raz pierwszy od 5 lat przeciętne zatrudnienie spadło. Co więcej publiczny odbiór zawodu urzędnika także nie stanowi czynnika motywującego - z rankingu zaufania społecznego do różnych grup zawodowych, wynika, że uczciwość i rzetelność urzędników w urzędach gminnych i miejskich oceniana jest poniżej przeciętnej (2,94 pkt. wg skali 1-5).

Jeśli chodzi o kompetencje - urzędnikom najczęściej nie brakuje wykształcenia i wiedzy merytorycznej. Braki występują najczęściej w kompetencjach miękkich, czy zdolnościach komunikacyjnych. Identyfikuje się tu istotny potencjał do wzmacniania kompetencji kadr na bazie wytworzonych relacji w ramach Metropolii Krakowskiej. Należy rozwijać zbudowaną platformę współpracy umożliwiającą wymianę doświadczeń, udział w forach tematycznych, wizyty studyjne i inne formy aktywności wpływające na wzrost wiedzy i kompetencji kadr gminnych.

Potrzebne zaufanie i solidarność społeczności lokalnych

8

Niezwykle istotną potrzebą, która uwydatniła się także w okresie pandemii, jest **budowanie społeczności lokalnych, opartych na zaufaniu i solidarności**.

Jednym ze wskaźników poziomu partycypacji społecznej jest frekwencja wyborcza, która w gminach Metropolii Krakowskiej, w wyborach samorządowych w roku 2018 oraz wyborach do Sejmu RP w roku 2019, była wyższa od średniej dla województwa małopolskiego oraz średniej ogólnopolskiej.

Na terenie Metropolii Krakowskiej **rośnie też wskaźnik powołanych stowarzyszeń, związków, fundacji, organizacji społecznych**, które aktywizują lokalne społeczności. Mediana liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wzrosła w okresie 2014-2018 z poziomu 2,9 do 3,4.

W 8 gminach Metropolii Krakowskiej działają gminne rady seniorów, a w 5 – rady młodzieżowe.

Tego typu działania wzmacniają dialog obywateli z lokalnym samorządem oraz uczestnictwo mieszkańców w procesach decyzyjnych.

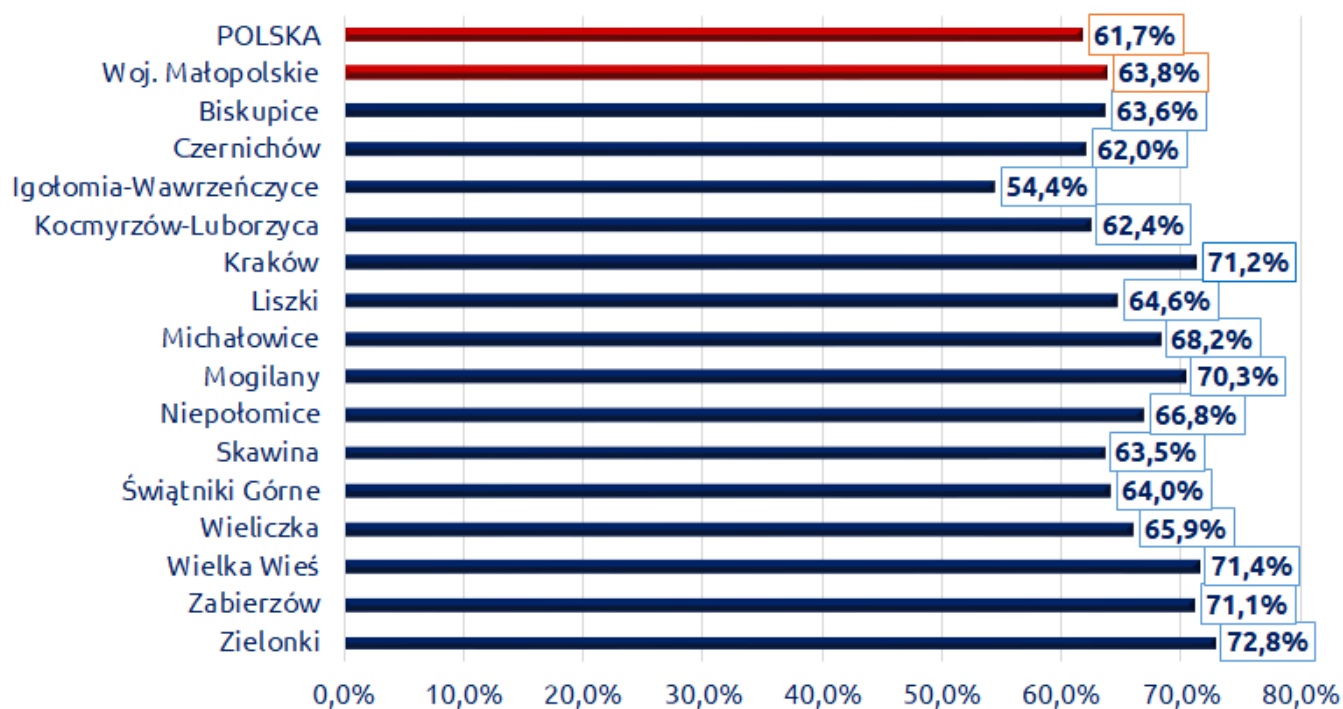
Jednocześnie, dostrzegane są **liczne trudności w prowadzeniu procesów partycypacyjnych**.

Wychodzenie z konsultacjami poza wymogi ustawowe najczęściej wiąże się z dodatkowym obciążeniem urzędników. Często urzędnicy nie mają też odpowiedniego przygotowania metodycznego do prowadzenia angażujących procesów konsultacji.

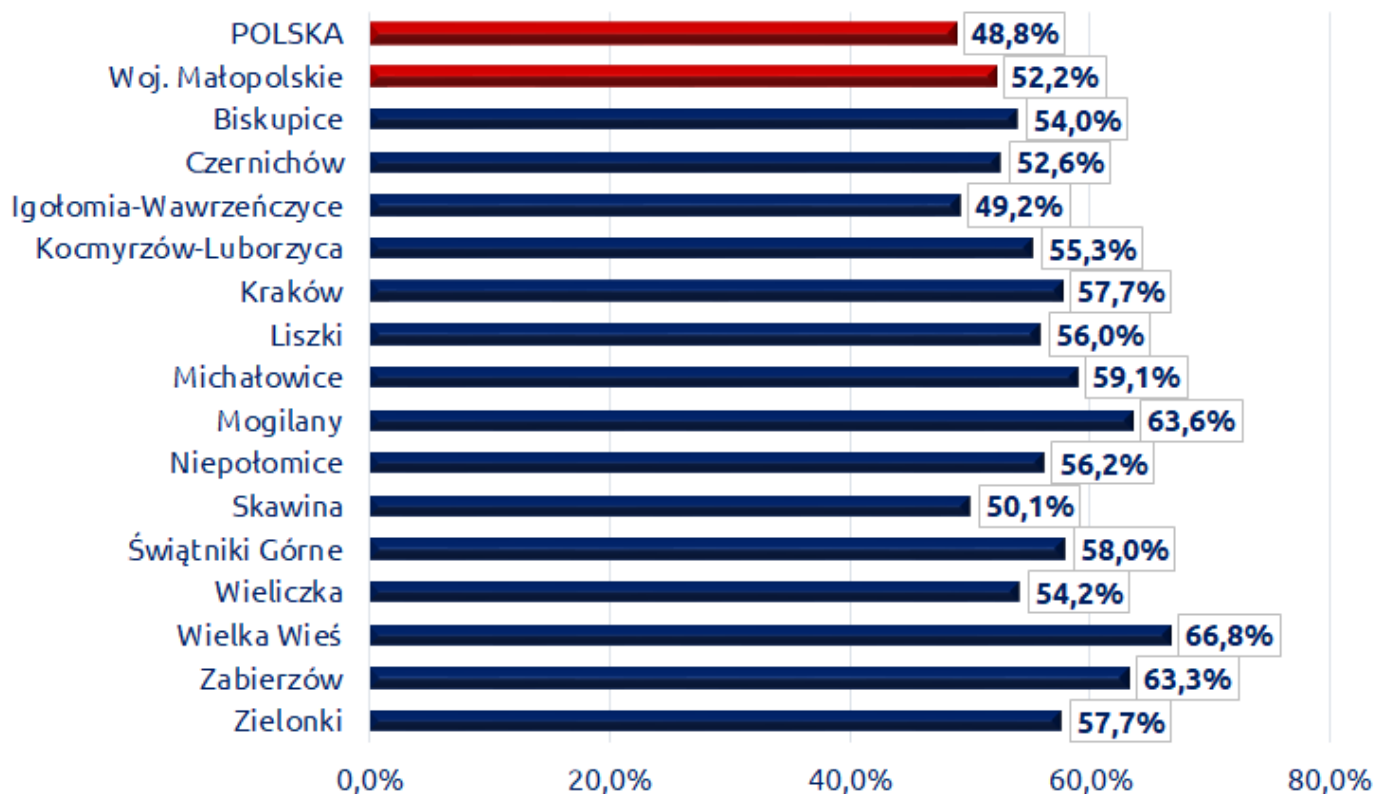
W tym kontekście, niezwykle istotne jest, aby symultanicznie z wszelkimi komunikatami, kierowanymi w stronę społeczności lokalnej, podążał **stały proces edukacji obywatelskiej**.

Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2019 roku

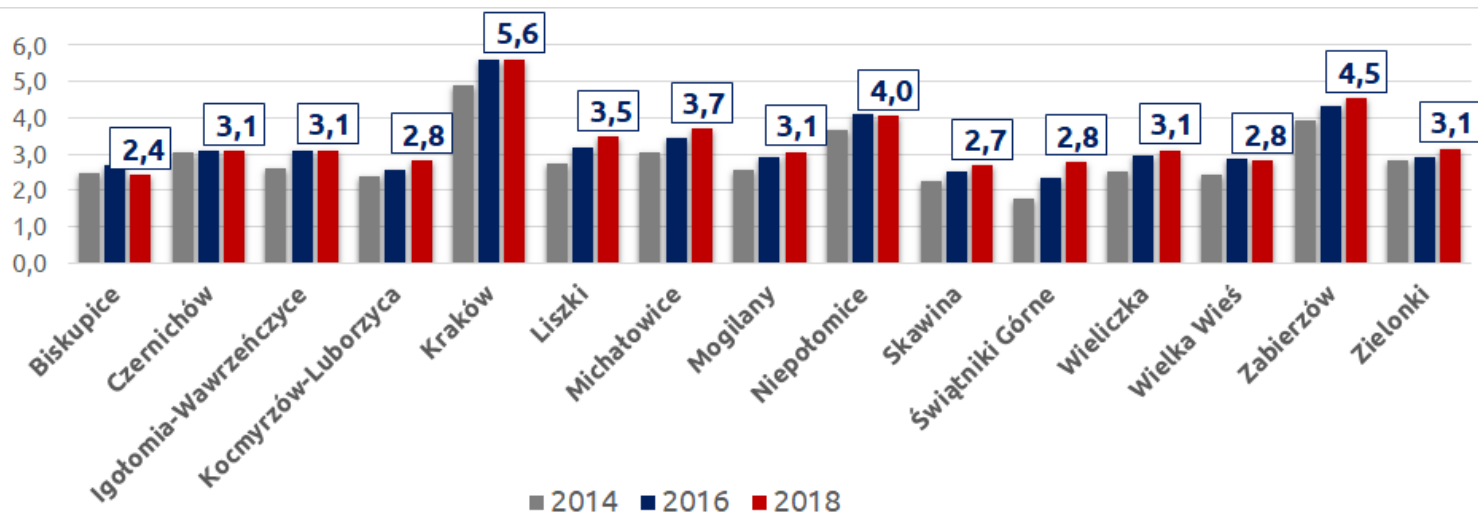
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Frekwencja w wyborach samorządowych w 2018 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Wskaźnik liczby NGO w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w latach 2014, 2016 i 2018

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

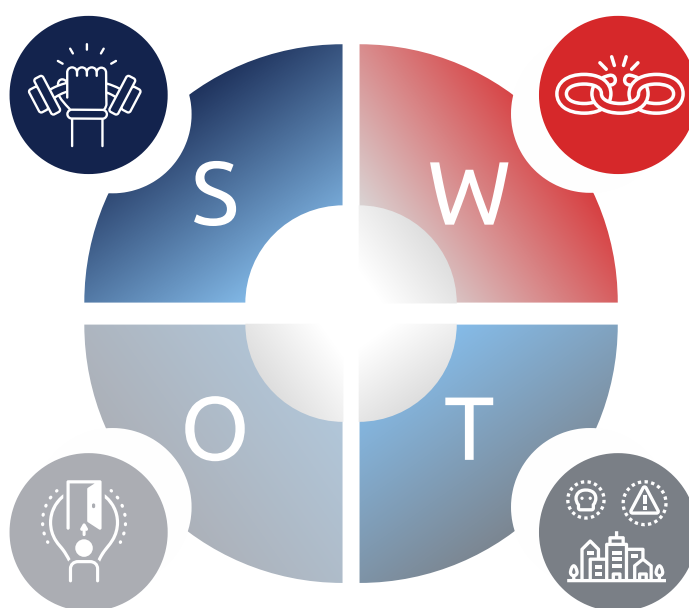
ANALIZA SWOT - INTELIGENTNE ZARZĄDZANIE

Silne strony

- rozwinięta sieć ścisłej współpracy gmin w obrębie Stowarzyszenia Metropolia Krakowska, bazująca na relacjach międzyludzkich i dialogu ponad podziałami
- duży ośrodek akademicki, kształcący wysoko wykwalifikowane kadry (w tym administracji)
- relatywnie korzystna sytuacja demograficzna
- postrzeganie MK jako strategicznego partnera wśród instytucji zewnętrznych, w tym międzynarodowych
- rozwój aktywizmu miejskiego i ruchów obywatelskich

Słabe strony

- niski stopień współpracy pomiędzy sektorem administracji oraz nauki i biznesu
- brak metropolitalnego ośrodka analitycznego, relatywnie niski stopień efektywnego gromadzenia, analizy i przetwarzania danych służących podejmowaniu decyzji
- duże zróżnicowanie kultur organizacyjnych gmin MK
- niewystarczający poziom cyfryzacji i wykorzystania nowych technologii w zakresie świadczenia usług publicznych
- brak efektywnych instrumentów wspierających rozwój i zaangażowanie lokalnych społeczności
- brak strategicznych ram dla współpracy na poziomie Metropolii Krakowskiej, a jeżeli istnieją, obejmują jedynie fragment danej dziedziny

Szanse

- rosnąca świadomość i zaangażowanie społeczne, wyrażające się wysoką liczbą działających organizacji pozarządowych oraz wzrostem aktywności obywatelskiej
- rosnący poziom wykształcenia
- rozwój e-usług publicznych z poziomu centralnego
- silny potencjał sektora biznesu w zakresie rozwoju cyfryzacji
- poszerzanie współpracy o gminy ościennie

Zagrożenia

- chaos legislacyjny i ciągła zmienność prawa, negatywnie wpływający na polski sektor samorządowy
- redukcja finansowania zadań samorządów ze szczebla centralnego
- spadek atrakcyjności sektora samorządowego jako pracodawcy
- niski poziom zaufania społecznego

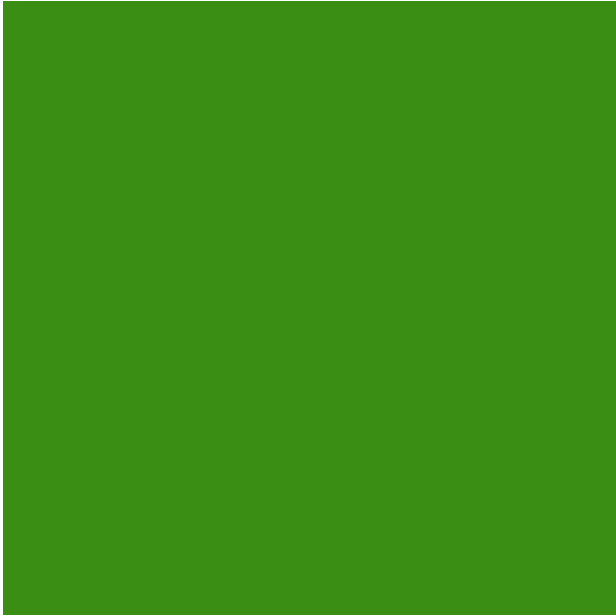
4.2. Środowisko i przestrzeń

Ochrona środowiska i troska o jakość przestrzeni to najistotniejsze obszary rozwoju Metropolii Krakowskiej w perspektywie 2030 r. Zapobieganie i przeciwdziałanie negatywnym skutkom dynamicznego rozwoju gospodarczego, gdy ten oparty jest wyłącznie o wartości ekonomiczne, może generować znaczne koszty środowiskowe i przestrzenne. Świadome i wspólne działania gmin prowadzące do ochrony środowiska naturalnego i zintegrowania planowania przestrzennego mogą przynieść wiele korzyści i zapewnić zrównoważony rozwój obszaru.

Idea rozwoju obszaru w zakresie środowiska i przestrzeni powinna być formułowana w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju przestrzeni i środowiska, która stanowi odpowiedź na potrzebę zapewnienia odpowiedniego poziomu świadomości społeczeństwa i ograniczenia negatywnych następstw niekontrolowanego rozwoju terenów niezabudowanych oraz zanieczyszczenia środowiska.

Najważniejsze wyzwania stojące przed obszarem w perspektywie do 2030 r. dotyczą zintegrowanego planowania oraz czystego powietrza na terenie całej Metropolii Krakowskiej. Istotna jest także integracja działań w zakresie adaptacji do zmian klimatu, wyrażająca dążenie do neutralności klimatycznej, sprawne i wystandaryzowane systemy gospodarowania odpadami oraz systemy wodno-kanalizacyjne, zintegrowany system zarządzania zielenią miejską oraz poprawa efektywności energetycznej budynków i zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym.

Silny rozwój terenów podmiejskich impulsem do współdziałania

24

Największym wyzwaniem w zakresie przestrzennym, który wpływa na inne dziedziny rozwoju jest zjawisko postępującej **suburbanizacji oraz niekontrolowanej dekoncentracji ludności** wewnątrz Metropolii Krakowskiej. Jest ono spowodowane głównie rozpraszaniem zabudowy i przepływem ludności z miasta na obszary podmiejskie. Intensywny rozwój strefy podmiejskiej rodzi szereg konsekwencji dla całego obszaru, przejawiających się w powstawaniu **nowych powiązań pomiędzy miastem rdzeniem (Krakowem), a gminami przylegającymi**, wynikających m.in. z przepływu ludzi, kapitału, ale także zmian w sposobie zagospodarowania poszczególnych terenów.

Konsekwencje takiego stanu rzeczy są odczuwalne m.in. w obszarze transportu oraz infrastruktury socjalnej, usługowej, technicznej oraz mieszkaniowej. Uwidacznia się w tym obszarze konieczność bardziej efektywnego i silnego współdziałania gmin.

Bazą do decyzji analiza demograficzno-osadnicza

Precyzyjne analizy realnej sytuacji demograficzno-osadniczej, powinny stanowić podstawę do planowania rozwoju z uwzględnieniem takich zjawisk jak depopulacja, starzenie się społeczeństwa czy migracje. Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego, niewielki spadek liczby ludności w perspektywie do 2030 roku, nastąpi jedynie w dwóch gminach Metropolii Krakowskiej (Skawina oraz Igołomia-Wawrzeńczyce), podczas gdy we wszystkich pozostałych gminach przez najbliższe 10 lat, prognozowany jest przyrost liczby ludności oraz dodatnie saldo migracji wewnętrznej.

Obecnie, szczegółowe prognozy demograficzne prowadzone są przez miasto Kraków. Według wstępnych wyników prognozy, samo **miasto największe rozmiary osiągnie pod koniec lat dwudziestych XXI wieku i będzie wówczas liczyć 796,3 tysięcy mieszkańców**. Jednocześnie, dobre perspektywy rozwoju przewidywane są dla tzw. Obwarzanka (powiat krakowski i powiat wielicki), którego ludność będzie rosła aż do 2058 r., kiedy będzie liczył prawie 516 tysięcy mieszkańców. Wspólnie z Krakowem będzie to 1 milion 253 tysiące osób.

Rośnie liczba mieszkańców oraz gęstość zaludnienia

W większości gmin należących do Metropolii Krakowskiej, można zaobserwować **trend wzrostowy gęstości zaludnienia**. W Krakowie gęstość zaludnienia na przestrzeni lat 2015-2019 wzrosła z 2 328 do 2 384 osób na km². Z kolei średnia dla gmin ościennych wynosiła w 2015 roku 296, a w 2019 – 313 osób na km² (jedynie w gminie Igołomia-Wawrzeńczyce, gęstość zaludnienia w latach 2015-2019 nie uległa zmianie).

W naturalnej konsekwencji zmian demograficznych na terenie Metropolii **wzrasta liczba mieszkań oddanych do użytkowania** – w 2017 roku w gminach ościennych oddano do użytkowania 1 934 mieszkania, a w Krakowie - 11 044. Najwyższa dynamika zmian liczby oddanych do użytku mieszkań przypadających na 1 tys. mieszkańców na przestrzeni ostatnich 6 lat obserwowana jest w gminach Kraków, Wielka Wieś, Skawina oraz Wieliczka.

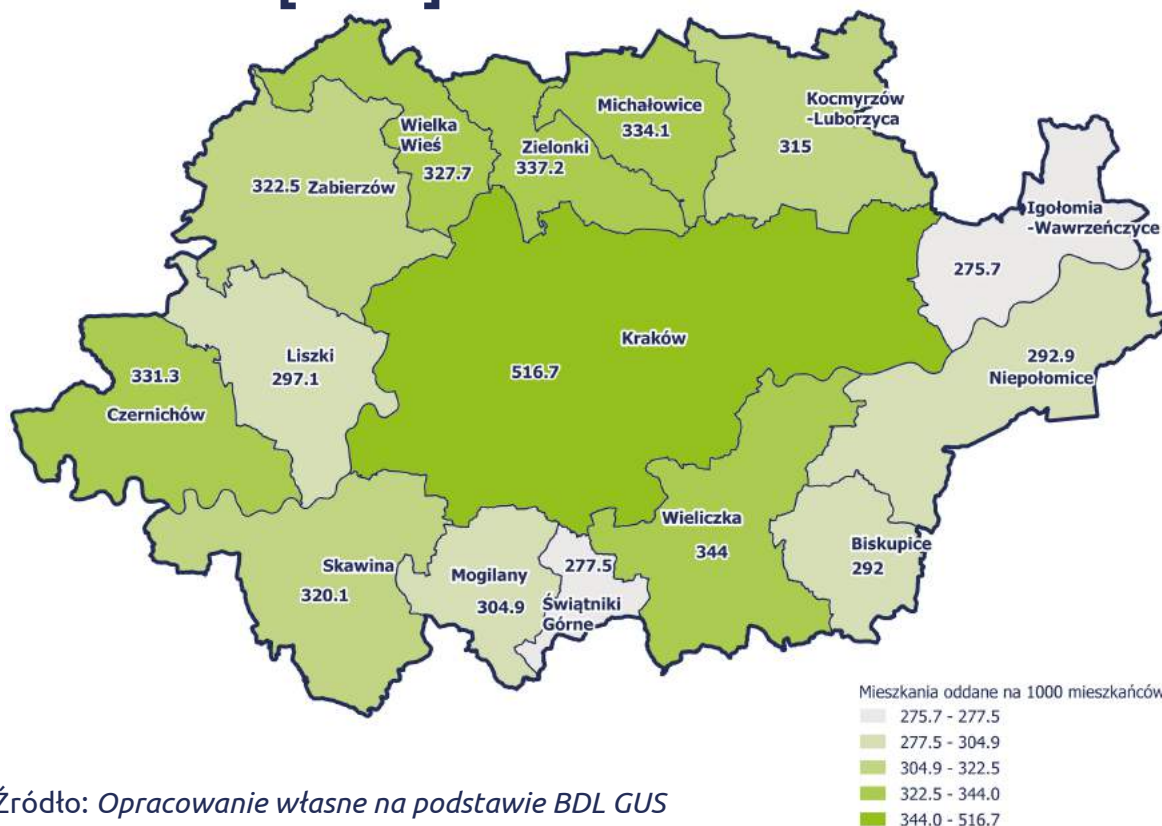
Wysokie pokrycie planami

24

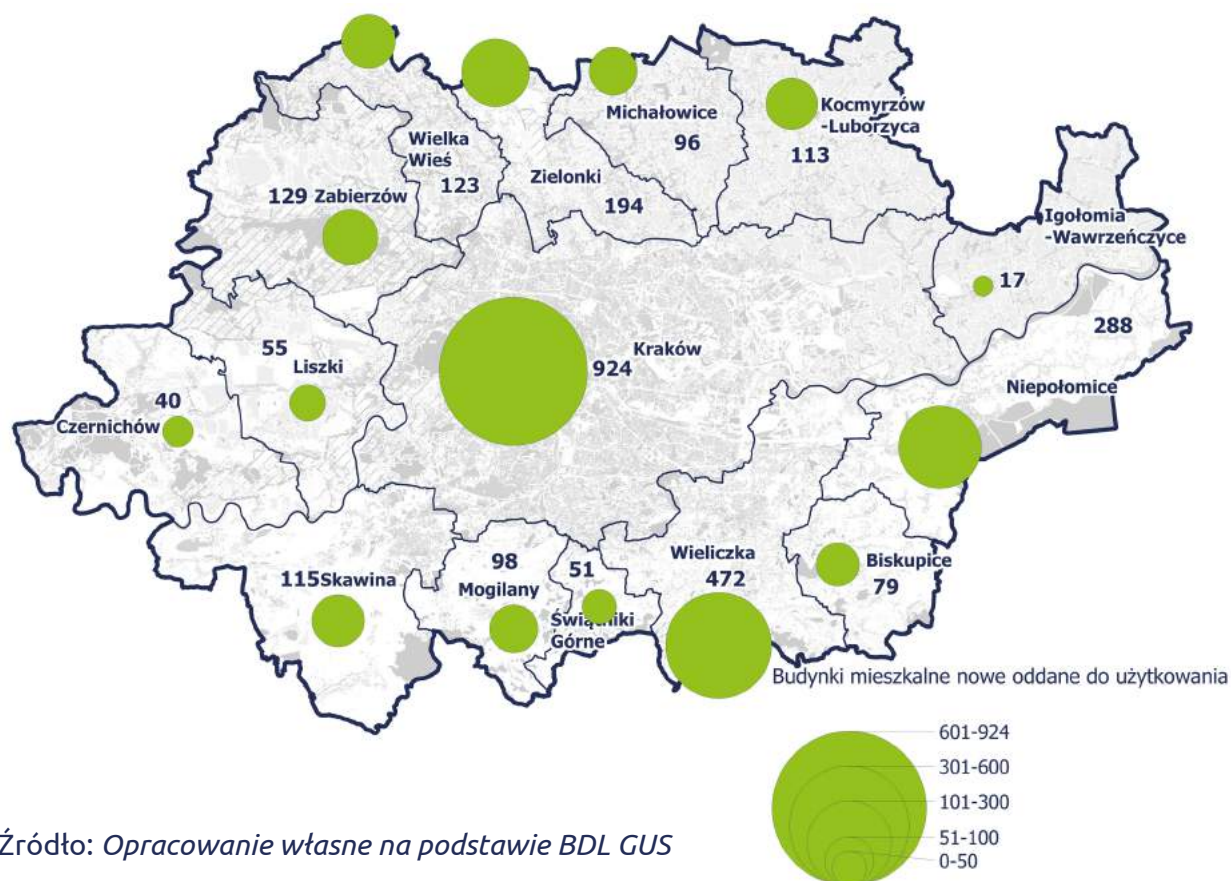
Co pozytywne - większość obszaru Metropolii Krakowskiej pokryta jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Wg danych na koniec 2019 roku **w większości gmin Metropolii Krakowskiej, pokrycie planami obejmowało ok. 82% powierzchni gmin**. Jednak wciąż na niektórych terenach, przestrzeń kształtowana jest na podstawie decyzji o warunkach zabudowy, które nie muszą być zgodne z obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Mieszkania oddane do użytkowania na 1 tys. mieszkańców [2019]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Liczba nowych budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania [2019]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Potrzebne pogłębienie współpracy i harmonizacja danych przestrzennych

25

Na terenie Metropolii Krakowskiej gminne zbiory, metadane i **usługi danych przestrzennych dotychczas nie zostały w pełni zharmonizowane ani ujednolicone**. Nie funkcjonuje wspólny, mogący podlegać aktualizacji, model danych przestrzennych, co znacząco utrudnia porównywalność i możliwość zintegrowanego planowania. Widoczny jest brak dostatecznej komunikacji i przepływu informacji między poszczególnymi gminami w tym obszarze, głównie w kontekście zagospodarowywania terenów przy granicach administracyjnych. Dotychczas prowadzone konsultacje międzygminne wynikały przede wszystkim z narzuconych odgórnie obowiązków ustawowych.

Krokiem w kierunku pogłębienia wspólnych relacji planistycznych jest opracowanie ponadlokalnego modelu funkcjonalno-przestrzennego, stanowiącego załącznik do strategii.

Jednostki samorządu terytorialnego, dzięki władztwu planistycznemu nadanemu w obecnym stanie prawnym, mają **bardzo dużą swobodę przy ustalaniu i przypisywaniu kategorii poszczególnym terenom**. Proces planowania przestrzennego determinowany jest często lokalnie przez oczekiwania mieszkańców czy mniejszych grup interesu, co nie zawsze ma najkorzystniejszy wpływ na podejmowanie najlepszych dla ogółu decyzji. Dodatkowo, często proces konsultacji społecznych ogranicza się tylko do wymogów ustawowych, co powoduje pominięcie słusznych interesów dużej liczby interesariuszy. Dlatego też, konsultacje społeczne należałoby zaczynać już na etapie rozważania o wszczęciu procedury planistycznej. Wytyczanie i uzgadnianie wspólnych standardów powinno mieć miejsce na poziomie ponadlokalnym.

Kluczowe rozsądne zarządzanie energią

W obszarze zarządzania energią w sferze publicznej istotnym problemem jest **rozproszenie kompetencji i odpowiedzialności wśród różnych jednostek**. Najczęściej proces odbywa się na poziomie poszczególnych podmiotów lub obiektów, a nie z poziomu gmin, czy dalej - poziomu ponadlokalnego. Tymczasem **wdrożenie ambitnych założeń Europejskiego Zielonego Ładu, wymagać będzie skutecznego planowania i podejmowania działań w zakresie zmian legislacyjnych, finansowych i organizacyjnych**. Istotnym punktem wyjścia w tym kontekście będzie określenie klarownych celów dla całej Metropolii Krakowskiej w zakresie efektywności energetycznej jako środka do realizacji celów klimatycznych, w tym redukcji CO₂.

W ramach Strategii ZIT na lata 2014-2020, realizowane są **projekty termomodernizacyjne**, w ramach których do 2022 roku termomodernizacji poddane zostaną 144 budynki.

Co więcej, od 2018 roku, Gmina Miejska Kraków realizuje projekty związane z termomodernizacją budynków mieszkalnych. W ramach Programu termomodernizacji budynków jednorodzinnych dla Miasta Krakowa, w latach 2018-2020 dofinansowano termomodernizację 315 budynków, co przełożyło się na zmniejszenie zapotrzebowania na ciepło grzewcze bez uwzględnienia sprawności systemu grzewczego w budynkach jednorodzinnych o 6499,06 mWh.

Aby tego typu inwestycje przyniosły satysfakcjonujący zwrot mierzony wskaźnikami środowiskowymi (redukcja CO₂, redukcja zużycia energii), konieczna jest realizacja termomodernizacji w zakresie zgodnym z wynikami audytu energetycznego, pozwalającym na uzyskanie jak największego efektu.

W większości gmin Metropolii **brakuje precyzyjnych i stale aktualizowanych danych dotyczących efektywności energetycznej budynków.**

Głównym powodem ich braku są ograniczenia kadrowe i finansowe. Gminy często nie mają możliwości wdrożenia specjalistycznych systemów do monitorowania wskaźników, które wymagają często zaangażowania części etatu pracownika oraz wysokiego wkładu z budżetu gminy.

Przykładem, na którym gminy będą mogły opierać się w przyszłości jest Wydział Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta Krakowa, który wypracował **system monitorowania zużycia mediów w gminnych budynkach użyteczności publicznej**, który pozwala na indywidualną ocenę każdego obiektu lub grup obiektów w obszarach: zużycie mediów, koszty, efektywność energetyczna i wpływ na środowisko.

W tym kontekście bardzo ważne jest współdziałanie i wzajemne wspieranie się gmin należących do Metropolii Krakowskiej. Dzięki wspólnym przedsięwzięciom jak np. projekt Smart Edge, który realizowany jest w ramach programu Interreg Europa, w 2021 roku rozpoczęto pilotażowe prace nad wdrożeniem podobnego systemu w gminach ościennych.

W stronę redukcji CO₂

Warto odnotować fakt, że na poziomie Komisji Europejskiej, zaktualizowano cel w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2050 r. o cel pośredni do roku 2030. W grudniu 2020 roku, Rada UE zatwierdziła nowy cel redukcyjny zakładający, że **do roku 2030 r. emisje gazów cieplarnianych w UE spadną o min. 55%** w porównaniu z rokiem 1990. Pięć zasadniczych zadań, które mają zostać zrealizowane aby osiągnąć ten cel to: ograniczenie emisji CO₂ w przemyśle poprzez wprowadzenie unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji, wprowadzenie podatku węglowego na towary importowane z krajów mniej ambitnych pod względem prawodawstwa klimatycznego, ustalenie krajowych celów redukcyjnych dla innych sektorów (obliczanych na podstawie PKB na mieszkańca), zalesianie i lepsze zarządzanie lasami oraz wprowadzenie surowszych limitów emisji CO₂ dla samochodów.

Konieczne wsparcie rozwoju energetyki prosumenckiej i rozproszonej

Istotną składową rozwoju energetyki, zwłaszcza na obszarach słabiej zurbanizowanych, jest **maksymalne wykorzystanie lokalnie dostępnych surowców energetycznych**. Wobec postępującego kryzysu klimatycznego, potrzebne są rozwiązania systemowe wspierające głęboką termomodernizację oraz rozwój energetyki prosumenckiej na masową skalę, nie ograniczające się tylko do budynków publicznych. W Krakowie, jedynie 7,4% poboru energii stanowi zapotrzebowanie obiektów gminnych, pozostałe 92,6% stanowi zapotrzebowanie obiektów, które nie są własnością gminy. Dane te pokazują, że bez zaangażowania sektora prywatnego niemożliwe będzie wprowadzenie znaczących zmian. Dlatego też, w celu popularyzacji i podniesienia efektywności działań wiązanych z możliwością wykorzystania OZE jako źródła ciepła i energii w budynkach mieszkalnych, należy kontynuować i rozwijać system zachęt finansowych dla mieszkańców, w ramach których mogą otrzymać doninansowanie na montaż instalacji OZE.

26

Widoczny jest duży **potencjał do rozwoju działalności klastrów energii oraz spółdzielni**. Na koniec 2020 r. funkcjonowało w Polsce ok. 457 443 mikroinstalacji (wzrost o 28,1% względem końca III kwartału 2020 r. oraz aż o 196,2% więcej względem końca 2019 r.) o łącznej mocy ok. 3 006 MW.

16

Szacuje się, że w województwie małopolskim funkcjonuje ponad 35 tys. instalacji odnawialnych źródeł energii o łącznej mocy zainstalowanej równej 546 MW. Dojmującą rolę na rynku instalacji OZE w Małopolsce odgrywają kolektory słoneczne (61%), panele fotowoltaiczne (33%) oraz pompy ciepła (blisko 5%).

16

Na terenie Małopolski funkcjonuje ponad 32 tys. instalacji wytwarzających energię z promieniowania słonecznego (w tym 11,4 tys. – instalacji fotowoltaicznych, 21,3 tys. kolektorów słonecznych), 1,6 tys. instalacji pomp ciepła, 655 instalacji na biomasę, 46 elektrowni wodnych, 11 elektrowni wiatrowych, 7 instalacji geotermalnych oraz 91 biogazowni (w tym 2 – biogazownie rolnicze). Obserwowany jest także stopniowy wzrost rozwoju rozproszonych inwestycji w energię odnawialną (OZE).

W kontekście dalszego przyrostu instalacji OZE wyzwaniem będzie **odpowiedni rozwój sieci energetycznych** zdolnych przyjmować energię produkowaną przez prosumentów oraz sposobów na magazynowanie nadwyżek.

W celu popularyzacji i podniesienia efektywności działań niezbędne będą także **systemowe działania edukacyjne i informacyjne**, dotyczące z jednej strony metod oszczędzania energii, z drugiej – możliwości wykorzystania OZE jako źródła ciepła i energii w budynkach mieszkalnych.

W ramach realizacji projektu GeoPLASMA-CE (realizowanego w Programie Interreg Europa Środkowa), eksperci Akademii Górniczo-Hutniczej, sporządzili **mapę płytkiej geotermii dla miasta Krakowa**. Na interaktywnej mapie zaznaczone zostały obszary na których możliwy jest montaż pompy ciepła pobierającej energię cieplną spod powierzchni ziemi. Potencjał geotermii może zostać wykorzystany w przyszłości jako alternatywa dla sieci ciepłowniczej, zarówno przez budynki mieszkalne, jak i instytucje publiczne.

Na straży jakości powietrza

27

Wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza to jedno z kluczowych wyzwań jakie występuje na terenie Metropolii Krakowskiej. Głównym czynnikiem, mającym wpływ na jakość powietrza w województwie małopolskim, jest **emisja pochodząca z sektora komunalno-bytowego**. Kolejnym ze źródeł emisji, uwidaczniającym się zwłaszcza w dużych miastach i aglomeracjach, jest transport. W skali województwa emisja przemysłowa generuje niewielkie ilości pyłów, jednak jest istotnym źródłem emisji gazów do powietrza. Pozostałe źródła, takie jak rolnictwo (uprawa oraz hodowla) odpowiadają za niewielki udział emisji.

28

W styczniu 2017 roku, Sejmik Województwa Małopolskiego podjął uchwałę w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa małopolskiego ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw.

Zgodnie z uchwałą, od 1 stycznia 2023 roku, zakazane będzie użytkowanie instalacji niespełniających wymagań w zakresie sprawności cieplnej i emisji zanieczyszczeń określonych dla klasy 3, 4 lub 5 według normy PN-EN 303-5:2012.

Z kolei w Krakowie od września 2019 r. obowiązuje całkowity zakaz palenia węglem, drewnem i innymi paliwami stałymi w kotłach, piecach i kominkach. W tym samym roku w mieście zastąpiono proekologicznymi źródłami ciepła 4186 źródeł grzewczych opartych na paliwie stałym, a miasto w ramach Programu Ograniczania Niskiej Emisji wydało na ten cel najwięcej spośród wszystkich miast w Polsce - 34,7 mln zł. W Krakowie na koniec 2020 roku pozostało ok. 600 budynków z paleniskami, których z różnych względów (formalnych, prawnych czy społecznych) nie udało się dotychczas wymienić na proekologiczne źródła grzewcze.

Emisja z sektora komunalno-bytowego związana jest zarówno z jakością stosowanych paliw, jak i stanem technicznym użytkowanych źródeł ciepła (tzw. kotłów bezklasowych). Barrierami do wymiany źródła ciepła są dla mieszkańców przede wszystkim czynniki ekonomiczne, organizacyjno-techniczne oraz - coraz rzadziej - brak świadomości mieszkańców odnośnie zapisów uchwały antysmogowej. Ponadto, w wielu miejscach na obszarze gmin ościennych **brakuje możliwości podłączenia gospodarstw domowych do sieci ciepłowniczych i gazowych**, co dodatkowo utrudnia likwidację nieekologicznych źródeł ciepła. Warto tu także podkreślić, iż gminy Metropolii Krakowskiej mierzą się z niekorzystnym położeniem i wynikającymi z niego warunkami meteorologicznymi, niesprzyjającymi samooczyszczaniu się powietrza atmosferycznego. Jest to zdecydowanie problem ponadlokalny, dlatego konieczne jest konsekwentne wdrażanie spójnej i efektywnej polityki antysmogowej.

W 2018 roku, gminy Metropolii Krakowskiej przyjęły **Plan likwidacji kotłów węglowych w Metropolii Krakowskiej do 2022 roku**, którego celem jest ujednolicenie polityk gmin ościennych Krakowa w zakresie likwidacji kotłów węglowych, w pięciu obszarach: inwentaryzacja, zarządzanie, finansowanie, kontrola oraz informacja i promocja. Na terenie gmin ościennych Krakowa na koniec 2020 r. zinventaryzowano 79,9% budynków mieszkalnych, w których stwierdzono występowanie w sumie 33 791 kotłów bezklasowych.

28

Dotychczas podjęte działania w zakresie ochrony powietrza przynoszą wymierne efekty. W ostatnich latach **systematycznie spada poziom zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym w Małopolsce i Krakowie**.

Poprawa widoczna jest szczególnie w okresie grzewczym od października do marca. Średnie stężenie pyłu PM10 między sezonem zimowym 2014-2015 a sezonem 2019-2020 spadło w Małopolsce o 30%, natomiast w Krakowie aż o 45%.

Na terenie Metropolii Krakowskiej nie ma **jednolitej sieci pomiaru jakości powietrza**. Stacje pomiarowe Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska znajdują się w Krakowie (8 stacji), Skawinie, Niepołomicach i Zabierzowie. Oprócz stacji WIOŚ, w gminach działa także sieć czujników komercyjnych takich jak Airly, Looko2 oraz Syngeos Air Pro, jednak różnią się one jakością dokonywanych pomiarów. Wyzwaniem jest **utworzenie bazy danych obejmującej urządzenia monitorujące stan powietrza na bieżąco**, co pozwoliłoby na stałe monitorowanie zmian w sposób jednolity dla całego obszaru.

Istotną przeszkodą w stworzeniu skutecznego i prowadzonego na szeroką skalę systemu kontroli jest **brak straży gminnych w gminach wiejskich, które mogłyby egzekwować przestrzeganie przepisów w zakresie ochrony środowiska, w tym prowadzić interwencje oraz kontrole systemowe**. Straż gminna działa jedynie w gminach miejsko-wiejskich oraz jednej gminie wiejskiej (Igołomia-Wawrzeńczyce).

Niezwykle istotny jest także **skuteczny system kontroli palenisk domowych**. W gminach podkrakowskich przeprowadzono w 2020 roku 1 421 kontroli planowych (co stanowi prawie 200% liczby kontroli wymaganej przez Program Ochrony Powietrza dla Województwa Małopolskiego) oraz 770 kontroli interwencyjnych.

Transport drugim, znaczącym sektorem zanieczyszczającym powietrze

Transport posiada poważny udział w emisjach zanieczyszczeń powietrza, zwłaszcza w zakresie pyłu PM10 i dwutlenku azotu. Szczegółowo wyzwania związane z przechodzeniem na zeroemisyjny i ekologiczny transport, opisane zostały w rozdziale MOBILNOŚĆ.

Jednocześnie warto wskazać, że transport odpowiada za znaczny poziom emisji zwłaszcza w Krakowie, a Program Ochrony Powietrza Województwa Małopolskiego wskazuje na szereg działań naprawczych mających prowadzić do ich ograniczenia.

Ciągła edukacja ekologiczna

Pozytywnym aspektem jest rosnąca liczba podejmowanych działań informacyjnych i doradczych z zakresu poprawy jakości powietrza.

Jednym z sukcesów Metropolii Krakowskiej na tym polu jest przystąpienie do realizacji projektu EKO TEAM, współfinansowanego przez Europejski Bank Inwestycyjny. Projekt pozwolił na zatrudnienie we wszystkich gminach min. 2 ekodoradców (łącznie 40), którzy służą pomocą i wsparciem mieszkańcom w zakresie inwestycji w wymianę źródeł ciepła, instalację OZE czy termomodernizację.

Niemniej, wskazany jest dalszy rozwój doradztwa i edukacji, celem zapewnienia równomiernego dostępu do informacji oraz edukacji ekologicznej na terenie całej Metropolii Krakowskiej.

W stronę obiegu zamkniętego

Bardzo ważnym, przekrojowym wyzwaniem w perspektywie kolejnych lat będzie **wzrost efektywnego wykorzystania zasobów i przechodzenie na gospodarkę o obiegu zamkniętym**. Działania strategiczne powinny wspierać zastępowanie stosowanego dotychczas najczęściej linearnego modelu wykorzystania zasobów przez tzw. model zamkniętej pętli, w którym odpady, jeśli powstają, stają się surowcem. Obecnie na poziomie ponadlokalnym nie prowadzi się usystematyzowanych działań w zakresie upowszechniania GOZ. Dobrą praktyką w tym obszarze, jest przystąpienie przez Miasto Kraków do projektu Circular Cities – krajowego programu miast cyrkularnych, którego celem jest pomoc w przygotowaniu analizy aktualnego przepływu odpadów w mieście i zbudowaniu strategii transformacji w kierunku gospodarki cyrkularnej.

W tym kontekście, niezwykle istotnym wyzwaniem będzie **zmiana nawyków mieszkańców i edukowanie ich w zakresie racjonalnego postępowania z odpadami**. Obecnie brakuje wystarczających zachęt i dostępnych rozwiązań, które mogłyby mobilizować mieszkańców do redukcji ilości wytwarzanych odpadów.

Potrzeba efektywnej gospodarki odpadami

Poszczególne gminy Metropolii Krakowskiej prowadzą gospodarkę odpadami samodzielnie. Gminy podkrakowskie borykają się z **brakiem wydajnego oraz nowoczesnego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi**. W ostatnich latach obserwuje się niezależny od samorządów gmin, sukcesywny wzrost kosztów systemu gospodarowania odpadami. Mamy również do czynienia ze słabo rozwiniętym systemem odbioru odpadów segregowanych „u źródła” oraz selektywnej zbiórki odpadów niebezpiecznych i tzw. problemowych, a także niewystarczającą ilość stacjonarnych lub mobilnych Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych. Obecnie na terenie Metropolii Krakowskiej działa ich 13.

Rozwiązanie z zakresu termicznego przekształcania pozostałych odpadów palnych z odzyskiem energii zastosowane zostało jedynie w krakowskiej Ekospalarni, która została uruchomiona w 2016 roku.

Zakład może przetworzyć w ciągu roku **245 tys. ton odpadów komunalnych**. Do termicznego przekształcenia kierowane są zmieszane odpady komunalne wytworzone przez mieszkańców oraz inne odpady powstałe w wyniku przeróbek mechanicznych odpadów komunalnych (po procesach odzysku odpadów, tj. odpadów materiałowych, wielkogabarytowych). Pochodzą one tylko i wyłącznie z terenu Gminy Miejskiej Kraków. Zakład wyposażony jest w nowoczesną instalację oczyszczania spalin spełniającą rygorystyczne normy dotyczące emisji do powietrza.

Krakowski Holding Komunalny SA

Konieczny skuteczny monitoring odpadów niebezpiecznych

Istotnym problemem, występującym w części gmin Metropolii Krakowskiej, jest **nieprawidłowe postępowanie z odpadami niebezpiecznymi**. Obecnie nie prowadzi się monitoringu firm działających w branży przetwarzania odpadów niebezpiecznych. Tymczasem, ze względu na wysokie koszty utylizacji, istotnym problemem jest porzucanie przemysłowych odpadów niebezpiecznych przez nieuczciwe firmy.

Postępujące procesy urbanizacyjne powodują uszczelnianie powierzchni wywołując szereg problemów środowiskowych – zarówno w czasie „pogody deszczowej” (m.in. powódzie i podtopienia, przeciążenie hydrauliczne kanalizacji i ekosystemów wodnych), jak i „pogody suchej” (m.in. zmniejszenie retencji glebowej, obniżenie poziomu wód gruntowych i zjawisko miejskich wysp ciepła). W tym kontekście, widoczna jest potrzeba współpracy w celu wspólnego przeciwdziałania skutkom, w tym finansowym, tego typu zjawisk.

Potrzeba zapobiegania ekstremalnemu zjawiskom meteorologicznym

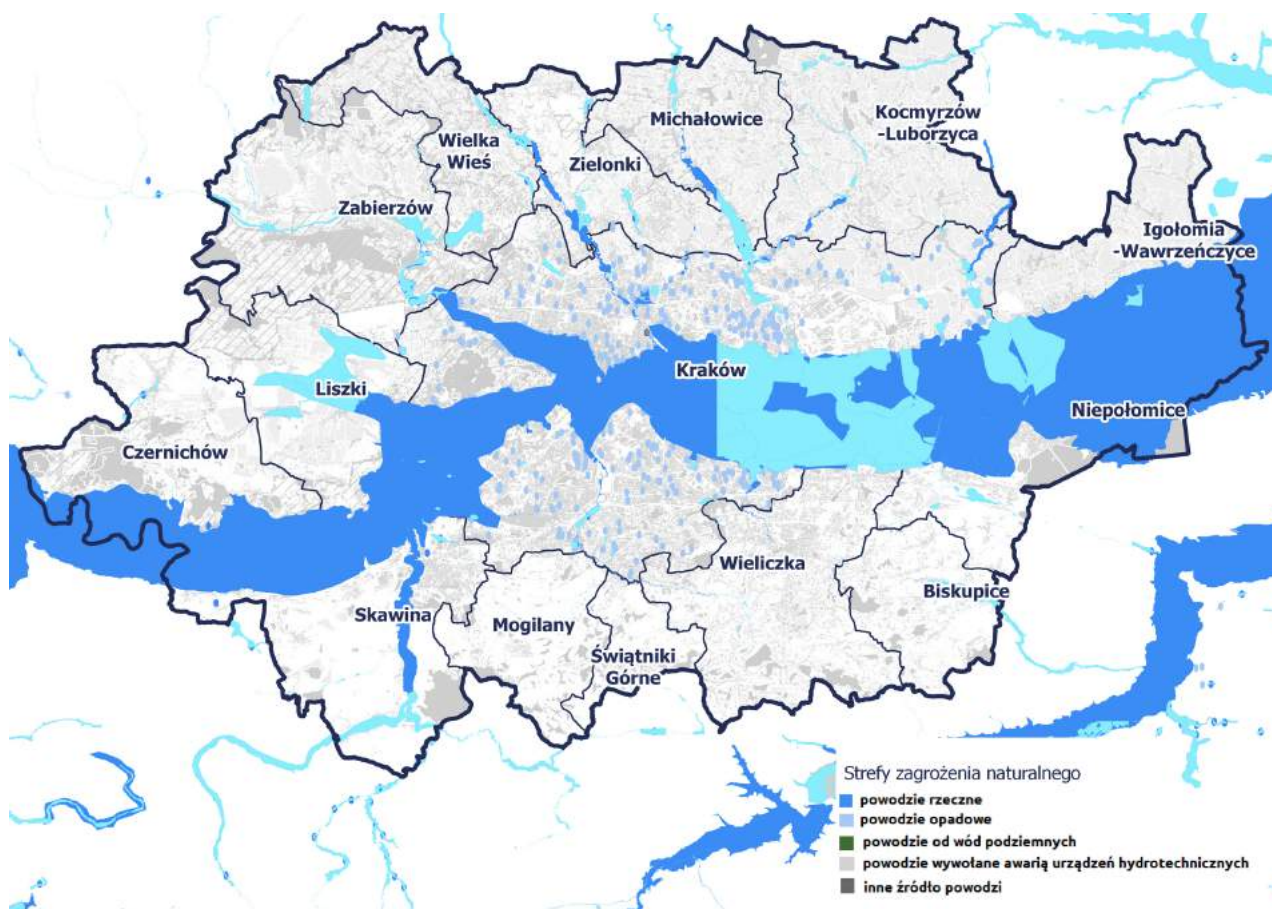
29

Jednym z kluczowych wyzwań w obszarze gospodarki wodnej, jest **wzrost zagrożeń wywołanych ekstremalnymi zjawiskami meteorologicznymi** takimi jak intensywne długotrwałe opady deszczu o charakterze nawalnym, krótkotrwałe deszcze powodujące wezbrania i powódzie lokalne czy burze i opady gradu.

Wyzwaniem na kolejne lata w tym zakresie będzie również **podnoszenie świadomości mieszkańców odnośnie zagrożeń wynikających z ekstremalnych zjawisk meteorologicznych**, a także funkcjonujących na terenie Metropolii Krakowskiej systemów ostrzegania i informowania.

Strefy zagrożenia naturalnego [2020]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie WMS - Usługa przeglądania INSPIRE danych WOPR dla tematu INSPIRE Strefy zagrożenia naturalnego

Konieczna redukcja białych plam w infrastrukturze wodno-ściekowej

Infrastruktura wodno-ściekowa na terenie gmin uległa znacznej poprawie nie tylko w zakresie długości sieci, ale również standardów technicznych oraz liczby użytkowników. Na przestrzeni lat 2015-2019 długość sieci kanalizacyjnej wzrosła o 12,1%, natomiast długość sieci wodociągowej o 8,4%. **W wyniku nowych inwestycji odnotowano wzrost liczby ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.** W 2019 roku, średni odsetek budynków mieszkalnych podłączonych do wodociągu wyniósł 91,0% (w Krakowie – 99,7%), a do kanalizacji – 51,1% (w Krakowie – 92,1%). Jednocześnie, wciąż występują obszary z brakiem dostępu do sieci wodno-kanalizacyjnej. Ponadto, w gminach brakuje aktualnych, rzetelnych informacji i ewidencji o indywidualnych systemach kanalizacyjnych tj. odprowadzaniu ścieków do szamb i przydomowych oczyszczalniach.

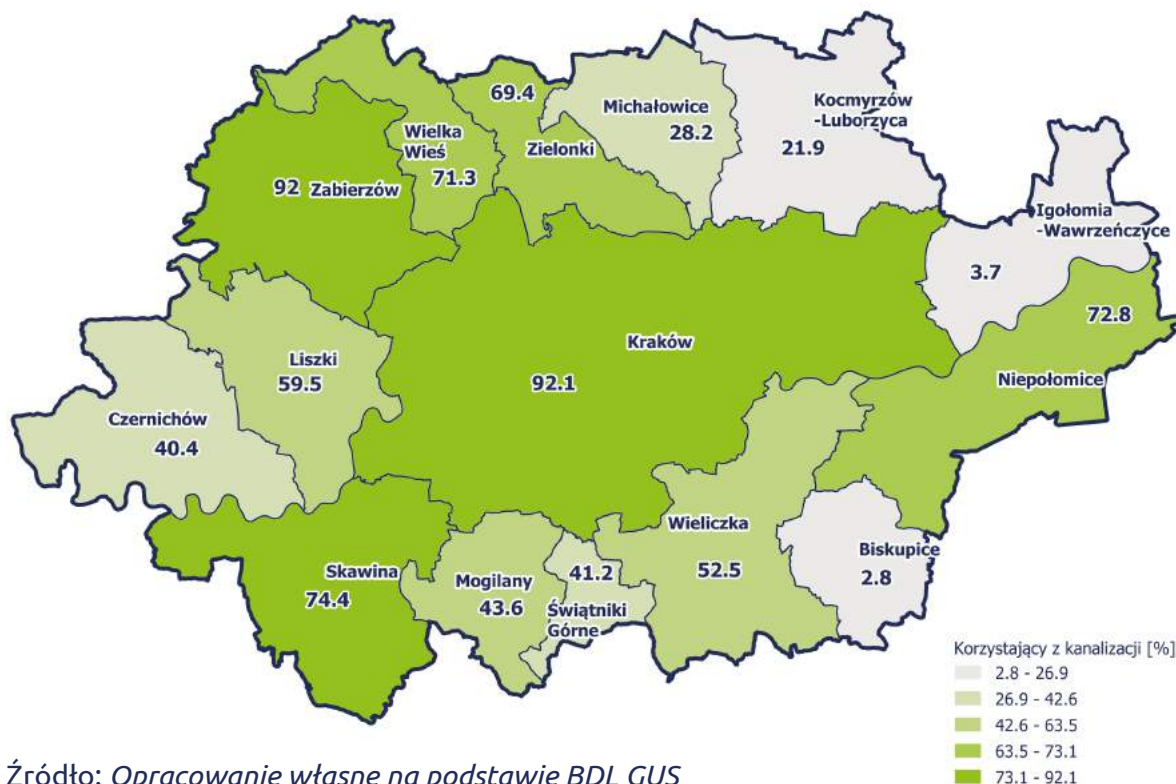
Wszystkie gminy Metropolii Krakowskiej mogą pochwalić się **wysoką jakością wody pitnej**, którą można bez przygotowania pić prosto z kranu. Co więcej, w 2017 roku, Europejska Organizacja Współpracy na rzecz Benchmarkingu ogłosiła, że woda płynąca w krakowskich kranach zajmuje drugie miejsce na świecie pod kątem czystości.

Odsetek ludności korzystający z wodociągu [2019]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Odsetek ludności korzystający z kanalizacji [2019]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Potencjał w gospodarce wodami opadowymi

Prawidłowe zagospodarowanie wód opadowych to niezwykle istotny czynnik, który może pomóc w adaptacji do zmian klimatycznych. Obecnie, na poziomie ponadlokalnym **brakuje zintegrowanej strategii lub choćby standardów postępowania z wodami opadowymi**, a co za tym idzie prowadzenia systemowych działań dot. zbierania wody deszczowej i jej ponownego wykorzystywania.

18

W Krakowie od 2013 roku działa program ochrony gospodarowania zasobami wodnymi dla Miasta Krakowa. W ramach realizacji programu w latach 2014–2019 wykonano 495 instalacji do gromadzenia wód opadowych. Suma udzielonych dotacji według rozliczonych wniosków wyniosła ponad 2 mln zł. Samo miasto również inwestuje w infrastrukturę np. poprzez budowę w parku Lotników Polskich zbiornika na deszczówkę.

W części gmin Metropolii Krakowskiej realizowane są programy skierowane do mieszkańców, mające zachęcić ich do zbierania deszczówki. Konieczne jest **dalsze wspieranie rozwoju systemów deszczowych i budowy dodatkowych zbiorników retencyjnych czy rozwiązań lokalnej retencji w granicach prywatnych działek** (programy małej i mikro retencji).

W Krakowie oraz niektórych gminach ościennych coraz częściej stosuje się **rozwiązania oparte na błękitno-zielonej infrastrukturze**. Zasadniczym wyzwaniem w tym zakresie będzie dalsza popularyzacja i wdrażanie tego typu rozwiązań na szeroką skalę.

Zieleń powinna łączyć

Na terenie Metropolii Krakowskiej na przestrzeni lat 2015-2019 widoczny jest **wzrost powierzchni terenów zieleni** (parki spacerowo - wypoczynkowe, zieleńce, zieleń uliczna, tereny zieleni osiedlowej, cmentarze, lasy gminne) - łącznie o ok. 9%. Natomiast ważnym problemem jest **brak ciągłości i komunikacji terenów zielonych**, czyli połączeń między istniejącymi parkami, skwerami, umożliwiającymi przemieszczanie się między nimi przy użyciu tzw. zielonych korytarzy. Potrzeba powiązania terenów zieleni powinna być rozpatrywana w aspekcie ponadlokalnym, w tym w kontekście zrównoważonego transportu, turystyki oraz promocji regionu oferującego atrakcyjne, dobrze powiązane i skomunikowane tereny zieleni.

W wielu gminach ościennych brakuje środków na odpowiednie utrzymanie terenów zielonych i dostosowanie ich do okresów suszy. Wciąż zbyt mała jest też skala stosowania innowacyjnych rozwiązań takich jak wysiewanie łąk kwietnych zamiast trawników, ograniczanie koszenia, tworzenie obszarów zacienionych przez nasadzenia drzew i krzewów czy zachowywanie warstw opadłych liści.

Ze względu na wysokie koszty wykupu, urządzenia oraz późniejszego utrzymania terenów zielonych, ich przyrost jest niewielki. W tym kontekście dużym wyzwaniem jest zrozumienie wśród organów różnego szczebla specyfiki terenów zielonych, która wymaga spojrzenia na występujące tu problemy nie tylko z perspektywy administracyjnej czy proceduralnej, lecz dużo szerzej.

Liderem w zakresie prowadzenia skoordynowanych działań na rzecz pielęgnacji i rozwoju zieleni jest Miasto Kraków, w którym od 2015 r. działa Zarząd Zieleni Miejskiej. Stał się on zarządcą, który ma za zadanie dbać o rozwój i utrzymanie zieleni na terenie Krakowa. Efekty 5-letniej działalności ZZM to m.in. ponad 30 hektarów łąk kwietnych, 5 nowych parków oraz ponad 20 parków kieszonkowych.

Jednocześnie, należy zaznaczyć, że większość gmin ościennych (zwłaszcza wiejskich) ma naturalną przewagę nad Krakowem w zakresie dostępności naturalnych obszarów zielonych. Na wielu tych terenach nie zachodzi potrzeba ingerencji, która mogłaby powodować zaburzenie naturalnego ekosystemu, w którym żyje wiele gatunków zwierząt.

W perspektywie kolejnych lat, ważnym zadaniem będzie **zabezpieczanie terenów zielonych** poprzez ich szersze uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz uzgadnianie obszarów przeznaczonych na tereny zielone między gminami.

Lasy zajmują w Metropolii Krakowskiej 10 294 ha, co stanowi 8,07% jej całkowitej powierzchni. Od 2011 roku do 2018, największy ubytek zmian w pokryciu gmin terenami leśnymi zaszły w gminach Michałowice oraz Skawina. Podnoszenie powierzchni lasów (poprzez zalesianie) oraz utrzymanie terenów rolnych w gminach miejsko-wiejskich będzie docelowo stanowić kolejne ważne zadanie.

Konieczne tworzenie przyjaznych przestrzeni publicznych

Niezwykle ważnym wątkiem w dziedzinie kształtowania przestrzeni jest tworzenie przestrzeni publicznych, przyjaznych mieszkańcom zarówno miasta, jak i gmin wiejskich i miejsko-wiejskich. Obszary te powinny być dostępne i wysokiej jakości. Przestrzenie publiczne powinny być przywracane mieszkańcom m.in. poprzez ograniczenie dostępu samochodów osobowych do centrów miast oraz kształtowanie ulic jako przestrzeni publicznych np. poprzez uspokajanie ruchu (szczególnie w centrach miast, wsi i wewnątrz osiedli).

Ważne jest także pozyskiwanie nowych terenów dla przestrzeni publicznych (oraz tworzenie ich zintegrowanej sieci), tworzenie funkcjonalnych centrów lokalnej tożsamości oraz stymulowanie powstawania atrakcyjnych miejsc spotkań, wypoczynku i rekreacji.

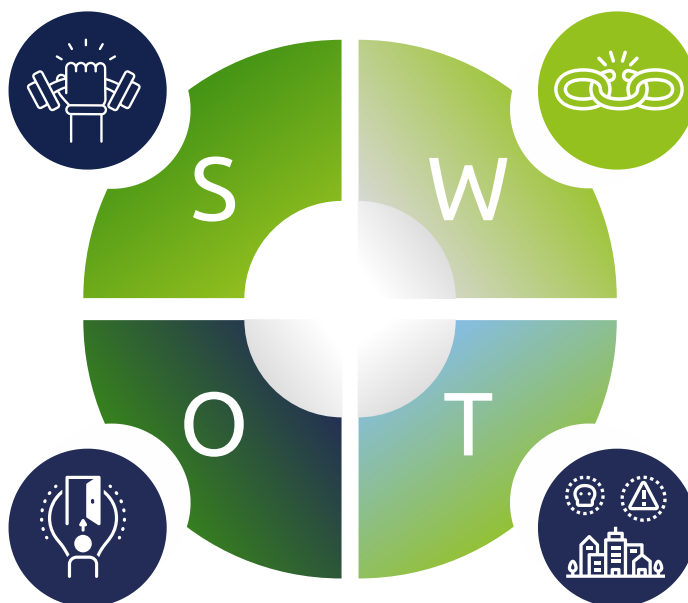
ANALIZA SWOT - ŚRODOWISKO I PRZESTRZEŃ

Silne strony

- wysoka skuteczność miast rdzenia w zakresie działań na rzecz czystego powietrza,
- współpraca w ramach metropolitalnej sieci ekodoradców (EKO-TEAM) i Forum Ochrony Czystego Powietrza Metropolii Krakowskiej
- uzgodniony metropolitalny Plan likwidacji źródeł niskiej emisji do 2023 r.
- wysoki potencjał i know-how miasta centralnego w zakresie gospodarki komunalnej, w tym do rozbudowy istniejących systemów miejskich na tereny podmiejskie
- atrakcyjność krajobrazowa i przyrodnicza obszaru i pionierskie działania Krakowa na rzecz integracji terenów zielonych

Słabe strony

- relatywnie wysoki poziom zanieczyszczeń powietrza, pochodzący głównie z niskiej emisji źródeł zlokalizowanych na terenie gmin ościennych Krakowa oraz z transportu
- rozproszenie zarządzania i niezadowalający poziom efektywności w gospodarce komunalnej na terenie gmin ościennych
- występowanie białych plam w zakresie dostępu do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej
- niski stopień efektywności energetycznej obiektów, zwłaszcza w sektorze mieszkaniowym
- brak ciągłości terenów zielonych, udostępnianych mieszkańcom
- nasilenie procesu suburbanizacji oraz dezintegracji przestrzennej układów urbanistycznych
- utrzymująca się silna presja inwestycyjna na zabudowę terenów cennych krajobrazowo i przyrodniczo

Szanse

- polityka klimatyczna Unii Europejskiej, w tym realizacja zapisów strategii Europejskiego Zielonego Ładu
- polityka środowiskowa regionu, w tym zapisy Programu Ochrony Powietrza Województwa Małopolskiego
- popularyzacja rozwoju energetyki odnawialnej, w tym prosumenckiej opartej na lokalnych zasobach
- wzrost świadomości i poprawa zachowań ekologicznych mieszkańców
- potencjał do rozwoju rozproszonej energetyki odnawialnej
- współpraca gmin w zakresie planowania przestrzennego

Zagrożenia

- postępujące zmiany klimatyczne (wzrost zagrożenia zjawiskami ekstremalnymi)
- nieczytelny i stale zmieniający się system prawny, negatywnie wpływający na stan ładu przestrzennego

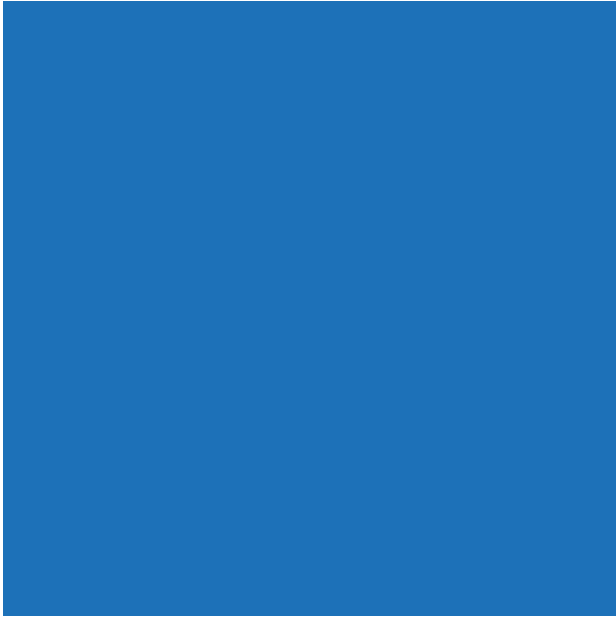
4.3. Mobilność

Idea rozwoju obszaru Metropolii Krakowskiej w zakresie mobilności, powinna być formułowana w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju transportu. Stanowi ona odpowiedź na potrzebę zapewnienia odpowiedniego poziomu mobilności społeczeństwa i ograniczenia negatywnych następstw niekontrolowanego rozwoju transportu indywidualnego. Najważniejsze wyzwania stojące przed obszarem w perspektywie do 2030 r. stanowią integracja systemu zarządzania transportem oraz zwiększenie dostępności przyjaznego środowiska transportu zbiorowego. Istotna jest także integracja różnych form transportu poprzez wykorzystanie potencjału węzłów przesiadkowych, optymalizację i rozbudowę siatki połączeń, rozwój systemu tras rowerowych i pieszych, a także wdrażanie idei mobilności jako usługi (MaaS). Realizując powyższe działania, należy kłaść nacisk na ochronę środowiska przyrodniczego i neutralność klimatyczną.

Kluczowe dla rozwoju systemu transportu Metropolii Krakowskiej jest prowadzenie działań w kierunku dokonania integracji taryfowej - obejmującej przede wszystkim komunikację miejską, aglomeracyjną oraz ciągle rozwijany system Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej. W perspektywie należy rozszerzać integrację na inne podsystemy transportowe, w tym przewoźników prywatnych. Analizując przyszłość mobilności, trzeba także uwzględnić nowe rozwiązania, takie jak bikesharing, carsharing, carpooling czy wykorzystanie urządzeń transportu osobistego.

Wprowadzenie nowych wzorców przemieszczania się w obszarze metropolitalnym, będzie wymagało zmian społecznych, kulturowych, przestrzennych, i - przede wszystkim - zmiany przyzwyczajeń mieszkańców. Wprowadzenie takich zmian wymaga szeroko zakrojonej współpracy.

Rozproszenie kompetencji istotnym wyzwaniem

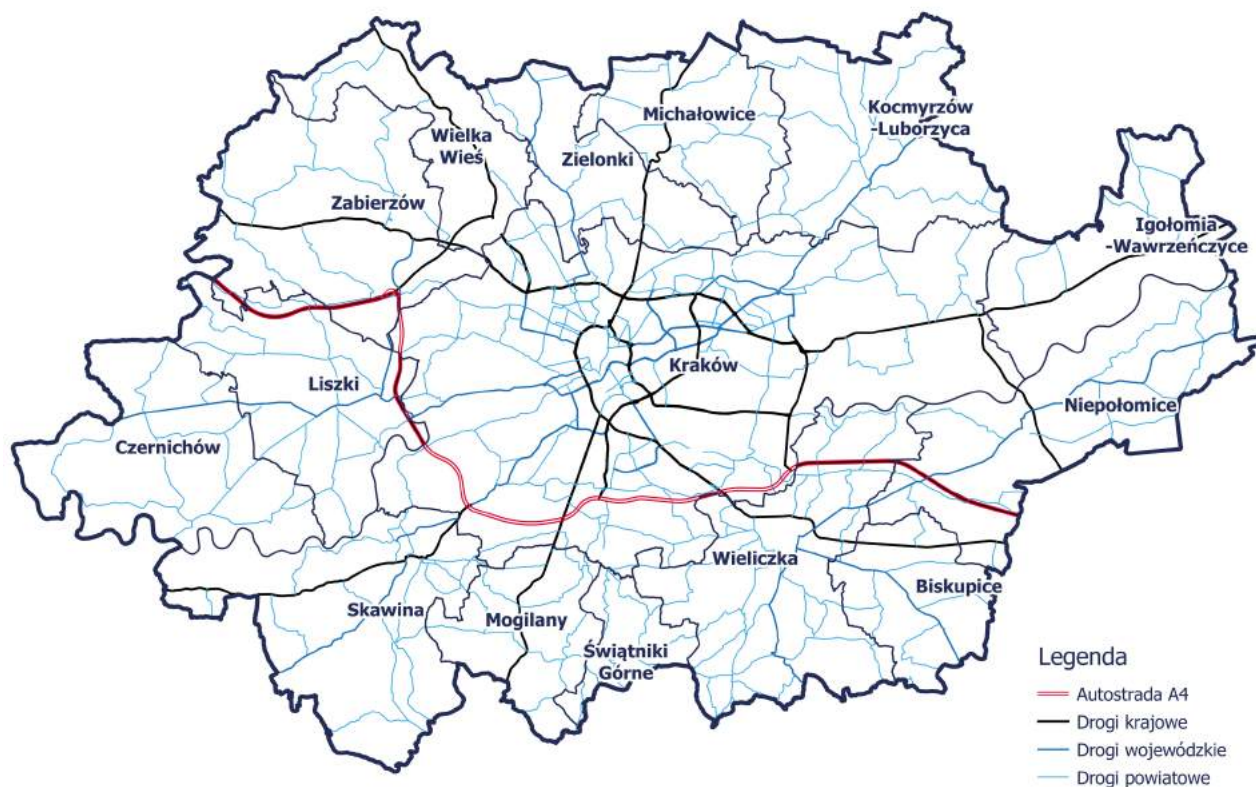
Zasadnicze wyzwanie w dziedzinie mobilności na terenie Metropolii Krakowskiej stanowi **rozproszenie kompetencji i odpowiedzialności w zakresie zarządzania transportem** oraz brak stałej platformy współpracy wszystkich podmiotów odpowiadających za organizację transportu. Nie da się wyróżnić jednego podmiotu, który prowadziłby skoordynowane działania w zakresie polityki transportowej dla całego obszaru Metropolii, a także byłby samodzielnie zdolny do wypracowywania rozwiązań organizacyjnych, sprzyjających integracji różnych systemów i form transportu oraz podnoszeniu efektywności podejmowania decyzji. Z tego faktu wynika potrzeba **silnej współpracy organizatorów transportu**. W tym kontekście, ważnym zadaniem jest precyzyjne zdefiniowanie i wzmocnienie roli Stowarzyszenia Metropolia Krakowska w systemie zarządzania transportem jako **platformy koordynacji współpracy**, służącej wypracowywaniu uzgodnień i rozwiązywaniu wspólnych problemów, ale także wymiany wiedzy i doświadczeń.

Podstawą usprawnienie planowania przestrzennego

Drugą z bardzo istotnych kwestii jest **identyfikacja i świadome zarządzanie relacjami pomiędzy planowaniem przestrzennym, a planowaniem i zarządzaniem w transporcie**. Jest to istotne zwłaszcza w kontekście opisanego w dziedzinie *Środowisko i przestrzeń* nasilającego się w Metropolii Krakowskiej zjawiska suburbanizacji. Oczywiście jest, iż należy dążyć do minimalizowania wpływu systemu transportowego na otoczenie, jednak **bazy do usprawnień i rozwiązań szukać należy zwłaszcza w planowaniu przestrzennym**. Wykorzystywanie przestrzeni przez transport, czy osadzone w przestrzeni szeroko rozumiane zapotrzebowanie na mobilność, czerpie swoje źródło w planowaniu przestrzennym, a nie funkcjonującym modelu transportowym. Działania rozwojowe wynikające ze strategii powinny służyć **zapobieganiu dalszemu rozwojowi niekontrolowanej zabudowy**. Planowanie przestrzenne powinno uwzględniać skoordynowany rozwój zabudowy i systemu transportowego. System transportowy, zwłaszcza planowane rozwiązania z zakresu transportu publicznego, powinny odpowiadać na zapotrzebowanie jakie będzie wynikać z ruchu generowanego przez planowane zagospodarowanie.

Główne drogi na terenie Metropolii Krakowskiej

Źródło: Opracowanie własne

Potrzebny wspólny SUMP i model danych

Na poziomie ponadlokalnym **brakuje stale aktualizowanych, rzetelnych analiz i danych dotyczących całego systemu transportowego**, zwłaszcza dotyczących ruchu na terenie gmin ościennych. Brakuje także regularnych badań w zakresie preferencji i potrzeb transportowych mieszkańców, które pozwoliłyby rozwinąć i dostosować ofertę transportową do szerokiego grona użytkowników.

Proces planowania transportu w zakresie linii aglomeracyjnych Komunikacji Miejskiej w Krakowie oparty jest na współpracy gmin ościennych oraz Zarządu Transportu Publicznego w Krakowie jako podmiotu odpowiedzialnego za organizowanie i zarządzanie publicznym transportem zbiorowym na liniach komunikacyjnych w obszarze Miasta Krakowa i Gmin ościennych, które zawarły z Gminą Miejską Kraków Porozumienia Międzygminne w sprawie wspólnej realizacji zadań w zakresie lokalnego transportu zbiorowego. M.Kraków na mocy zawartych porozumień posiada możliwość regulacji taryfowych oraz organizuje gminne przewozy pasażerskie o charakterze użyteczności publicznej w ramach systemu Komunikacji Miejskiej w Krakowie. W ramach zawartych porozumień międzygminnych, przewozy wykonywane są na terenie 17 gmin aglomeracji krakowskiej, w tym 13 gmin ościennych Krakowa, należących do Metropolii Krakowskiej.

Kompetencje w zakresie organizacji przewozów o charakterze kolejowym, w tym na obszarze Krakowa, przypisane są do samorządu województwa. Skutkiem rozproszenia kompetencji w zakresie zarządzania i organizacji transportu są m.in.: utrudniona koordynacja działań czy odmiennosc prowadzonych polityk.

W I kwartale 2021 r. podpisano porozumienie ws. przystąpienia do prac nad opracowaniem wspólnego Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej, który powinien być podstawowym dokumentem określającym scenariusze działań dla rozwoju zrównoważonej mobilności na obszarze Metropolii Krakowskiej w perspektywie 2030 roku.

W dokumencie, wizja, cele oraz rekomendowane działania zostaną powiązane ze Strategią Metropolia Krakowska 2030.

Zakładane jest uszczegółowienie celów oraz bardziej szczegółowe podejście do rekomendowanych działań inwestycyjnych, ale też organizacyjnych, informacyjno-promocyjnych i z zakresu działań „miękkich”, sprzyjających zwiększeniu znaczenia mobilności zrównoważonej na terenie Metropolii Krakowskiej.

W planowaniu transportu w ramach PZMM konieczne jest uwzględnienie elementów logistyki miejskiej oraz transportu pracowniczego.

W kierunku integracji systemów transportu

Obecnie na terenie Metropolii Krakowskiej nie jest widoczne planowanie rozwiązań mobilnościowych w myśl koncepcji **mobilności jako usługi (MaaS - Mobility as a Service)**. MaaS jest zintegrowaną platformą łączącą publiczne, prywatne i współdzielone środki transportu. System ten umożliwia nie tylko znalezienie najlepszej alternatywy transportowej, która odpowiada potrzebom użytkownika, ale umożliwia również opłacenie podróży realizowanej różnymi środkami transportu, tak jakby była to jedna usługa. Głównym celem platform tego typu jest przedstawienie rzeczywistej oferty w odniesieniu do wielu zmiennych, takich jak czas, dystans, cena, komfort, ślad ekologiczny, dostępność parkingów lub aktualnej sytuacji na drogach. W kontekście planowania rozwoju do 2030 roku, uwzględnienie tej koncepcji może przynieść wiele pozytywnych efektów.

Na poziomie Metropolii Krakowskiej, taryfa biletowa nie jest w wystarczającym stopniu zintegrowana. Brakuje sprawnego i zintegrowanego systemu, uwzględniającego różne środki transportu. **Ponadto często występuje brak koordynacji pomiędzy systemami transportowymi organizowanymi przez poszczególnych organizatorów transportu.** Zauważalna jest też potrzeba dostosowania oferty linii aglomeracyjnych Komunikacji Miejskiej w Krakowie do systemu Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej, zwłaszcza po jego pełnym uruchomieniu. Należy tu pamiętać o potrzebie zapewnienia bezpośredniego połączenia z przystankami i stacjami kolejowymi oraz przemyślanego umiejscowienia kluczowych węzłów przesiadkowych. W tym kontekście, niezwykle ważne jest aby uwzględnić zasadę uniwersalnego projektowania, aby były one dostępne dla wszystkich użytkowników.

Konieczne efektywne i ekologiczne inwestycje w rozwój transportu zbiorowego

Na przestrzeni ostatnich lat (2009-2018) **liczba samochodów osobowych zarejestrowanych na terenie Metropolii Krakowskiej wzrosła o 227 542 sztuk.**

Wskaźnik motoryzacji (liczba samochodów osobowych na 1 tys. mieszkańców) w 2018 roku wyniósł w Krakowie 639,4, dla powiatu krakowskiego - 645,7, a dla powiatu wielickiego 622,9. Obecnie na poziomie krajowym, brakuje skutecznych przepisów, które dotyczyłyby ograniczania ruchu samochodowego.

Liczba pojazdów wjeżdżająca do Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego wynosiła w 2017 roku ok. 75 000 pojazdów na dobę. Do Krakowa wjeżdżało natomiast ok. 240 000 pojazdów na dobę. W celu zmniejszenia liczby pojazdów wjeżdżających do Krakowa oraz poruszających się po drogach Metropolii Krakowskiej, należy promować wykorzystanie transportu zbiorowego w podróżach, m.in. poprzez dalszy rozwój jego infrastruktury, w tym zintegrowanych węzłów przesiadkowych.

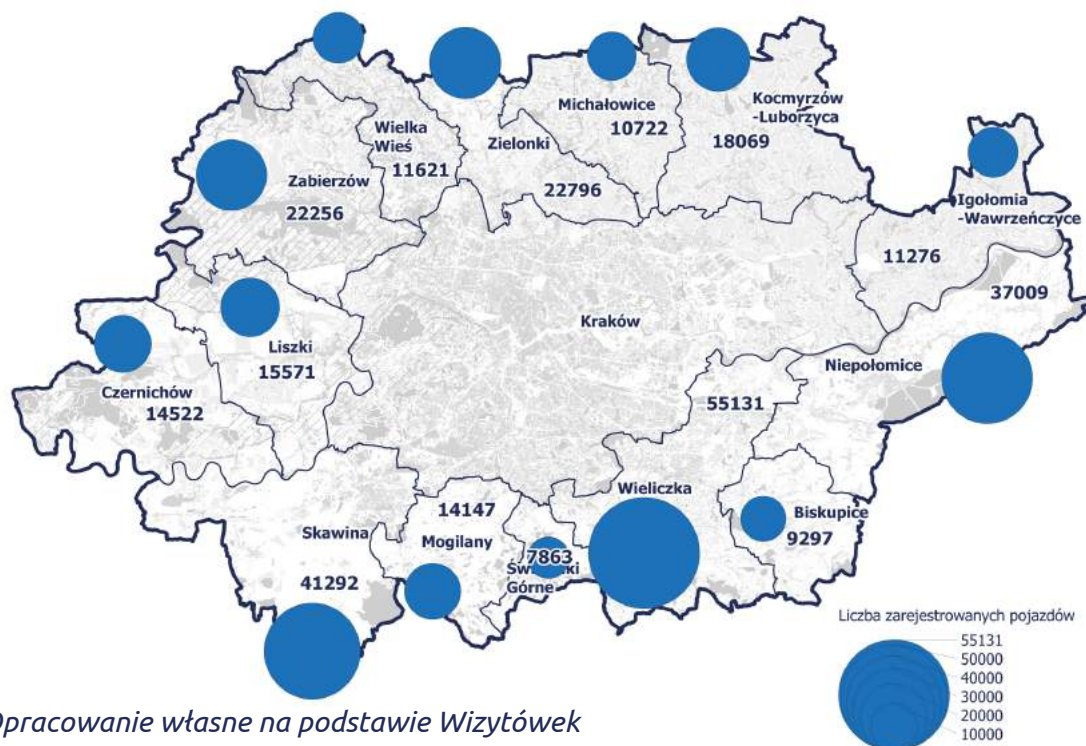

Jest to istotne również w kontekście danych, z których wynika, że w ostatnich latach **rośnie liczba pasażerów przewiezionych Komunikacją Miejską w Krakowie** (z 375 mln w 2016 roku do 416 mln w 2019 roku). W 2019 r. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne S.A. w Krakowie oraz Mobilis sp. z o.o. świadczyło usługi przewozowe na 94 miejskich oraz 80 aglomeracyjnych liniach autobusowych oraz 26 liniach tramwajowych (linie dzienne i nocne).

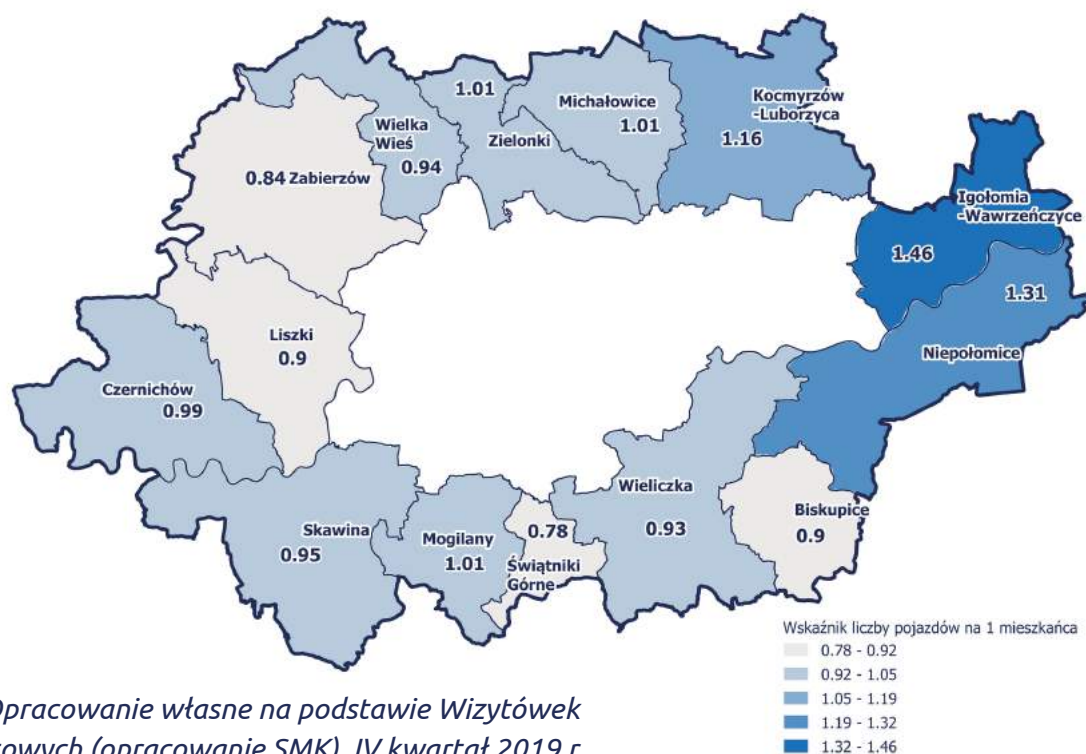
Warto również podkreślić, że rozwiązania z zakresu elektromobilności, które mogłyby wpłynąć na poziom emisji z sektora transportowego, nie są obecnie powszechne wśród użytkowników samochodów prywatnych.

Liczba zarejestrowanych pojazdów - gminy ościennie [2018]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wizytówek transportowych (opracowanie SMK), IV kwartał 2019 r.

Wskaźnik liczby pojazdów na 1 mieszkańca - gminy ościennie [2018]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wizytówek transportowych (opracowanie SMK), IV kwartał 2019 r.

W 2021 roku, na zlecenie Miasta Krakowa opracowane zostało Studium wykonalności budowy szybkiego bezkolizyjnego transportu szynowego w Krakowie, które miało na celu przeanalizowanie, jaka forma szynowego transportu będzie odpowiadać na przyszłościowe potrzeby Krakowa.

Wariantem rekomendowanym jest premetro - szybki tramwaj pomiędzy ul. Jasnogórską a Wzgórzami Krzesławickimi. Obecnie prowadzone są dalsze działania zmierzające do realizacji inwestycji m.in. pozyskania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.

Potrzeba dalszej integracji systemów transportowych

31

Trzeba podkreślić, iż w ostatnich latach rozwój rozwiązań mających na celu integrację transportu indywidualnego ze zbiorowym, w ujęciu metropolitalnym, związany był przede wszystkim z inwestycjami w ramach systemu Parkuj i jedź (P+R). Obecnie w Krakowie znajduje się 5 parkingów P+R, a w gminach ościennych – 8. W najbliższych latach planowana jest realizacja kolejnych 25 parkingów (9 w Krakowie i 16 w gminach ościennych). Łącznie na obszarze Metropolii Krakowskiej, do roku 2022 mają powstać 33 parkingi P+R na ponad 3000 miejsc.

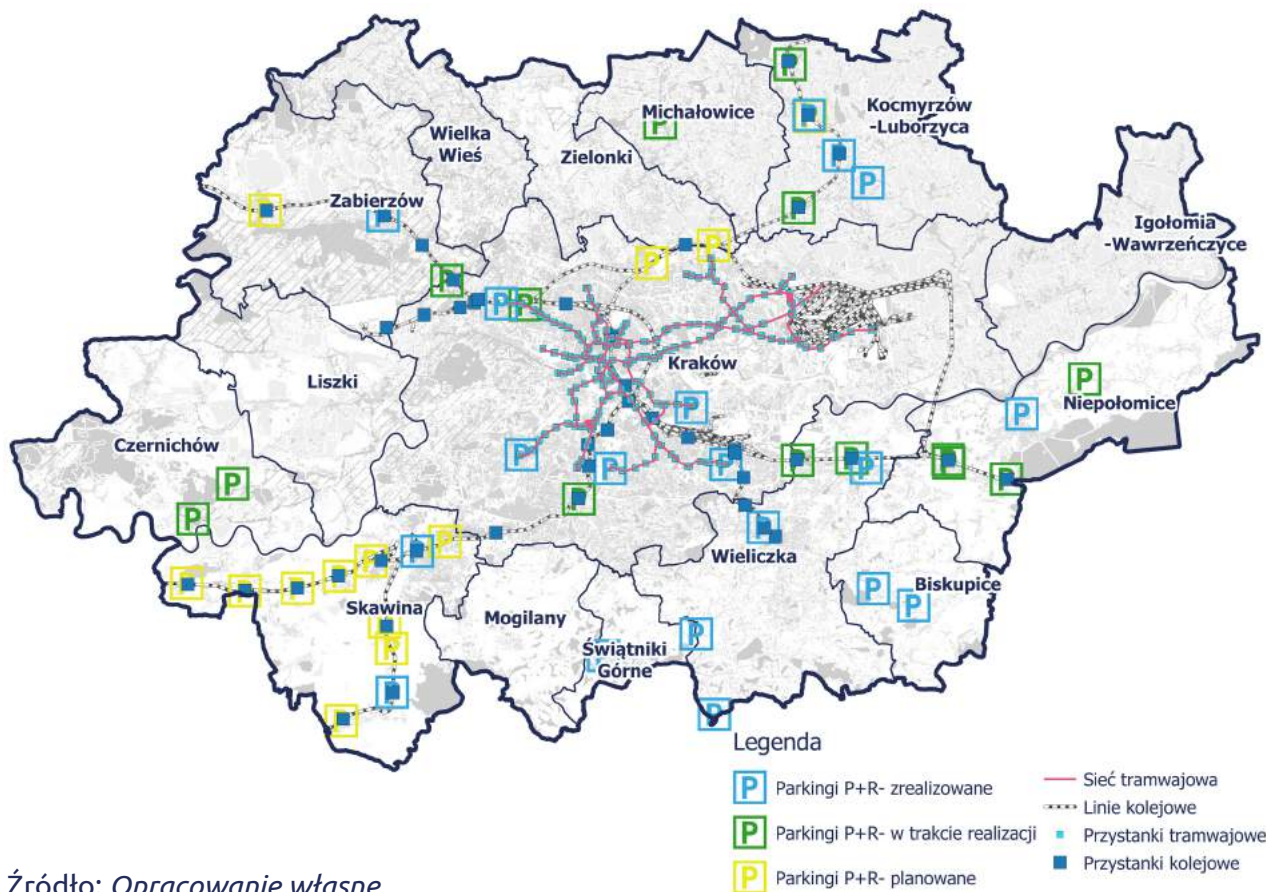

Znaczącą szansą na poprawę efektywności i redukcję liczby codziennych podróży wykonywanych transportem indywidualnym może być rozwój Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej, która powinna stanowić dla części gmin szkielet nowego wzorca przemieszczania się. Pomimo, że obecny stan dostępności kolei nie pozwala na uznanie tej formy jako podstawowego środka transportu, należy pamiętać, że w niedługiej perspektywie sieć linii SKA ma obejmować 3 trasy:

Kraków Lotnisko/Airport – Kraków Główny – Wieliczka Rynek – Kopalnia; Sędziszów – Kraków Główny – Podbory Skawińskie; Trzebinia – Kraków Główny – Tarnów. Widoczna jest potrzeba dalszej modernizacji istniejących elementów linii kolejowych oraz tworzenie nowych powiązań komunikacyjnych.

Należy jednocześnie pamiętać, że części gmin leży poza korytarzami obsługiwanymi koleją, co powoduje, że ich mieszkańcy mają do dyspozycji jedynie transport autobusowy, który na liniach aglomeracyjnych często bywa opóźniony w wyniku kongestii. Ponadto, autobusy aglomeracyjne niejednokrotnie kursują jedynie do pętli położonej przy granicy Krakowa, a nie do centrum (jak ma to miejsce w przypadku pociągu), co wpływa m.in. na zwiększenie liczby przesiadek.

Infrastruktura P&R na tle linii kolejowych i tramwajowych [2020]

Źródło: Opracowanie własne

W kontekście podnoszenia atrakcyjności i bezpieczeństwa transportu zbiorowego, widoczna jest także potrzeba modernizacji przystanków autobusowych oraz wypracowania standardów ich rozmieszczenia (lokalizacji). W wielu miejscach jakość otoczenia przystanków jest zbyt niska, zwłaszcza pod kątem zapewnienia bezpiecznego dotarcia pieszego i rowerowego, zarówno do przystanków jak i do węzłów przesiadkowych.

32

Infrastruktura transportowa nie jest w wystarczającym stopniu dostosowana do potrzeb różnych grup społecznych – wciąż występują różnego typu bariery utrudniające dostęp (jak np. dostępność dla osób z niepełnosprawnościami czy cena). Pozytywnym aspektem jest fakt, że obecnie wszystkie autobusy Komunikacji Miejskiej w Krakowie są niskowejściowe lub niskopodłogowe co oznacza, że są one przystosowane do przewozu osób z niepełnosprawnościami.

Kraków od wielu lat inwestuje w zakup nowych autobusów i tramwajów. W efekcie MPK dysponuje dziś jednymi z najnowocześniejszych pojazdów w całej Polsce, a władze miasta nie ustają w wysiłkach stałego podnoszenia jakości przewozów. W planach są, bowiem kolejne zakupy taboru oraz rozwój innowacyjnych rozwiązań ułatwiających podróżowanie. W 2025 r. jedna trzecia autobusów MPK będzie napędzana elektrycznie, a pozostałe będą spełniały normę co najmniej Euro 6.

Wykorzystanie potencjału portu lotniczego

Niebagatelny wpływ na dostępność i atrakcyjność komunikacyjną Metropolii Krakowskiej ma Port Lotniczy Kraków Airport im. Jana Pawła II w Balicach (11 km na zachód od centrum Krakowa), położony na ważnym szlaku transportowym (TEN-T). W 2019 roku lotnisko obsłużyło prawie 8,5 mln pasażerów - o 24% więcej niż w 2018 roku. Rok 2020 przyniósł znaczące ograniczenia w podróżowaniu związane z epidemią koronawirusa. Obecnie trudno określić w jakim stopniu pandemia wpłynie długoterminowo na skalę realizowanych podróży.

Wpływ prywatnych przewoźników

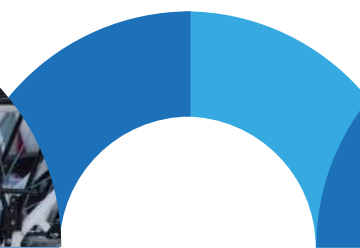

31

Istotnym wyzwaniem na terenie Metropolii Krakowskiej jest **uregulowanie rynku prywatnych przewoźników** w zakresie m.in. jakości taboru, niezawodności i częstotliwości połączeń. Rynek ten stanowi znaczący element systemu transportowego – tylko na terenie gmin ościennych w 2019 roku zidentyfikowano działalność 160 przewoźników prywatnych. Występują braki w stałej weryfikacji częstotliwości i dostępności połączeń świadczonych przez przewoźników prywatnych z poszczególnych miejscowości ościennych w kierunku Krakowa (w ruchu promienistym) oraz pomiędzy gminami (w ruchu obwodowym).

Ze zrealizowanych w Krakowie w 2019 roku badań spalin metodą autodetekcji wynika, że średnie emisje substancji toksycznych (tj. dwutlenku azotu, dwutlenku węgla, tlenku azotu, tlenku węgla, węglowodorów czy cząsteczek stałych PM) z pojazdów osobowych, lekkich pojazdów dostawczych, autobusów prywatnych i ciężarówek przekraczają normy Euro w znacznie większym stopniu niż ma to miejsce w przypadku autobusów komunikacji miejskiej. Największe przekroczenia norm zarejestrowano właśnie w przypadku prywatnych autobusów. Oznacza to, że konieczne jest wprowadzenie norm emisji spalin dla przewoźników prywatnych.

Potrzebna zintegrowana i bezpieczna infrastruktura pieszo-rowerowa

Dla zmiany modelu mobilności w kierunku eliminowania liczby podróży wykonywanych samochodem niezwykle istotny jest **wzrost znaczenia mobilności aktywnej**. Na atrakcyjności powinien zyskać zarówno rower wykorzystywany jako środek transportu, jak i sam ruch pieszy. Dlatego konieczna jest poprawa dostępności bezpiecznej i spójnej infrastruktury pieszej i rowerowej, w tym prowadzącej do węzłów przesiadkowych oraz rozwój przestrzeni przyjaznych pieszym. Na koniec 2019 roku najlepiej rozwinięta sieć tras rowerowych znajdowała się w Krakowie, gdzie udostępniono ponad 230 km infrastruktury rowerowej (drogi dla rowerów, pasy rowerowe, kontrapasy oraz tzw. kontraruch rowerowy), co stanowi ok. 84% wszystkich ścieżek rowerowych zlokalizowanych w Metropolii Krakowskiej.

31

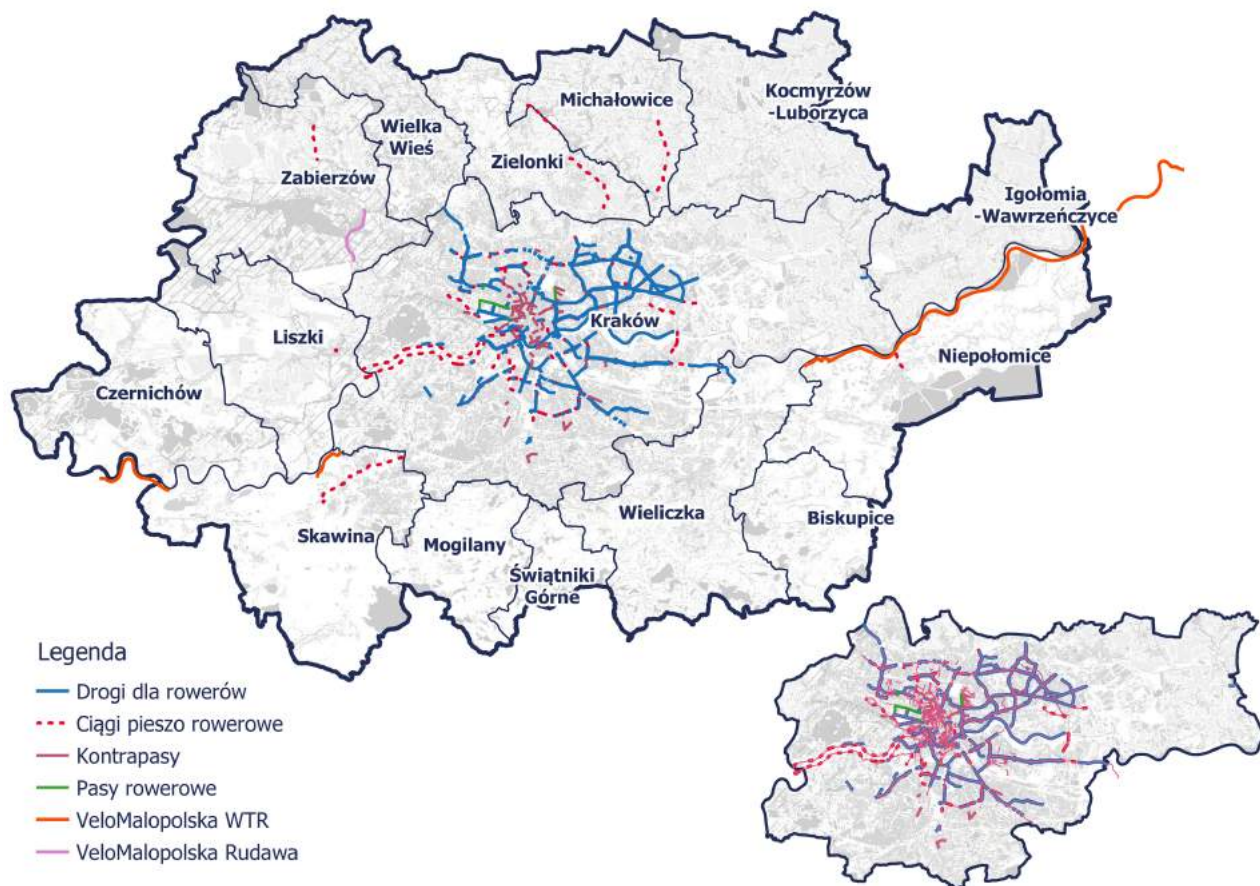

33

W samym Krakowie, podczas badań natężenia ruchu rowerowego prowadzonych w 2018 roku, we wszystkich punktach pomiarowych zaobserwowano 65497 rowerów. Z analizy porównawczej w stosunku do poprzednich lat wynika, że łączna liczba rowerów była o 2,8% większa niż w roku poprzednim, a jednocześnie o 3,3% mniejsza niż w roku 2016.

Infrastruktura rowerowa [2020]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych ze strony mobilnykrakow.pl w I kwartale 2020 r.

Infrastruktura rowerowa w Metropolii Krakowskiej jest w wielu miejscach słabo rozwinięta i niespójna. Dużym problemem jest także brak spójnych, międzygminnych powiązań infrastruktury rowerowej.

Powstające inwestycje mają najczęściej charakter lokalny i nie stanowią elementu zintegrowanego systemu tras rowerowych. Dobrym, godnym naśladowania, przykładem w tym obszarze jest trasa rowerowa łącząca Skawinę z Krakowem.

Część tras nie zapewnia również integracji z systemem transportu zbiorowego, co w znaczny sposób ogranicza mobilność mieszkańców oraz negatywnie wpływa na poziom bezpieczeństwa rowerzystów. Co więcej, **infrastruktura towarzysząca (stojaki, boksy, parkingi) jest niewystarczająca**, zwłaszcza przy głównych węzłach przesiadkowych. Widoczne są też **braki we właściwym oznakowaniu oraz odpowiedniej szerokości ciągów pieszo-rowerowych.**

Tymczasem, transport rowerowy może stać się tańszą alternatywą dla transportu kołowego – zarówno z perspektywy użytkownika, jak i gminy, jako jednostki zarządzającej tą infrastrukturą. Wymaga jednak zapewnienia adekwatnej, spójnej infrastruktury, zachęt i odpowiedniego premiowania użytkowników ruchu pieszo-rowerowego.

Obecnie, wprowadzane zachęty i skala premiowania użytkowników ruchu pieszo-rowerowego są niewystarczające. Nie funkcjonuje również system roweru metropolitalnego lub miejskiego, z którego mogliby korzystać mieszkańcy.

Ważna psychologia transportu i uniwersalne projektowanie

Przy projektowaniu rozwiązań i zasad funkcjonowania systemu transportowego, konieczne jest

uwzględnianie aspektów psychologicznych, wpływających na przyzwyczajenia i zachowania mobilnościowe mieszkańców.

Ważnym zadaniem jest podnoszenie ich świadomości odnośnie skutków tych zachowań, w tym kosztów środowiskowych codziennych przejazdów samochodem osobowym. Niezbędna będzie **zmiana przyzwyczajeń związana z przywiązaniem do transportu indywidualnego** oraz wprowadzenie odpowiedniego systemu zachęt do korzystania z komunikacji zbiorowej lub podróży rowerem.

Planując zmiany w transporcie, należy mieć na uwadze wysokie prawdopodobieństwo występowania **rozbieżnych oczekiwań różnych grup społecznych** i związanych z tym potencjalnych konfliktów zwłaszcza między grupami w różnym wieku. Dlatego tak ważne jest **uwzględnianie zasad projektowania uniwersalnego.**

Potrzebna skuteczna informacja i promocja zrównoważonego transportu

Wciąż potrzebny jest rozwój **skutecznych form informowania mieszkańców o zmianach zachodzących w transporcie**, w tym dotyczących m.in. przebiegu linii, informacji pasażerskiej w czasie rzeczywistym, zmianach rozkładu jazdy, nowej ofercie taryfowej, czy nagłym wstrzymaniu ruchu i organizacji komunikacji zastępczej.

Pandemia koronawirusa w znaczący sposób wpłynęła na zmiany zachowań komunikacyjnych mieszkańców. Niektórzy zdecydowali się na powrót do korzystania z transportu indywidualnego. Zwłaszcza w tym kontekście należy podkreślić, iż komunikacja w nowoczesnej formie, z wykorzystaniem nowych technologii, może znacząco podnieść komfort korzystania z transportu publicznego, co w następstwie może przekładać się na indywidualne decyzje mieszkańców o wyborze środków komunikacji publicznej w celu zaspokojenia swoich potrzeb transportowych.

Widoczna jest także potrzeba promocji idei zrównoważonego transportu, w związku z czym bardzo ważna w kolejnych latach będzie edukacja mieszkańców.

Zapobieganie wykluczeniu transportowemu

Zjawiskiem wymagającym rzetelnej diagnozy oraz - w dalszym kroku - zapobiegania, jest **wykluczenie transportowe, które najczęściej dotyka osoby zamieszkujące obszary peryferyjne** (gmin, sołectw, części miast). Dostępny, dobrej jakości transport publiczny, umożliwia mieszkańcom korzystanie z usług publicznych gwarantujących odpowiedni poziom życia. Mimo to, często wykluczenie transportowe nie jest analizowane w kontekście diagnozowania przyczyn nierówności społecznych czy sposobach przeciwdziałania im. Zjawisko wykluczenia transportowego może dotyczyć zarówno określonych grup społecznych, jak i całych terytoriów.

Dlatego, niezwykle ważne jest aby diagnozować umiejscowienie "białych plam" transportowych oraz identyfikować grupy osób wykluczonych z tego powodu, a w następstwie - projektować działania odpowiadające na potrzeby w tym zakresie.

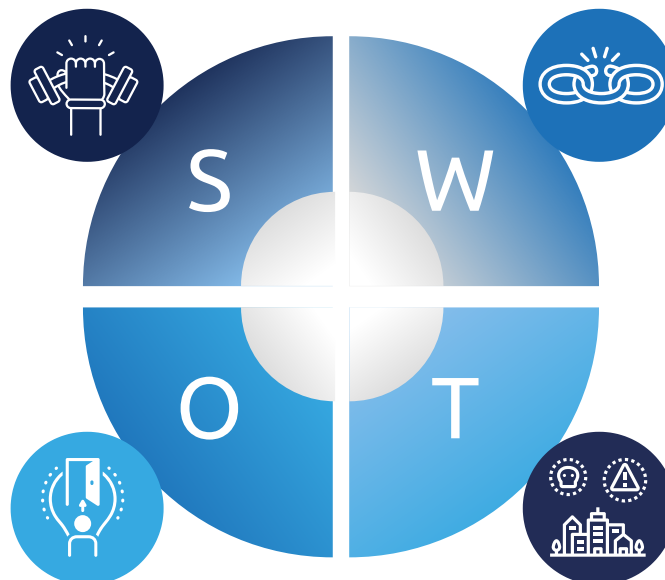
ANALIZA SWOT - MOBILNOŚĆ

Silne strony

- rozwinięta sieć współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego
- wspólna koncepcja integracji systemów transportowych jako dokument bazowy, uzgodniony przez wszystkich członków Metropolii Krakowskiej
- położenie na ważnym szlaku transportowym (TEN-T)
- nowoczesny Port Lotniczy Kraków-Balice
- nowoczesny i komfortowy miejski tabor autobusowy i tramwajowy
- podpisane porozumienie ws. opracowania Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej

Słabe strony

- niski stopień integracji systemów transportowych, w tym zintegrowanej taryfy na poziomie aglomeracji
- rozproszenie kompetencji w zakresie organizacji systemu transportu publicznego
- niewystarczająca liczba zintegrowanych węzłów przesiadkowych, w tym parkingów P&R, B&R
- niedostateczny rozwój i brak ciągłości w zakresie infrastruktury pieszo-rowerowej
- brak efektywnego systemu roweru metropolitalnego
- niski stopień upowszechnienia rozwiązań z zakresu elektromobilności
- brak stale aktualizowanych, rzetelnych analiz i danych dotyczących całego systemu transportowego oraz regularnych badań w zakresie preferencji i potrzeb transportowych mieszkańców
- nieuregulowany rynek przewoźników prywatnych
- brak wystarczającej integracji planowania przestrzennego z planowaniem transportu
- niewystarczająca oferta przewozowa w najślabiej skomunikowanych rejonach

Szanse

- polityka UE w zakresie promocji zrównoważonego transportu
- promobilnościowa polityka rozwoju regionu, w tym rozbudowa i rozwój Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej
- budowa północnej i wschodniej obwodnicy miasta Krakowa
- popularyzacja rozwiązań z zakresu elektromobilności
- dynamiczny rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych
- upowszechnienie koncepcji miasta „krótkich odległości” idącej w kierunku ograniczenia zbędnych przejazdów oraz zmian w zakresie planowania przestrzennego, zwiększających dostępność usług lokalnych

Zagrożenia

- postępująca suburbanizacja
- nieskuteczna legislacja w zakresie ograniczania ruchu samochodowego
- długofalowe negatywne skutki pandemii koronawirusa zwłaszcza w zakresie zachowań mobilnościowych (wzrost obaw w zakresie korzystania z transportu zbiorowego)
- rosnący wskaźnik motoryzacji

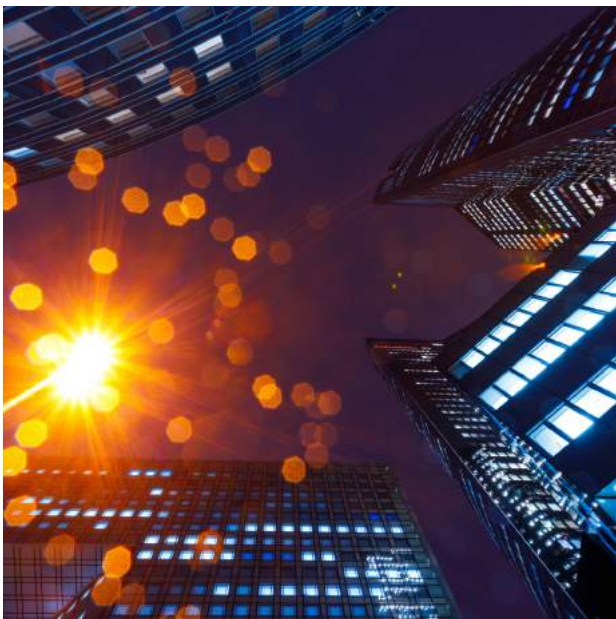

4.4 Gospodarka

Samorządy lokalne w istotny sposób oddziałują na wiele procesów: społecznych, gospodarczych oraz środowiskowych. Poprzez skutki tych oddziaływań, gminy można uznać za najważniejszych kreatorów wieloaspektowych zmian. Miasta i ich obszary podmiejskie stanowią podstawowe węzły gospodarcze i jednocześnie odgrywają zasadniczą rolę w systemie osadniczym kraju oraz regionów. Kondycja gospodarcza poszczególnych gmin Metropolii Krakowskiej oraz zachodzące w nich procesy ekonomiczne, mają kluczowe znaczenie dla rozwoju gospodarczego całego obszaru funkcjonalnego.

Małopolska to jeden z wiodących regionów Polski pod względem potencjału gospodarczego i atrakcyjności inwestycyjnej. Kluczową rolę w ich generowaniu pełni miasto Kraków, jednak niebagatelny wpływ na jego rozwój mogą mieć gminy go okalające. Rozwój gospodarczy należy uznać za kluczowy, ponieważ dostarczając środków i zasobów stanowi on siłę napędową dla rozwoju pozostałych dziedzin.

Potrzeba zacieśniania relacji między sektorami

Przedstawiciele gmin Metropolii Krakowskiej wskazują na **potrzebę pogłębiania współpracy dotyczącej rozwoju gospodarczego obszaru**, w tym poprzez budowanie trwałych relacji między przedstawicielami gmin. Zacieśnianie współpracy powinno dotyczyć także szerszego katalogu podmiotów takich jak: instytucje otoczenia biznesu, zagraniczne biura handlowe, czy międzynarodowe organizacje zrzeszające przedsiębiorców. Obecnie, poza niewystarczającym poziomem współpracy, problemem jest także słaby przepływ informacji pomiędzy biznesem, uczelniami a samorządem, co wpływa na relatywnie **niski zasób kapitału relacyjnego w tzw. złotym trójkącie**.

Co więcej, oczekiwane efekty dla nauki i biznesu często nie są tożsame, przez co współpraca niejednokrotnie wygasa przed osiągnięciem założonego celu (np. w postaci wdrożenia). Wyzwaniem w tym obszarze jest też **precyzyjne definiowanie i szerokie komunikowanie korzyści ze współpracy**.

Niezwykły potencjał w nauce

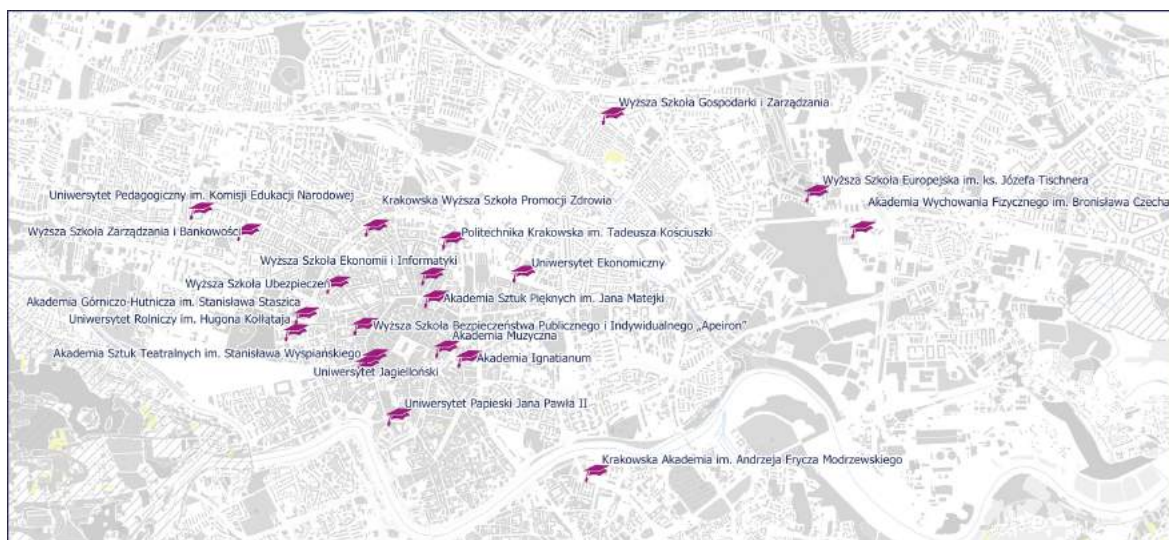

Wyróżnikiem i ogromnym zasobem Krakowa jest potencjał naukowy i badawczy uczelni wyższych, szkół zawodowych oraz regionalnych instytucji otoczenia biznesu. W mieście działa 23 szkół wyższych (10 publicznych i 13 niepublicznych) oraz 6 centrów kształcenia zawodowego. Do kluczowych instytucji otoczenia biznesu działających na tym terenie należą: Krakowski Park Technologiczny, Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego, Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości, Centrum Business in Małopolska, Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie, Krakowska Izba Turystyki, Klaster LifeScience Kraków, Klaster Technologii Informacyjnych w Budownictwie, Centrum Transferu Technologii CITTRU, Centrum Transferu Technologii AGH, KIC InnoEnergy, Centrum Wspierania Inwestorów i Innowacyjnej Gospodarki, Jagiellońskie Centrum Innowacji.

Mając na uwadze opisany powyżej zasób kapitału intelektualnego i operacyjnego, należy dążyć do efektywnej kooperacji między poszczególnymi instytucjami i sektorami, np. przy testowaniu rozwiązań opracowywanych na uczelniach. Niezwykle istotnym zasobem jest **międzynarodowy potencjał regionalnych ośrodków naukowych**, które mając kontakty na całym świecie mogą stać się ambasadorami obszaru w kontekście przyciągania inwestorów.

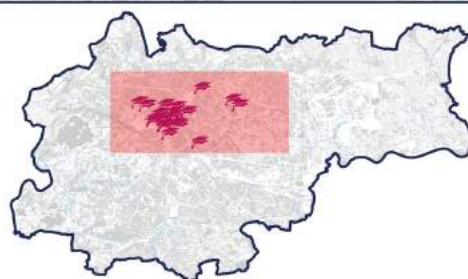
Lokalizacja szkół wyższych[2020]

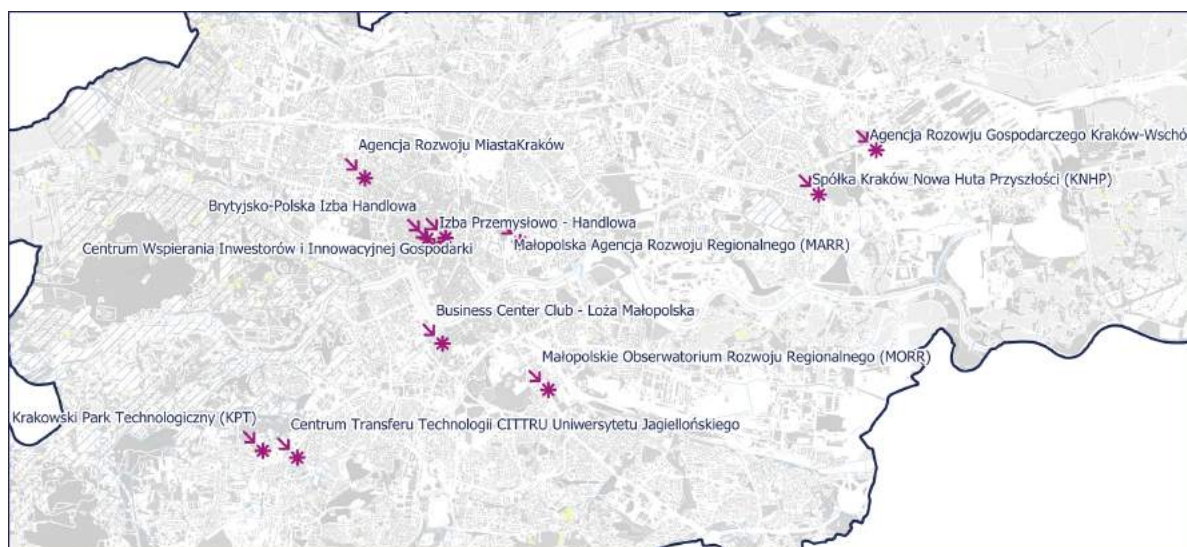
Legenda

 Szkoły wyższe w Krakowie

Źródło: Opracowanie własne

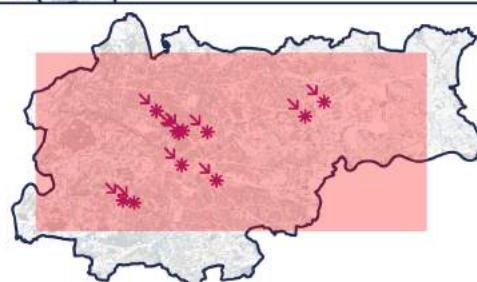
Instytucje otoczenia biznesu [2020]

Legenda

 Instytucje otoczenia biznesu na terenie Krakowa

Źródło: Opracowanie własne

Konkurencyjność miasta atutem

9

10,11,12

Kraków jako centrum Metropolii jest **atrakcyjnym ośrodkiem gospodarczym, turystycznym i naukowym**, który posiada markę rozpoznawalną na świecie. Wpływa to znacząco na cały obszar Metropolii Krakowskiej i stanowi motor rozwoju gospodarczego całego regionu. W ujęciu całościowym silną stroną jest tu przede wszystkim potencjał ludzki. Wskaźnik liczby absolwentów szkół wyższych przypadających na 10 tys. ludności osiąga w Krakowie najwyższy poziom Polsce (w 2017 roku wyniósł on 158, gdy średnia dla Polski wynosiła 101). Kraków zajmuje 4 pozycję w kraju pod względem liczby uczelni (stan na rok 2018/2019), większą mają jedynie Poznań, Wrocław i Warszawa.

Kraków jest największym po Warszawie miastem akademickim w Polsce i największym ośrodkiem akademickim w regionie – w roku akademickim 2019/2020 na poziomie wyższym naukę pobierało 129,9 tys. osób (w tym 8,1 tys. cudzoziemców).

Co roku studia w Krakowie kończy ok. 40 tys. absolwentów, z tego ok. 12 tys. stanowią absolwenci szkół technicznych. W 2019 r. odnotowano jednak spadek liczby studentów w porównaniu do 2018 roku o 21 004 osób oraz spadek liczby absolwentów o 2 326 osób, którzy uzyskali dyplomy ukończenia studiów wyższych – stacjonarnych i niestacjonarnych ich liczba wyniosła 36 834.

Dywersyfikacja specjalizacji szansą

Należy podkreślić, że poszczególne gminy Metropolii Krakowskiej wewnętrznie charakteryzuje **relatywnie duże zróżnicowanie potencjału gospodarczego**, ze względu na posiadane zasoby i czynniki kształtujące konkurencyjność. Precyzyjna identyfikacja i **świadoma dywersyfikacja specjalizacji poszczególnych gmin** może jednak stanowić doskonałą szansę rozwojową dla całego obszaru. Dużym wyzwaniem będzie zbudowanie oferty inwestycyjnej wokół kilku branż, dla których – w konsekwencji – powinny zostać zapewnione odpowiednie tereny, kadry i infrastruktura.

Oczywistą siłą przyciągania do obszaru jest rozwinięty sektor turystyki. W 2019 roku, miasto Kraków odwiedziło ponad 14 mln osób. Zostawiły one w sercu Metropolii 7,5 mld zł. Kopalnia Soli w Wieliczce przyciągnęła w tym samym roku 1,8 mln osób.

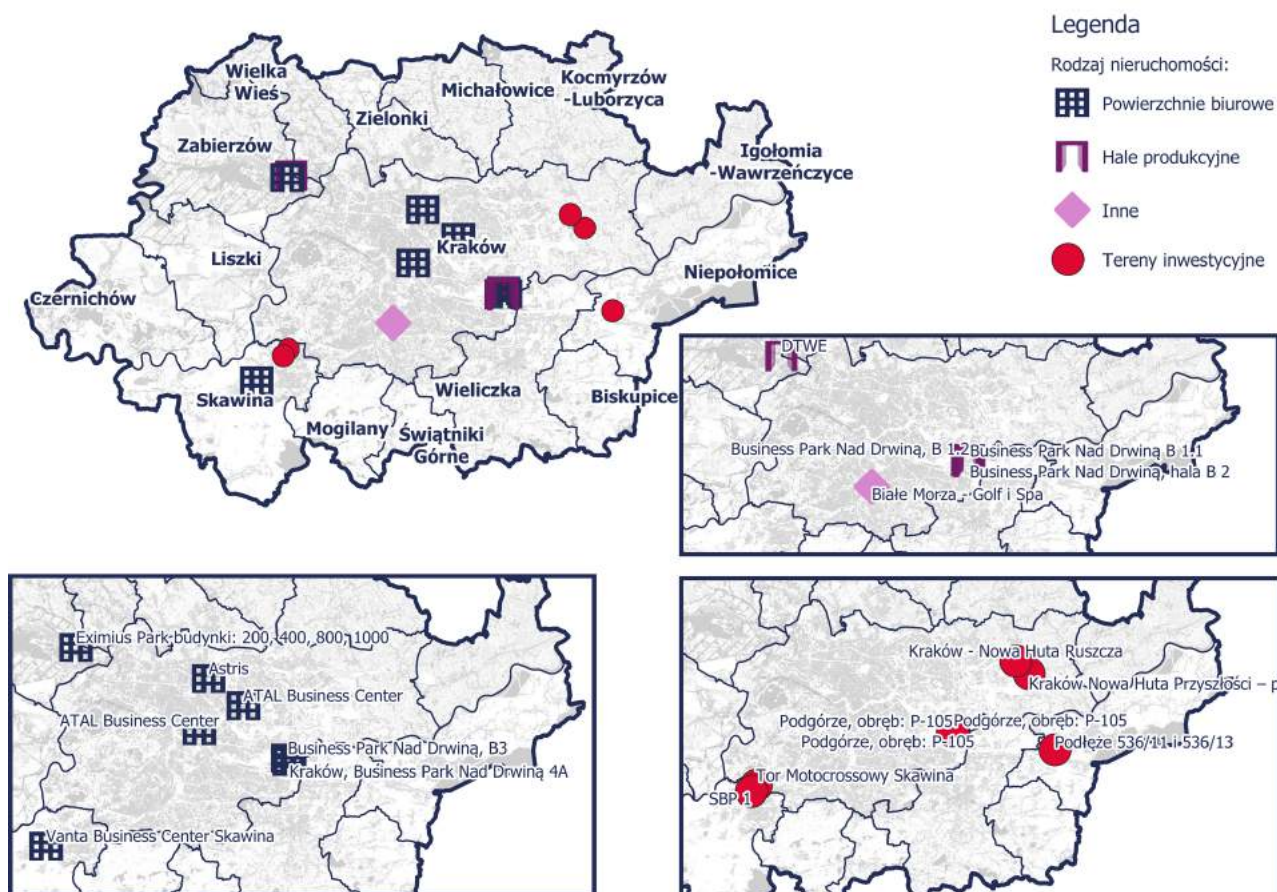
Potencjał sektora turystycznego może stanowić ogromną przewagę, ale jednocześnie słabość w przypadku zawężenia, czy ograniczenia myślenia o rozwoju gospodarczym wyłącznie do tego sektora. Dlatego też, istotnym wyzwaniem jest pobudzanie rozwoju także innych gałęzi gospodarki.

13,14,15

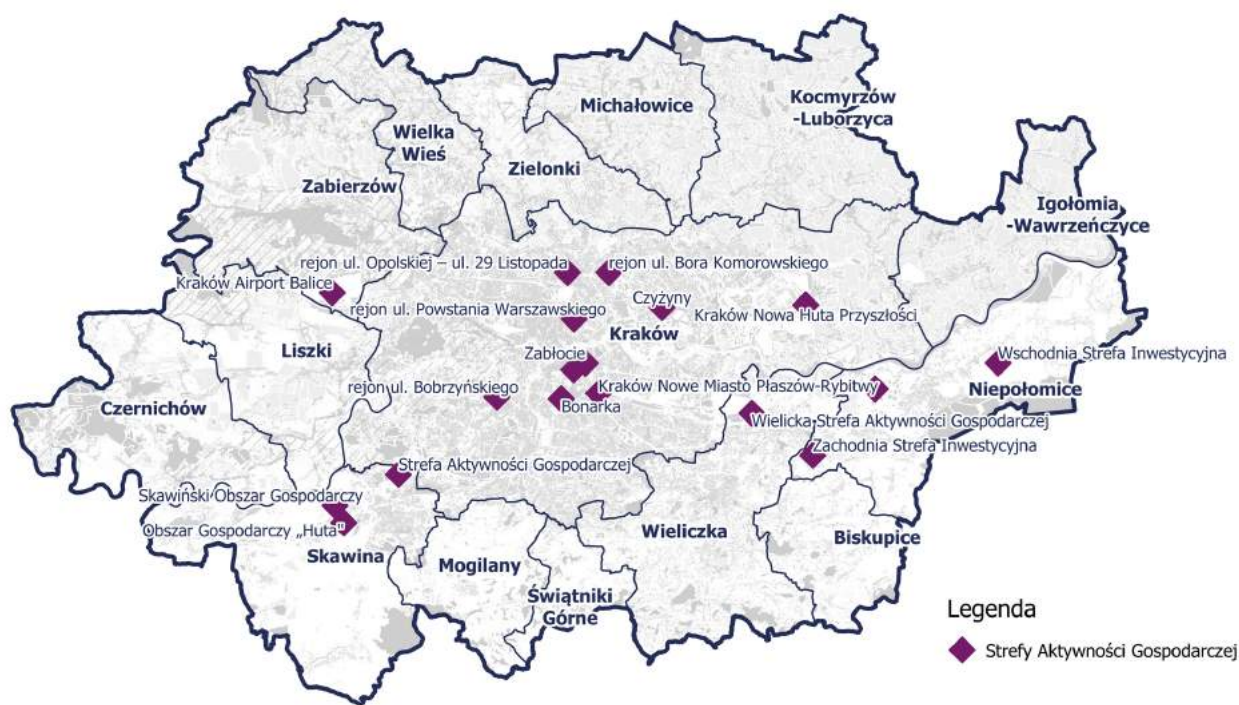
Na obszarze Metropolii Krakowskiej zlokalizowanych jest 6 Stref Aktywności Gospodarczej o łącznej powierzchni 926 ha. Strefy Aktywności Gospodarczej nie mają precyzyjnie zidentyfikowanych specjalizacji, jednak w gminach ościennych wyróżniają się: branża motoryzacyjna, przemysł energetyczny, produkcja metalowa oraz logistyka i magazyny. Natomiast wartym podkreślenia jest fakt, iż Kraków jest obszarem koncentracji nowoczesnych usług dla biznesu. Na koniec I kwartału 2021 roku działało tu 247 firm z sektora usług biznesowych, zatrudniających 82,1 tys. osób, z których niecałe 10% stanowili obcokrajowcy. Zasoby powierzchni biurowej w 2020 r. w Krakowie wyniosły 1,55 mln m². Należy tu jednak spodziewać się możliwych dynamicznych zmian wywołanych pandemią koronawirusa.

Lokalizacja terenów inwestycyjnych udostępnianych w ogólnych bazach [2021]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://baza.paih.gov.pl/> oraz <https://mapy.businessinmalopolska.pl/>

Rozmieszczenie stref aktywności gospodarczej [2021]

Źródło: Opracowanie własne

Konieczne zwiększenie dostępności terenów inwestycyjnych

Największym deficytem i czynnikiem mocno ograniczającym potencjał gospodarczy obszaru jest **niski dostęp do terenów inwestycyjnych powyżej 10 ha**. Wpływa to na sposób postrzegania Metropolii Krakowskiej przez krajowe i zagraniczne instytucje obsługujące zapytania dużych inwestorów.

Tylko 3 gminy Metropolii Krakowskiej (Kraków, Czernichów, Liszki) dysponują nieruchomościami zlokalizowanymi poza SAG, które są dostępne dla inwestorów. Ich łączna powierzchnia wynosi kilkadziesiąt hektarów.

Największymi barierami dla podaży nowych terenów inwestycyjnych przez gminy są przede wszystkim problemy geodezyjno-prawne, finansowe i infrastrukturalne. Tereny dostępne dla inwestorów zlokalizowane są głównie w gminach posiadających strefy aktywności gospodarczej. Ponadto, same gminy są w posiadaniu niewielkiej ilości terenów inwestycyjnych. Większość terenów wolnych to działki właścicieli prywatnych.

17

Wyzwaniem, w kontekście podnoszenia konkurencyjności obszaru jest przygotowywanie terenów inwestycyjnych w taki sposób by nie generowały dla inwestora dodatkowych problemów formalnych i finansowych, wykraczających poza normalny proces inwestycyjny. W tym kontekście, konieczny jest dalszy rozwój infrastruktury, w tym przygotowanie i tworzenie ciągów komunikacyjnych.

Obecnie, brakuje w regionie jednego podmiotu, który byłby odpowiedzialny za wykup terenów pod inwestycje i scalania nieruchomości. Powołanie takiej instytucji na poziomie gminy jest problematyczne z uwagi na m.in. brak odpowiedniej wiedzy i kompetencji a także środków finansowych.

Zachęty inwestycyjne i opieka poinwestycyjna

9

Podmioty lokujące inwestycje na terenie Metropolii Krakowskiej mogą korzystać z wielu zachęt inwestycyjnych, tj. zwolnień z podatku dochodowego w ramach Polskiej Strefy Inwestycji, zwolnień z podatku od nieruchomości, ulg podatkowych na B+R, IP Box-preferencyjnych stawek PIT/CIT, możliwości korzystania z zaplecza technicznego i naukowo-badawczego, preferencyjnych pożyczek i kredytów, poręczeń kredytowych, dokapitalizowania przedsiębiorstw.

Bardzo ważny jest dalszy rozwój procesów obsługi inwestorów, w tym poprzez wymianę wiedzy i know-how pomiędzy gminami. W wielu gminach obecnie nie świadczy się odpowiedniej opieki nad inwestorami, w tym zwłaszcza na etapie poinwestycyjnym.

Konieczna współpraca przy promocji marki gospodarczej

Widoczne są duże dysproporcje pomiędzy poziomem promocji gospodarczej poszczególnych samorządów i wykorzystywanych przez nich narzędzi. Występuje tu zjawisko **atomizacji** - prowadzenie jednostkowej promocji na własny rachunek przez każdą z gmin. Dla zwiększenia efektywności prowadzonych działań konieczne jest wykreowanie silnej współpracy w zakresie promocji obszaru i regionu pomiędzy Województwem Małopolskim, miastem Kraków i pozostałymi gminami Metropolii Krakowskiej.

Warto budować wspólny przekaz promocyjny w oparciu o przewagi, które występują na terenie Metropolii Krakowskiej i pozytywnie wpływają na postrzeganie obszaru przez inwestorów, takie jak: dynamiczny rozwój nowoczesnych technologii i duża liczba start-upów, wysoka jakość i dostępność kadry pracowniczej, świetny ośrodek naukowy oraz znaczące sukcesy w walce z zanieczyszczeniem powietrza.

Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i potrzeba pobudzania innowacyjności firm

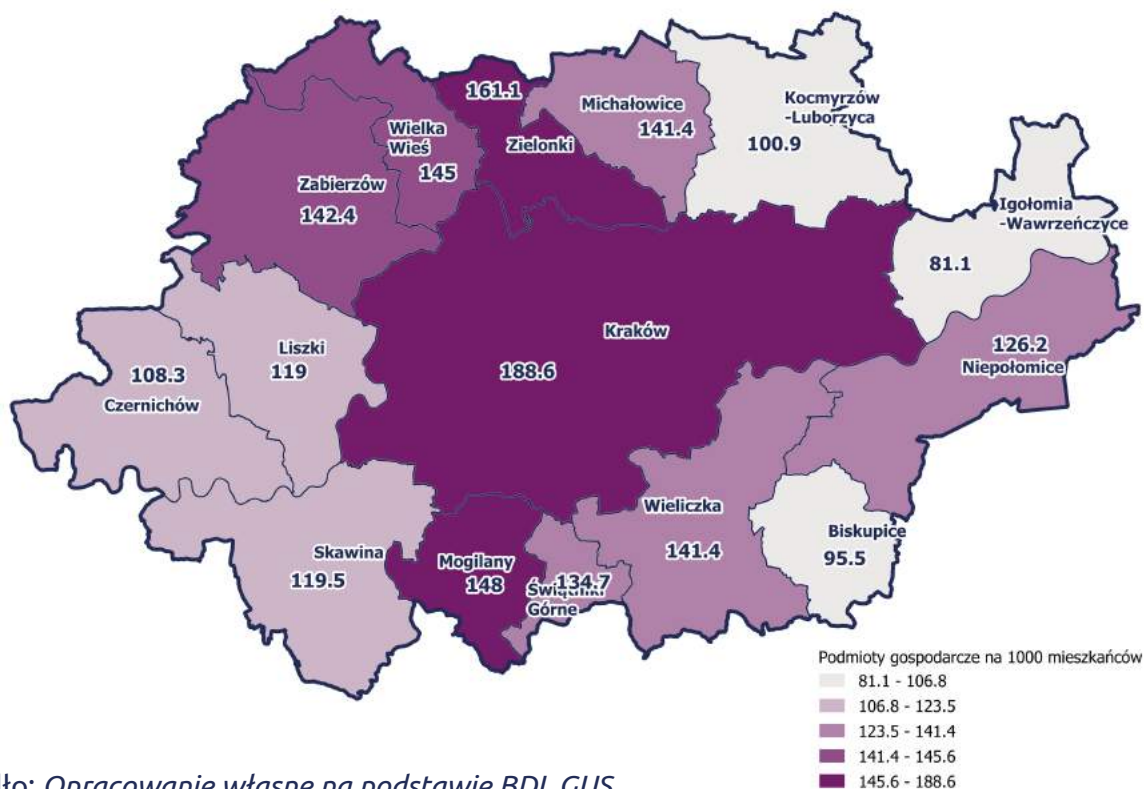

W ostatnich latach (2014-2019) na terenie Metropolii Krakowskiej można zaobserwować **wzrost aktywności gospodarczej**, odnotowany w 20% wzroście liczby podmiotów gospodarczych na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym.

W województwie małopolskim wyznaczono 7 inteligentnych specjalizacji, po to aby wyznaczać kierunki rozwoju regionu i wspierać kooperację nauki i biznesu.

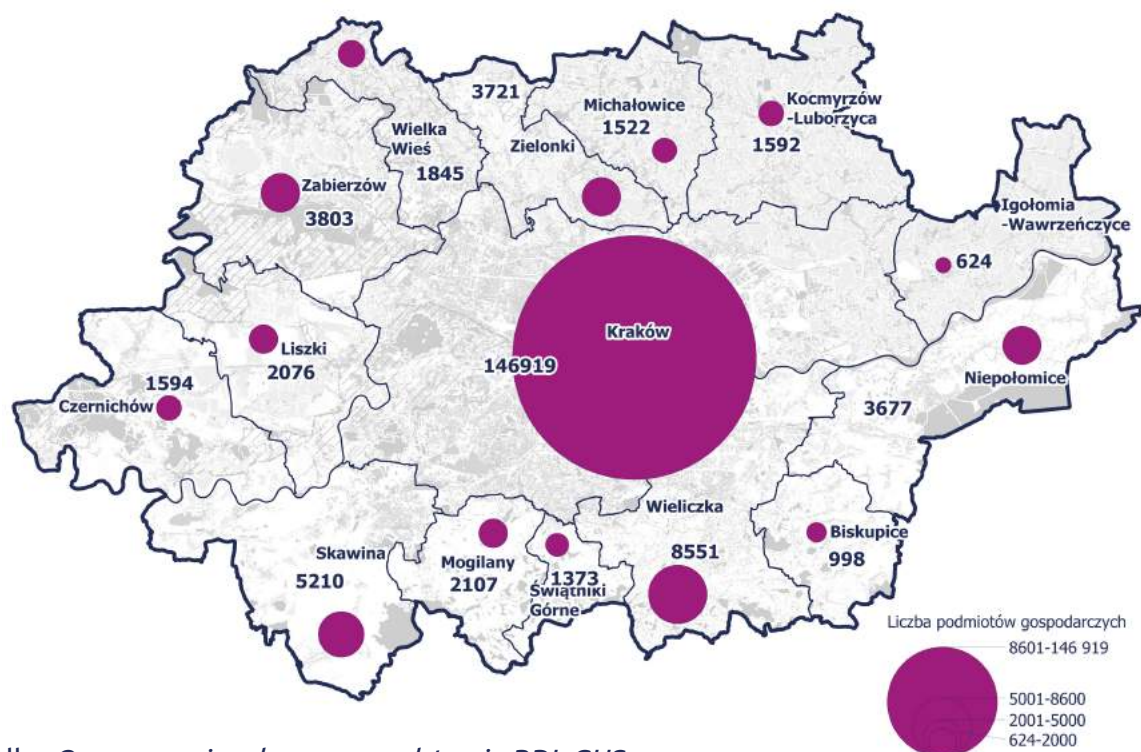
Należą do nich: nauki o życiu (life science), energia zrównoważona, technologie informacyjne i komunikacyjne, chemia, produkcja metali i wyrobów metalowych oraz wyrobów z mineralnych surowców niemetalicznych, elektrotechnika i przemysł maszynowy, przemysły kreatywne i czasu wolnego.

Podmioty gospodarcze na 1 tys. mieszkańców [2019]

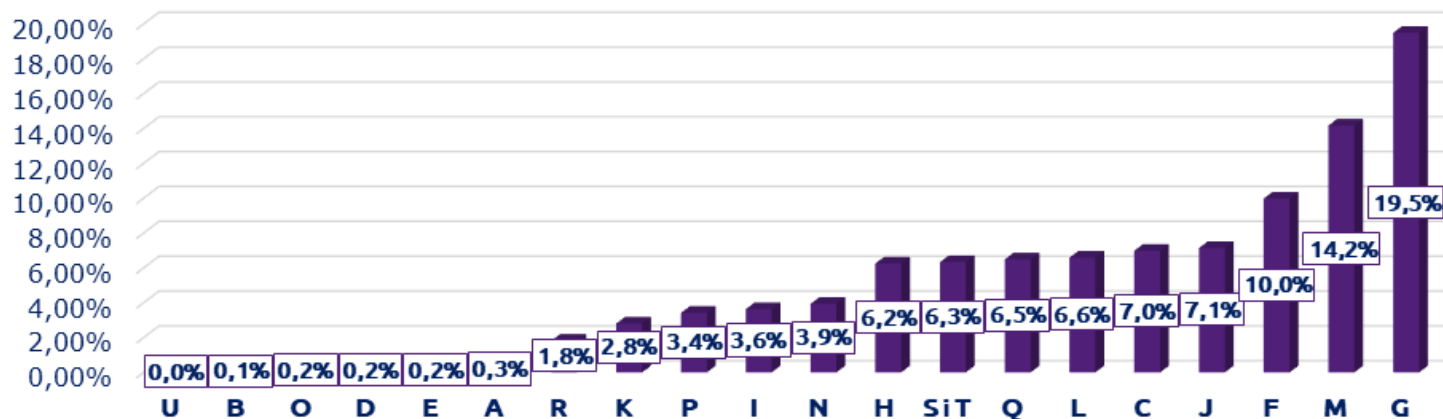
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Liczba podmiotów gospodarczych [2019]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Udział podmiotów wg sekcji w Metropolii Krakowskiej [2019]

G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna

F - Budownictwo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

W Małopolsce sukcesywnie rośnie jednak liczba pracowników pracujących w sektorze B+R. W 2015 roku województwo małopolskie zajęło pod tym kątem drugie miejsce w kraju (14476 osób – ponad dwukrotnie więcej niż średnia krajowa). Co więcej, w Małopolsce zaobserwowano największy przyrost liczby pracowników B+R w latach 2007-2015 (42%). W 2018 roku pod względem nakładów na działalność innowacyjną Małopolska znalazła się na 4. miejscu w Polsce (3,73 mld zł), zwiększając je 2,5 razy wobec 2008 roku (kiedy zajmowała 8. pozycję w kraju). W ciągu ostatnich lat widoczna jest zmiana struktury wydatków na działalność innowacyjną. Zmniejsza się udział nakładów na środki trwałe w ogóle nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych (z 79% do 68%) i przesuwają w stronę działalności badawczo-rozwojowej (31%).

Prace badawczo-rozwojowe są w bardzo niskim stopniu wdrażane w przestrzeni publicznej przy udziale samorządów. Dużym wyzwaniem jest tworzenie zachęt dla firm, zwłaszcza MŚP, które inwestują w rozwiązania istniejące, by część swojego kapitału przeznaczyły na innowacje i współpracę z uczelniami. W 2018 roku tylko 17% mikro i małych firm zainwestowało w innowacje produktowe (12 miejsce w Polsce, w 2010 roku –34% firm, 1. miejsce wśród regionów). W innowacje procesowe zdecydowało się zainwestować tylko 9% małopolskich mikro i małych firm, przy średniej dla Polski 13% (13. miejsce wśród regionów, w 2010 roku –25% mikro i małych firm; 1 miejsce). W wielu gminach brakuje mechanizmów promowania postaw przedsiębiorczych i wzmacniania lokalnych firm, a także zgłaszane są potrzeby tworzenia centrów, czy inkubatorów przedsiębiorczości.

Jednocześnie w poszczególnych gminach MŚP wyróżniają się działalnością w zakresie tworzenia unikalnych produktów rzemieślniczych i spożywczych, co może dać podstawę do kreowania lokalnych specjalizacji.

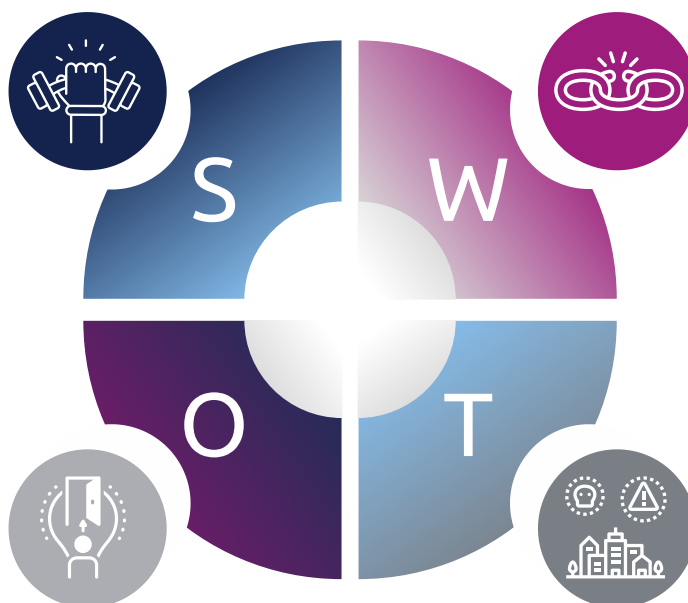
ANALIZA SWOT - GOSPODARKA

Silne strony

- rozpoznawalna marka Krakowa oddziałująca na postrzeganie całej Metropolii Krakowskiej
- wysoki potencjał kulturowy, duża atrakcyjność turystyczna i wysoka jakość życia
- międzynarodowa renoma ośrodków naukowych, wysoka jakość kadry oraz potencjału ludzkiego
- dobrze rozwinięty sektor usług dla biznesu: BPO, SSC, IT i R&D i sektorów czasu wolnego
- relatywnie dobre skomunikowanie obszaru - lotnicze i drogowe
- utworzona więź współpracy na łamach Forum Rozwoju Gospodarczego Metropolii Krakowskiej

Słabe strony

- brak dużych terenów inwestycyjnych, znaczne rozdrobnienie nieruchomości oraz wysoka liczba działek o nieuregulowanych stanach prawnych
- brak skoordynowania promocji gospodarczej regionu oraz promocji produktów lokalnych
- słaby przepływ wymiany informacji pomiędzy samorządami, biznesem i przedstawicielami nauki
- bardzo zróżnicowany poziom obsługi inwestora w gminach i braki w opiece poinwestycyjnej
- słaba identyfikacja przez gminy ościenne swojego potencjału gospodarczego
- niewykorzystany potencjał rozwojowy otoczenia lotniska Kraków-Balice
- deficyt pracowników z kwalifikacjami dostosowanymi do lokalnego rynku pracy

Szanse

- rozwój sieci współpracy krajowej i międzynarodowej z innymi obszarami metropolitalnymi
- rozwój nowoczesnych technologii i społeczeństwa informacyjnego
- rozwój przedsiębiorstw start-upowych
- dalszy rozwój sektora turystyki, w szczególności w wymiarze lokalnym
- potencjał do rozwoju szkolnictwa zawodowego

Zagrożenia

- chaos legislacyjny i ciągła zmienność prawa
- negatywny wpływ pandemii koronawirusa na gospodarkę, zwłaszcza w sektorach turystyki i czasu wolnego
- niedobory kadr w obszarach inteligentnych specjalizacji
- odpływ kadr o wysokich kwalifikacjach

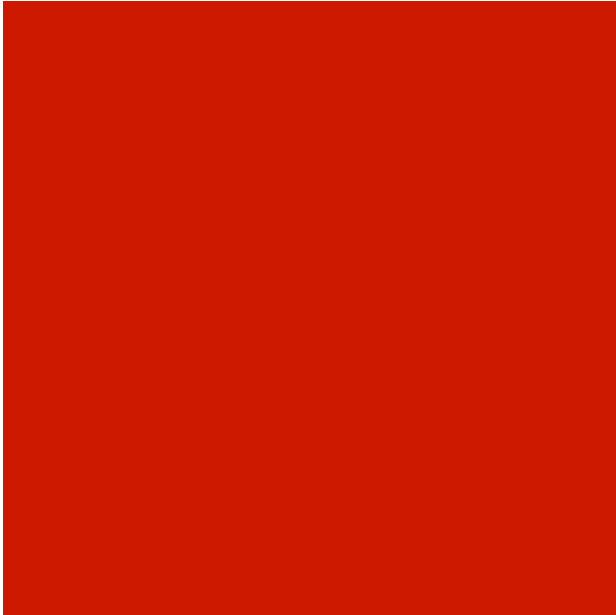
5. Kultura czasu wolnego

Niewątpliwie **historia, dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze oraz atrakcyjność turystyczna gmin** tworzących Metropolię Krakowską, z rozpoznawalną na skalę światową marką Krakowa na czele, stanowią najsilniejsze przewagi konkurencyjne tego obszaru. Stawiają go one w pewnym sensie w uprzywilejowanej pozycji w stosunku do innych obszarów metropolitalnych w Polsce. Dlatego też, uchwycenie kontekstów związanych z bardzo szeroko rozumianą kulturą ma istotne znaczenie w planowaniu przyszłości Metropolii Krakowskiej.

Metropolitalna polityka w tej materii powinna czerpać z polityki kulturalnej województwa, miasta Krakowa oraz gmin ościennych. Zwłaszcza potencjał miasta centralnego stanowi ogromny atut obszaru i źródło inspiracji oraz od lat wypracowywanego know-how w zakresie tworzenia atrakcyjnej oferty.

Dodatkowo **Igrzyska Europejskie**, które mają się odbyć w Krakowie w 2023 roku, mogą stać się dźwignią rozwoju pod kątem infrastrukturalnym miasta centralnego i gmin ościennych.

Wielopoziomowe partnerstwo kluczem do efektywności

Kluczowe dla rozwijania i podnoszenia jakości usług w obszarze kultury czasu wolnego jest **wielopoziomowe partnerstwo**, w tym efektywna współpraca międzyinstytucjonalna pomiędzy różnymi szczeblami administracji. Ze względu na wielowątkowy charakter dziedziny powinno się na tym polu szczególnie dążyć do realizacji spójnych i komplementarnych projektów.

Na poziomie metropolitalnym konieczne jest zwłaszcza **zapewnienie przepływu informacji między personelem instytucji kultury i sportu**. Bazą powinna stać się integracja lokalnych animatorów kultury i sportu, dążąca w przyszłości do szerokiego sieciowania na poziomie ponadlokalnym.

Konieczna integracja oferty i badanie potrzeb odbiorców

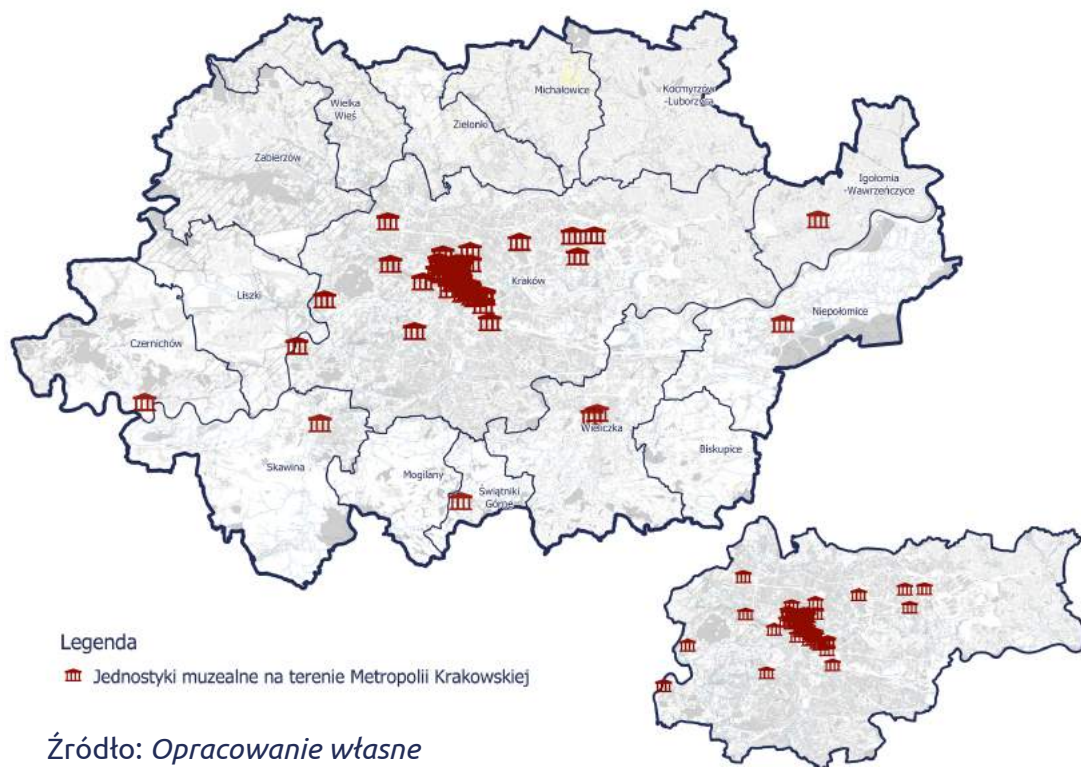

Większość gmin Metropolii Krakowskiej buduje szeroką ofertę spędzania czasu wolnego dla swoich mieszkańców, mimo podkreślanych niejednokrotnie problemów z niewystarczającymi zasobami infrastrukturalnymi i finansowymi.

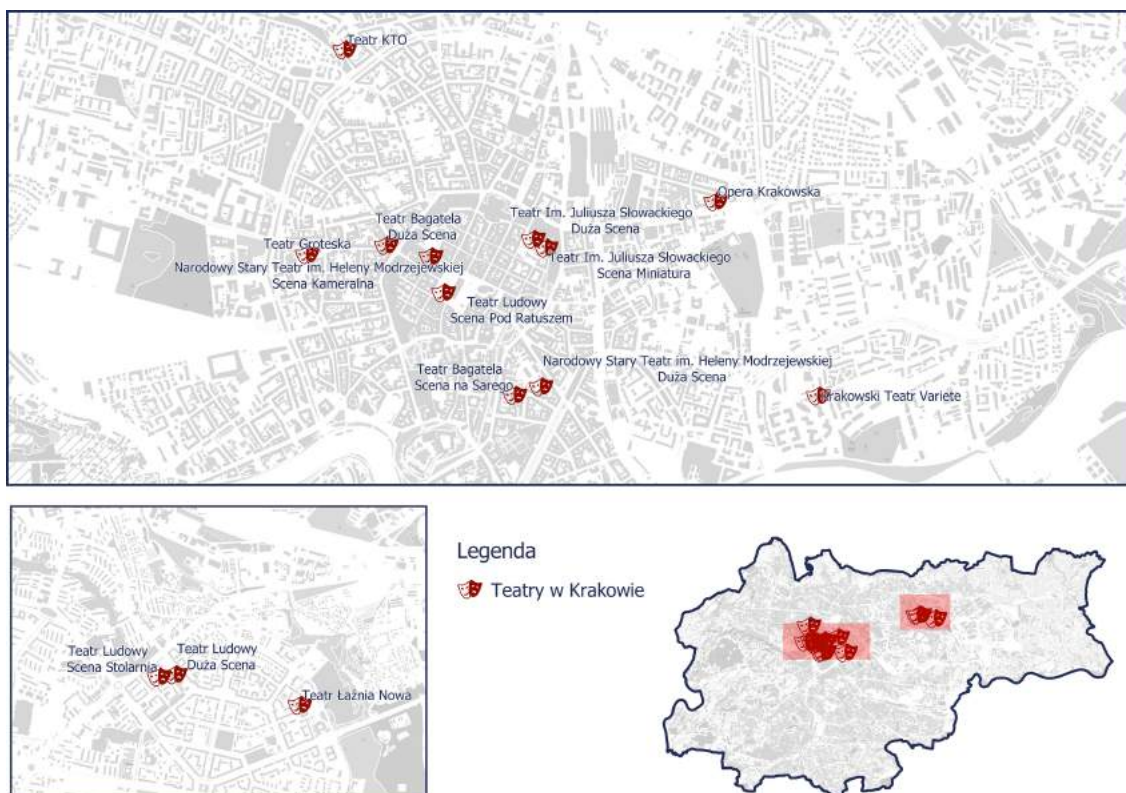

Od 2012 do 2019 roku odnotowano wzrost liczby placówek kulturalnych na terenie Metropolii. W tym okresie powstało 6 nowych teatrów oraz 21 muzeów (łącznie z oddziałami). Wszystkie teatry i większość muzeów zlokalizowanych jest w Krakowie. Na terenie Metropolii Krakowskiej zlokalizowanych jest 70 muzeów - w tym aż 65 w Krakowie.). Niemal w każdej gminie znajduje się ośrodek kultury, a w Krakowie działalność prowadzi 59 takich miejsc.

Instytucje kultury - muzea i placówki dydaktyczno-muzealne [2021]

Teatry publiczne [2021]

18

W okresie przed ogłoszeniem stanu epidemii liczba imprez organizowanych przez lokalne instytucje kultury (centra, domy, ośrodki kultury, kluby i świetlice) na terenie Metropolii Krakowskiej sukcesywnie rosta – w latach 2016-2019 nastąpił wzrost o ok. 9%. W przypadku miasta Krakowa z danych pozyskanych przez gminę wynikało, że atrakcyjność oferty kulturalnej miejskich instytucji kultury dla odbiorców zwiększa się. Przeciętnie, mieszkaniec Krakowa skorzystał z niej w 2019 roku ponad 7 razy (częściej niż w roku 2018). W 2019 r. odnotowano wzrost frekwencji w miejskich teatrach – o 10,7%, w ośrodkach i centrach kultury – o 55,2%, a w wydarzeniach Krakowskiego Biura Festiwalowego – o 4,5%.

Niezaprzeczalnie Kraków posiada niezwykle szeroką i atrakcyjną ofertę kulturalną, rekreacyjną i sportową. Warto też jednak zwrócić uwagę na coraz bogatszą ofertę spędzania czasu wolnego realizowaną w gminach ościennych – w gminach podkrakowskich odbywa się cyklicznie ok. 195 wydarzeń kulturalnych i sportowych dla min.100 uczestników.

Jednocześnie należy podkreślić, iż istnieją pola do integracji działań podmiotów tworzących ofertę kulturalną czy sportową, które mogłyby przynieść wymierne korzyści. Widoczna jest potrzeba stworzenia **zintegrowanej i aktualnej bazy wiedzy o ofercie zarówno w zakresie kultury, jak i szeroko rozumianej oferty spędzania czasu wolnego, która mogłaby być udostępniona mieszkańcom i osobom odwiedzającym Metropolię Krakowską**. Co istotne, odbiorcy nie zważają na granice administracyjne, a przy wyborze oferty kierują się przede wszystkim jej jakością i dostępnością. Wyzwaniem jest tu kreowanie oferty elastycznej, różnorodnej - odpowiadającej na zróżnicowane potrzeby. Aktualnie ani na poziomie ponadlokalnym, ani w gminach ościennych nie są w tym zakresie prowadzone regularne badania potrzeb i preferencji odbiorców, które mogłyby wspomóc te działania.

Czerpanie z różnorodności szansą

Widoczna jest także potrzeba precyzyjnej identyfikacji i promocji tego, co stanowi o lokalnej tożsamości każdej z gmin Metropolii Krakowskiej, by w oparciu o lokalne specyfiki w ujęciu całościowym tworzyć konkurencyjną i oryginalną ofertę. Niezwykle ważne jest zachowanie i pielęgnowanie lokalnych obrzędów, zwyczajów czy świąt, które stanowią o wyjątkowości danego miejsca. Co więcej, widoczny jest niewykorzystany potencjał lokalnych produktów – zarówno tych materialnych, jak i niematerialnych.

Potencjał do włączania społeczności

Bardzo ważne jest włączanie do działań w obszarze kultury oraz czasu wolnego różnych grup społecznych i wiekowych, a także lokalnych liderów społecznych. Zwłaszcza, że widoczny jest duży zasób nieformalnego kapitału społecznego, wyrażającego się w przyroście liczby członków kół, klubów i sekcji na obszarze Metropolii Krakowskiej. Ich liczba w okresie od 2016 do 2018 roku, wzrosła o 45%. Widoczna jest też konieczność prowadzenia edukacji kulturalnej społeczności poprzez dobrze przygotowaną, wysokiej jakości ofertę.

Wymagane wsparcie w procesie zmian

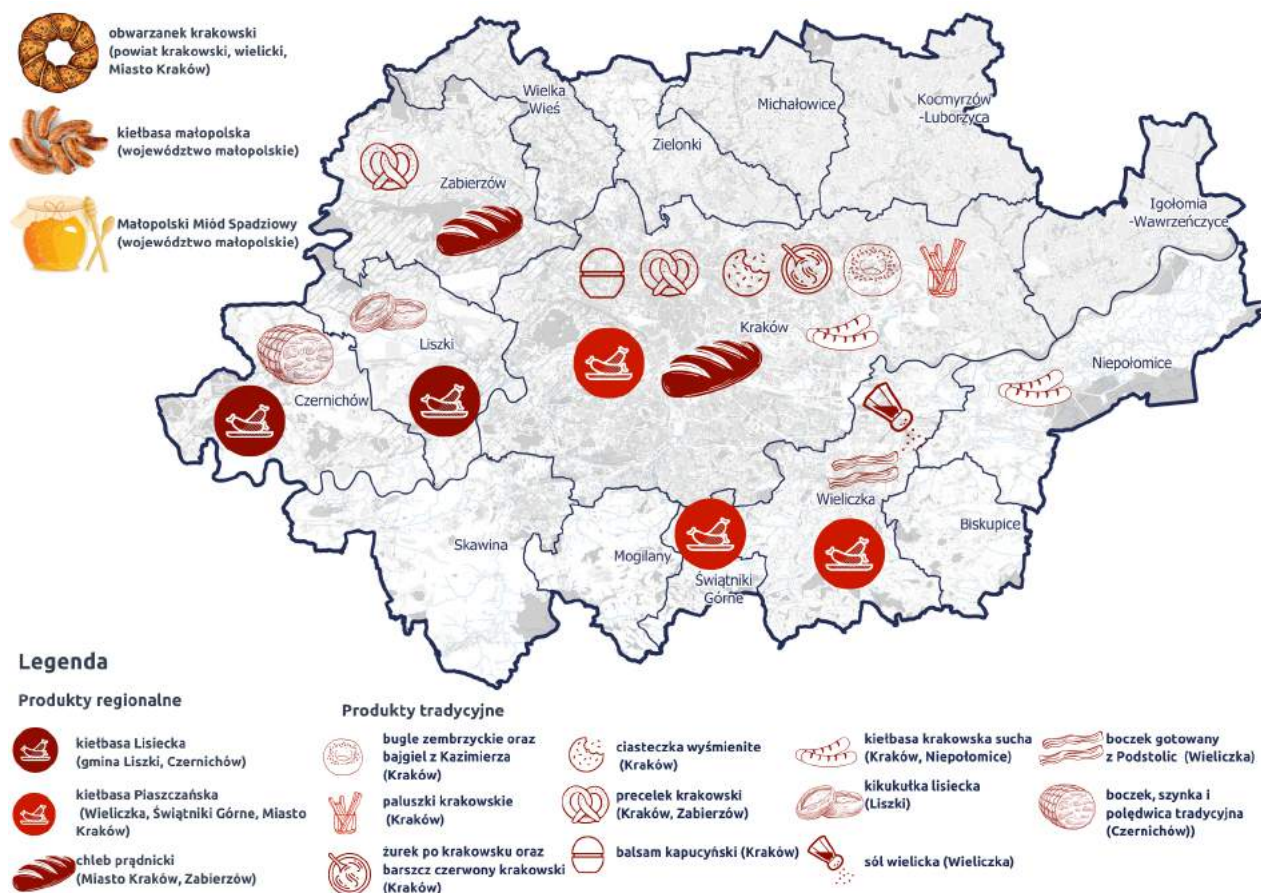

Rok 2020 przyniósł znaczące zmiany dla sektora całej kultury, w większości przypadków związane z utrudnieniami i koniecznością prowadzenia działalności w całkowicie zmienionej rzeczywistości.

Szczególnie dotkliwym jest problem braku wystarczających środków finansowych oraz zaplecza funkcjonalnego, które ograniczają możliwości w zakresie kreowania atrakcyjnej oferty. W instytucjach kultury zgłaszane są także braki w infrastrukturze cyfrowej oraz umiejętnościach, czy narzędziach niezbędnych do przenoszenia działalności do sieci.

Produkty regionalne i tradycyjne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej

Potrzeby infrastrukturalne

Bardzo ważnym wyzwaniem jest tworzenie **przestrzeni otwartych na mieszkańców. Powinny być przyjaznym miejscem spotkań i swobodnego współdziałania czy współtworzenia.**

Już teraz na terenie gmin Metropolii Krakowskiej działa wiele obiektów służących organizacji wydarzeń sportowych i kulturalnych (w samych gminach ościennych istnieje niemal 100 takich obiektów). Brakuje natomiast kompletnej bazy wiedzy oraz mapy istniejącej infrastruktury wraz z parametrami, danymi technicznymi czy zdjęciami. Jednocześnie, widoczny jest problem z dostępnością wielofunkcyjnej infrastruktury w gminach ościennych, który ogranicza możliwości tworzenia atrakcyjnej oferty. Co więcej, zauważalne są dysproporcje w jakości infrastruktury – występowanie obiektów dobrze wyposażonych, wielofunkcyjnych, ale też wielu niedoinwestowanych i zapomnianych.

Część przestrzeni jest niewystarczająco wykorzystywana lub przystosowana, podczas gdy mogłyby one służyć jako centra lokalnej aktywności czy miejsca spotkań. Z drugiej strony decyzje o inwestycjach nie zawsze oparte są na dogłębnej analizie potrzeb, dostępności podobnych obiektów w okolicy czy logice. Obecnie, problemem większym niż budowa nowych miejsc świadczenia oferty czasu wolnego, jest zagospodarowanie lub modernizacja już istniejących miejsc czy obiektów.

Na terenie gmin Metropolii Krakowskiej znajdują się **niszczące obiekty zabytkowe**, które stanowią bogactwo historyczne tych terenów. Niestety brakuje środków finansowych na ich modernizację czy rewitalizację, bądź dostosowanie do nowych funkcji.

Infrastruktura rekreacyjna i sportowa

W samym Krakowie działa wiele obiektów sportowych, te pozostające w zarządzie Zarządu Infrastruktury Sportowej – obejmują: 7 stadionów sportowych, 93 wielofunkcyjne boiska sportowe, 7 krytych pływalni, 2 sztuczne lodowiska, 40 kortów tenisowych oraz 11 hal sportowych. W mieście, infrastrukturę sportową uzupełniają obiekty prywatne. Ponadto, w gminach ościennych również obserwowany jest rozwój dużej i małej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.

Ważnym elementem infrastruktury sportowo-rekreacyjnej są biegnące przez Metropolię Krakowską szlaki turystyczne, w tym trasy rowerowe i piesze, będące częścią systemu tras VeloMałopolska. Również poszczególne gminy (z Krakowem na czele) inwestują coraz większe środki w rozwój sieci ścieżek rowerowych. Jednocześnie wciąż widoczna jest konieczność zapewniania ciągłości tej infrastruktury oraz jej rozwoju pod kątem ścieżek pieszo-rowerowych oraz szlaków biegowych czy rolkowych.

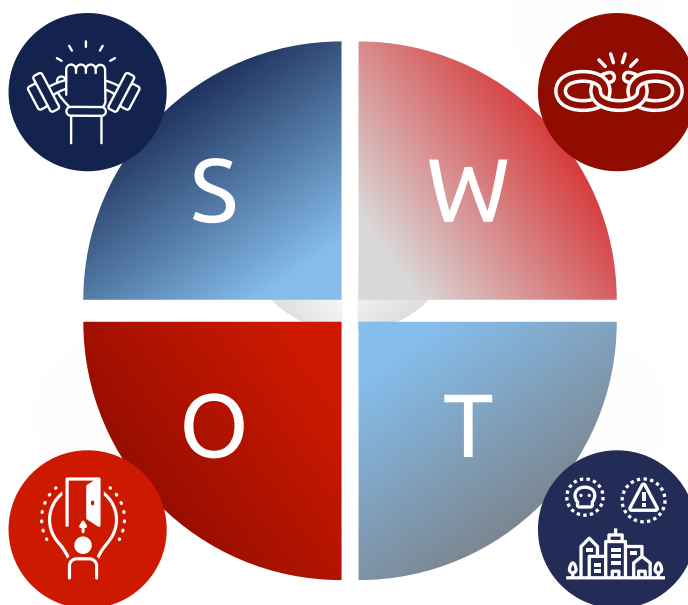
ANALIZA SWOT - KULTURA CZASU WOLNEGO

Silne strony

- dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru
- szeroka oferta instytucji kultury i sportu
- popularne, rozpoznawalne imprezy i wydarzenia
- doświadczenie i wiedza miasta Krakowa w prowadzeniu spójnej polityki kulturalnej
- działalność organizacji pozarządowych, grup nieformalnych oraz liderów lokalnych
- wielokulturowość miasta centralnego
- biegnące przez Metropolię Krakowską szlaki turystyczne, w tym trasy rowerowe i piesze

Słabe strony

- brak sektorowych planów rozwoju na poziomie lokalnym
- brak lub niska integracja działań na poziomie ponadlokalnym
- konkurencja ośrodków kulturalnych wewnątrz Metropolii Krakowskiej
- hermetyczność środowiska animatorów kultury
- różnice w jakości i dostępności oferty w zależności od miejsca
- niewystarczająca promocja oferty zarówno dla mieszkańców gminy jak i innych gmin, brak wspólnego kalendarza imprez
- brak wystarczających środków finansowych w niektórych jednostkach kultury
- brak regularnych badań preferencji odbiorców

Szanse

- polityka regionu bazująca na tożsamości lokalnej
- rosnąca świadomość i zaangażowanie społeczne liderów lokalnych
- rosnący poziom wykształcenia i świadomych odbiorców kultury
- rozszerzenie systemu MIIP (Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej) o informacje mające na celu promocję regionu
- otwarcie struktur i osób odpowiedzialnych za tworzenie oferty kulturalnej na oddolne inicjatywy

Zagrożenia

- trudny proces przywracania życia do instytucji kultury po pandemii
- brak wystarczających środków zewnętrznych na modernizację, adaptację, rewitalizację obiektów kultury i sportu
- brak wystarczających środków na organizację atrakcyjnej oferty kulturalnej i sportowej
- prywatyzacja kultury

6. Edukacja

Edukacja została uznana za jeden z fundamentów zrównoważonego rozwoju Metropolii Krakowskiej, ponieważ budowa kapitału ludzkiego stanowi kluczowy czynnik wzrostu produktywności oraz ma korzystny wpływ na aktywność społeczną, zawodową, a nawet stan zdrowia i jakość życia mieszkańców.

W ostatnich latach, Kraków i jego otoczenie, rozwijały się na wielu płaszczyznach, stając się ośrodkiem silnym akademicko, gospodarczo, kulturalnie czy turystycznie. Utrzymanie tego wzrostu wymaga inwestycji w wiedzę i kompetencje, które pozwolą miastu na konkurowanie z kluczowymi ośrodkami gospodarczymi Europy pod względem wysoko wykwalifikowanych kadr. W innym wypadku, możemy mieć w przyszłości do czynienia z odpływem kapitału finansowego, stagnacją gospodarczą i brakiem dalszej poprawy jakości życia.

Podejmowanie działań służących osiągnięciu przez placówki oświatowe wysokich efektów kształcenia, przyniesie korzyści w postaci mieszkańców wyposażonych w kompetencje uniwersalne, potrafiących odnaleźć się zarówno na lokalnym, jak i globalnym rynku pracy. Wypracowywanie wspólnych rozwiązań i koordynacja działań na poziomie ponadlokalnym, posiadają potencjał wzmocnienia lokalnych samorządów w realizacji ambitnych przedsięwzięć w dziedzinie oświaty.

Potrzeba współpracy

Przedstawiciele gmin Metropolii Krakowskiej wskazują na duże potrzeby **w zakresie pogłębiania współpracy i nawiązywania twórczych relacji** – zarówno między jst, jak i między nimi, a innymi organami odpowiedzialnymi za działanie systemu oświaty. Wśród wielu problemów z jakimi dyrektorzy szkół, czy kierownicy gminnych zespołów ekonomiczno-administracyjnych szkół się mierzą jest fakt, iż **brakuje forum wymiany wiedzy, informacji, dobrych praktyk czy wzajemnego wsparcia**. Tego typu gremium powinno mieć potencjał wypracowywania wspólnych narzędzi, standardów, czy lobbowania zmian legislacyjnych.

Braki w zarządzaniu operacyjnym

Na szczeblu lokalnym, w większości gmin **brakuje dedykowanych dokumentów wdrożeniowych czy operacyjnych dotyczących rozwoju i zarządzania oświatą na danym terenie**. Tylko nieliczne samorządy prowadzą regularne audyty oświaty czy opracowują programy rozwoju edukacji. W 2020 roku, jedynie gminy Czernichów oraz Świątniki Górne realizowały Zintegrowaną Strategię Rozwoju Edukacji i Rynku Pracy Obszaru Funkcjonalnego „Blisko Krakowa”, natomiast gmina Skawina była w trakcie opracowania Programu Rozwoju Oświaty na lata 2020-2025. W części gmin realizowane są ponadto lokalne programy wspierania edukacji uzdolnionych dzieci i młodzieży.

Należy jednak zaznaczyć, że **nie zawsze dokumenty operacyjne czy strategiczne są niezbędne aby zagwarantować wprowadzanie korzystnych zmian**. Przykładowo, gmina Zielonki na podstawie przeprowadzonych, głębokich badań, zaplanowała i realizuje w latach 2015-2021 cykl inwestycyjny w rozbudowę infrastruktury oświaty. Zaplanowanie i wdrożenie zadań pochłonęło koszty ok. 75mln zł, na które złożyły się wyłącznie środki własne gminy.

Konieczność ciągłej adaptacji do zmian

Środowisko naukowe i eksperci silnie zwracają uwagę na **transformację świata ku nieznanemu**, która oznacza, że edukacja musi przygotowywać młodych ludzi do ciągłej adaptacji do nowego. Tymczasem w szkołach dominuje przestarzały model kształcenia, w dużej mierze wynikający z tego jak system oświaty funkcjonuje na szczeblu krajowym od kilkudziesięciu lat. Proces zasadniczej, długotrwałej zmiany w systemie szkolnictwa jest bardzo wymagający, dlatego konieczne jest także oddolne podnoszenie jakości systemu edukacji, przygotowywanie do zmian i budowania odporności także na lokalnym szczeblu.

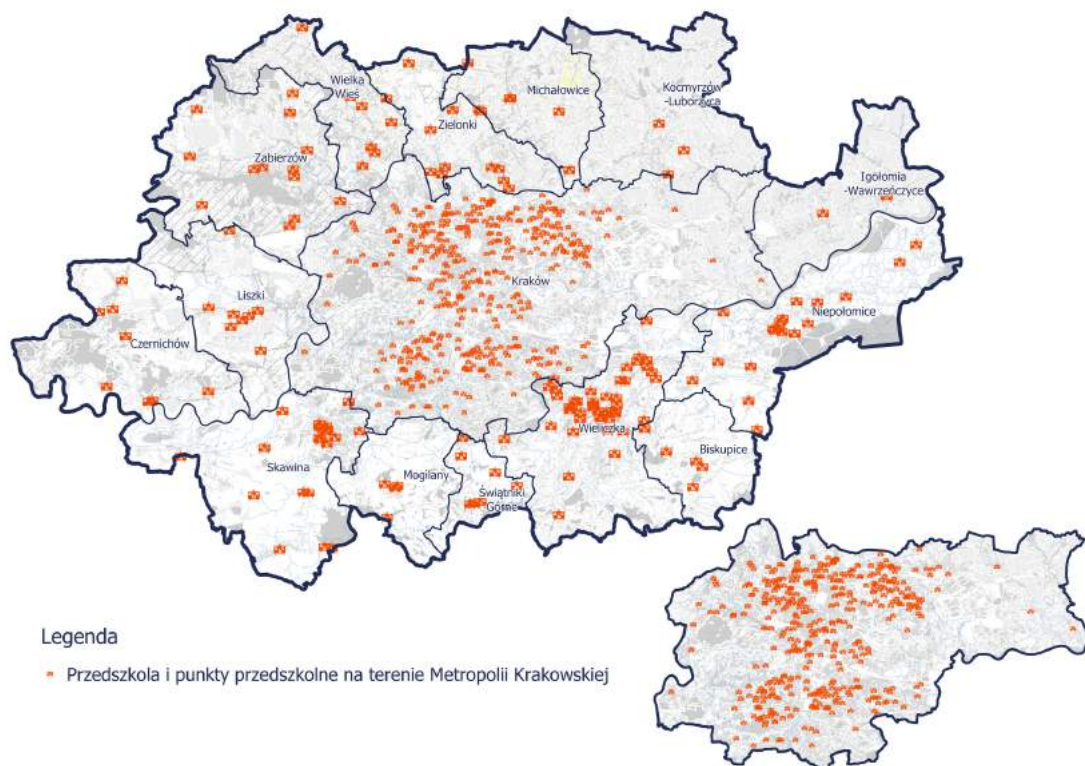
Luki w dostępności miejsc w przedszkolach

19

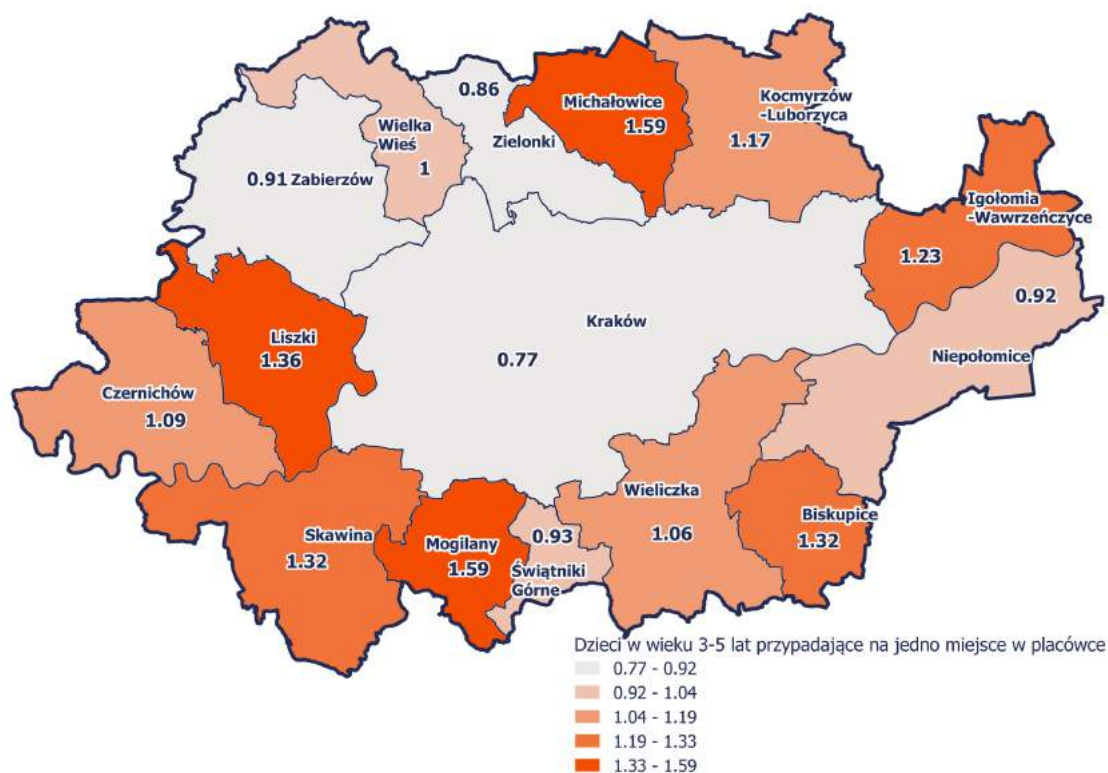
Na terenie Metropolii Krakowskiej w 2020 r. znajdowało się 581 przedszkoli i punktów przedszkolnych (418 w Krakowie i 163 w gminach ościennych), 348 szkół podstawowych (208 w Krakowie i 140 w gminach ościennych) oraz 131 liceów ogólnokształcących dla młodzieży (111 w Krakowie oraz 20 w gminach ościennych). W szkołach i przedszkolach na terenie Metropolii Krakowskiej rośnie liczba dzieci. Wzrost ten jest jednak nierównomierny i szczególnie odczuwalny w gminach o silnym zjawisku suburbanizacji. W 8 z 15 gmin MK w 2018 roku liczba miejsc w przedszkolach była mniejsza od liczby dzieci w wieku 3-5 lat. Z kolei liczba uczniów szkół podstawowych w okresie od 2015 do 2018 roku wzrosła z 61 987 do 81 098. Obecnie, w gminach brak jest stałego, cyklicznego monitoringu dostępności miejsc, jednak już teraz zgłaszane są widoczne braki miejsc w przedszkolach na terenie gmin ościennych Krakowa.

Przedszkola i punkty przedszkolne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MSIP Kraków: Miejski System Informacji Przestrzennej oraz Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych

Liczba dzieci w wieku 3-5 na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego [2019]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wysokie wyniki na egzaminach, a potrzeby kompetencyjne i kondycja młodzieży

Uczniowie szkół zlokalizowanych na terenie Metropolii Krakowskiej osiągają **bardzo dobre wyniki na egzaminach końcowych**. Na egzaminie ósmoklasisty w 2020 roku, wyniki powyżej średniej wojewódzkiej otrzymali uczniowie z terenu 11 gmin w części z języka polskiego, 13 gmin w części matematycznej oraz 10 gmin w części z języka angielskiego. Identyczne lokaty uczniowie z gmin Metropolii Krakowskiej zajęli w roku 2019.

Jednocześnie, coraz częściej zauważalne są **braki w kompetencjach „miękkich” uczniów**. Program nauczania jest niedostosowany do wymagań rynku pracy, który ceni: umiejętność samodzielnego organizowania pracy, myślenia i działania projektowego czy pilotażowego oraz pracy w grupie. Niepokojąca jest również **coraz gorsza kondycja psychofizyczna młodzieży**, przejawiająca się m.in. w rosnącej ilości zaburzeń psychicznych, jakie są diagnozowane u coraz młodszych osób oraz wzrostem otyłości.

W wielu szkołach, wciąż widoczne są **nierówności edukacyjne i społeczne** tj. podział na dzieci z zamożniejszych i uboższych rodzin czy dzieci zamieszkujące tereny miejskie i wiejskie. Co więcej, w szkole te nierówności nie są niwelowane.

W szerokim kontekście mamy obecnie do czynienia z **inflacją wykształcenia**. Dyplom uczelni wyższej nie wpływa już na wyższe zarobki i nie przekłada się na łatwość w znalezieniu stabilnego zatrudnienia.

Infrastruktura oświaty

Gminy w ostatnich latach inwestowały w budowę, czy rozbudowę infrastruktury na potrzeby gimnazjów, które zostały zlikwidowane w ramach ostatniej reformy edukacji. Szkoły wciąż wymagają **przekształceń i dostosowania do nowych funkcji**. Widoczna jest też potrzeba tworzenia, czy modernizacji istniejących miejsc edukacji, które będą sprzyjać uczeniu się - miejsc przyjaznych dla dzieci, pobudzających ich kreatywność i takich, w których będą czuły się bezpiecznie.

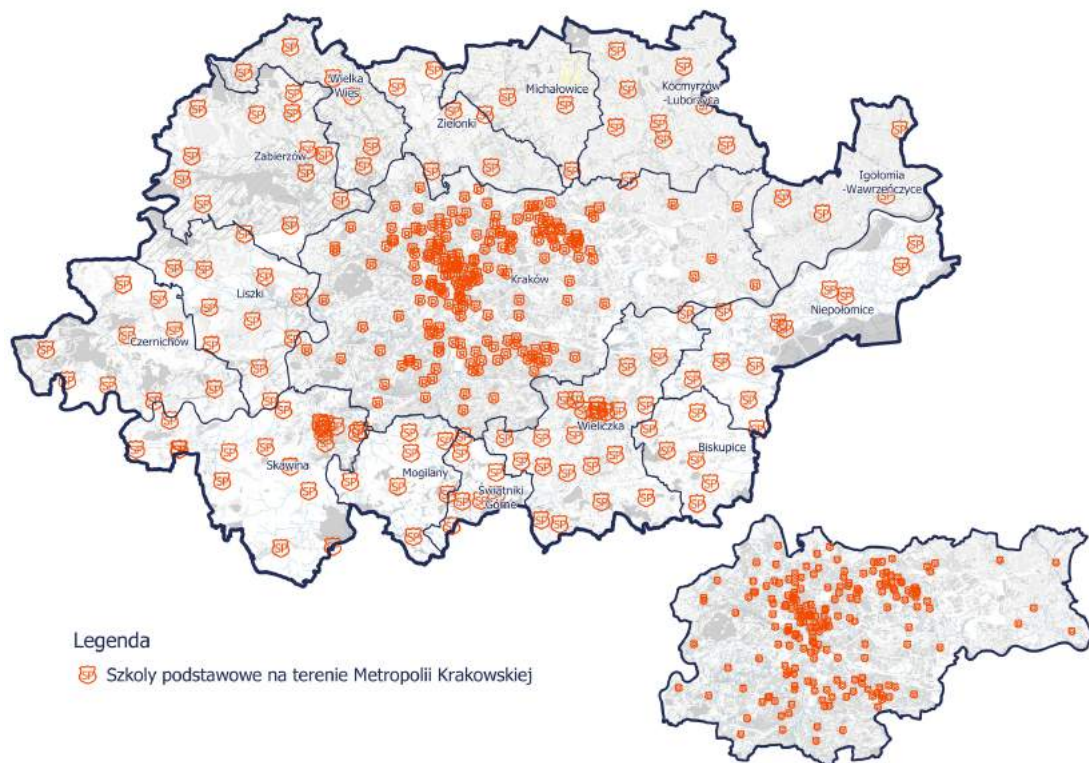
Wciąż **doposażenia wymagają pracownie szkolne**. Co więcej widoczne są braki w wyposażeniu niezbędnym do nauki hybrydowej lub zdalnej – mowa tu nie tylko o komputerach, czy kamerach internetowych, ale też serwerach czy zapewnieniu odpowiedniej przepustowości sieci internetowej.

19

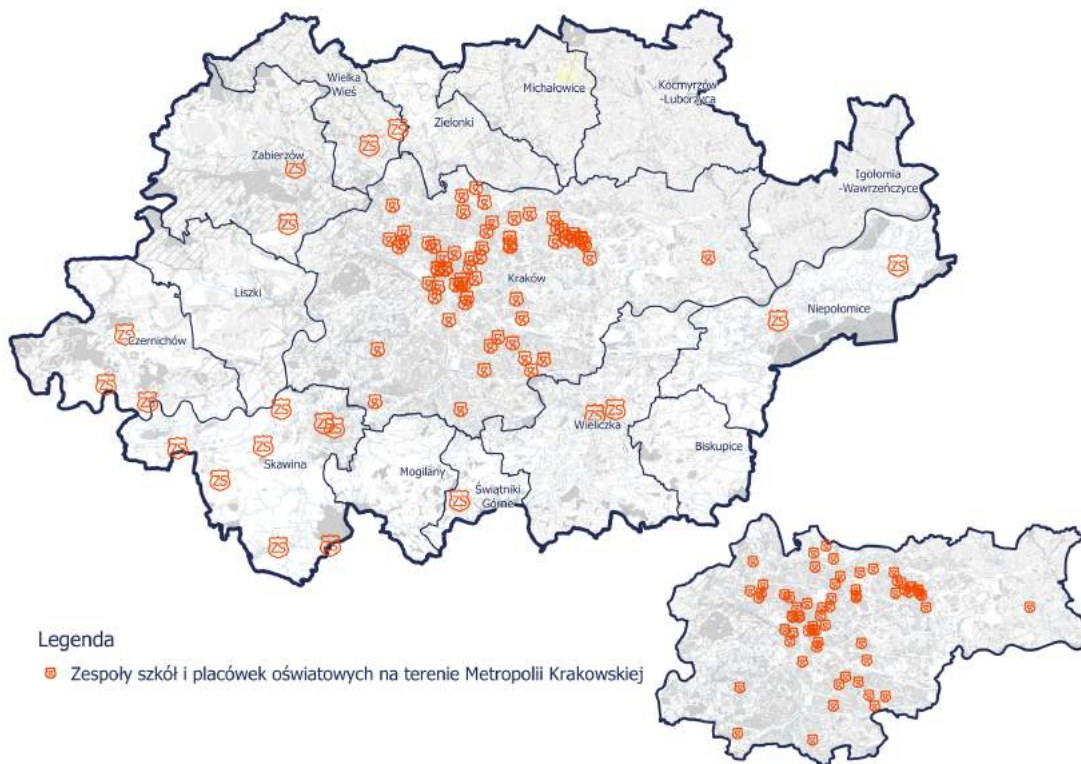
W części gmin widoczny jest **niewykorzystany potencjał budynków oświatowych**. Nie wszystkie budynki szkolne są wykorzystywane jako miejsca lokalnej aktywności – nie zawsze otwierają się one na mieszkańców czy podmioty prywatne, które mogłyby świadczyć w nich ofertę komercyjną po godzinach lekcji. Mając na uwadze, że na terenie Metropolii Krakowskiej znajduje się aż 1626 szkół i placówek oświatowych różnego typu - mamy do czynienia z ogromnym potencjałem.

Szkoły podstawowe [2021]

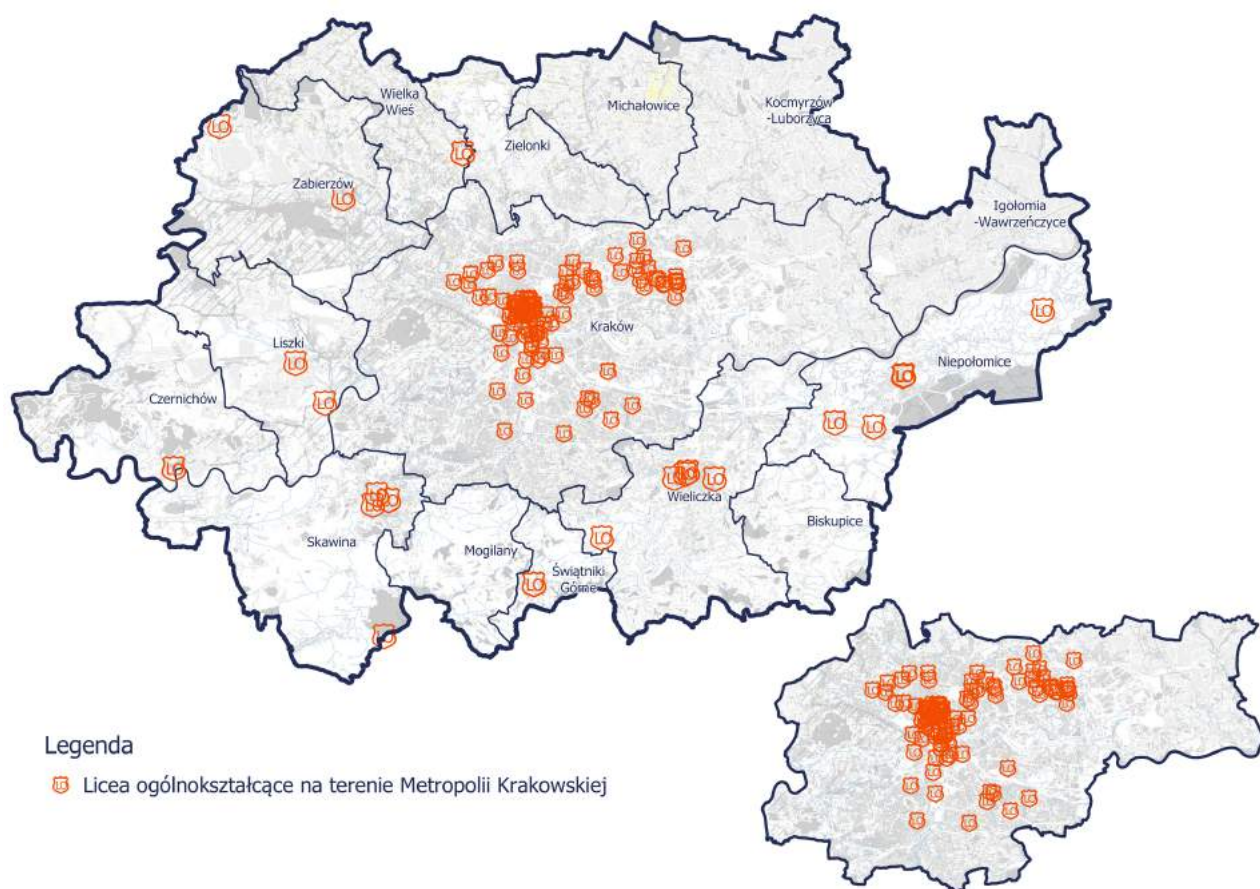
Źródło: Opracowanie własne na podstawie MSIP Kraków: Miejski System Informacji Przestrzennej oraz Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych

Zespoły szkół i placówek oświatowych [2021]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MSIP Kraków: Miejski System Informacji Przestrzennej oraz Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych

Licea ogólnokształcące [2021]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MSIP Kraków: Miejski System Informacji Przestrzennej oraz Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych

Kadry oświaty

Na terenie Metropolii Krakowskiej, **widoczne są braki kadrowe**, które najbardziej palące są wśród nauczycieli technicznych oraz specjalistów. Niestety, zawód nauczyciela nie jest obecnie atrakcyjny dla młodego pokolenia, co często związane jest z niewystarczającym poziomem wynagrodzenia, nieprzystającym do warunków jakie daje np. rynek prywatny.

22

Problemem są także nierówności w zakresie kompetencji nauczycieli oraz poziomie ich zaangażowania w podnoszenie tych kompetencji. Co więcej, **nauczycielom niejednokrotnie brakuje kompetencji cyfrowych oraz kompetencji „miękkich”, relacyjnych**, które pozwalałyby nauczycielom lepiej komunikować się ze swoimi podopiecznymi.

Wśród części nauczycieli widoczna jest pewna rutyna nauczania, a nawet niejednokrotnie „urzędnicze” nastawienie, przejawiające się w tym, że cała uwaga nauczyciela skupia się na realizacji programu. W takim podejściu brakuje niejednokrotnie miejsca na kreatywność.

22

Problematyczny jest **brak systemu monitorowania i oceny pracy nauczycieli i wiążący się z nim brak jasnej polityki wynagradzania**. Dodatki motywacyjne dla nauczycieli przyznawane są uznaniowo, a nie w oparciu o jasne kryteria.

Niezwykle ważnym wyzwaniem jest poprawa **relacji nauczycieli czy dyrektorów szkół z rodzicami**, w których obecnie brakuje dialogu, natomiast coraz częściej widoczna jest roszczeniowa postawa i przyjmowanie roli klientów czy petentów szkoły.

Kształcenie techniczne i branżowe

Dużym wyzwaniem jest niekorzystny wizerunek szkolnictwa technicznego i branżowego, jako tego, które nie daje młodzieży wystarczającej wiedzy i kompetencji żeby kontynuować naukę na uczelniach wyższych czy w innych zawodach.

Widoczna jest **coraz mniejsza liczba kandydatów do techników i szkół branżowych**, co związane jest również ze wzrostem wpływu rodziców w podejmowaniu decyzji o dalszej ścieżce edukacyjnej dzieci. Aplikacja do technikum czy szkoły branżowej często postrzegana jest przez rodziców jako negatywny wybór – sensowny tylko wtedy kiedy dziecko nie osiągnie wystarczającej ilości punktów żeby dostać się do liceum ogólnokształcącego.

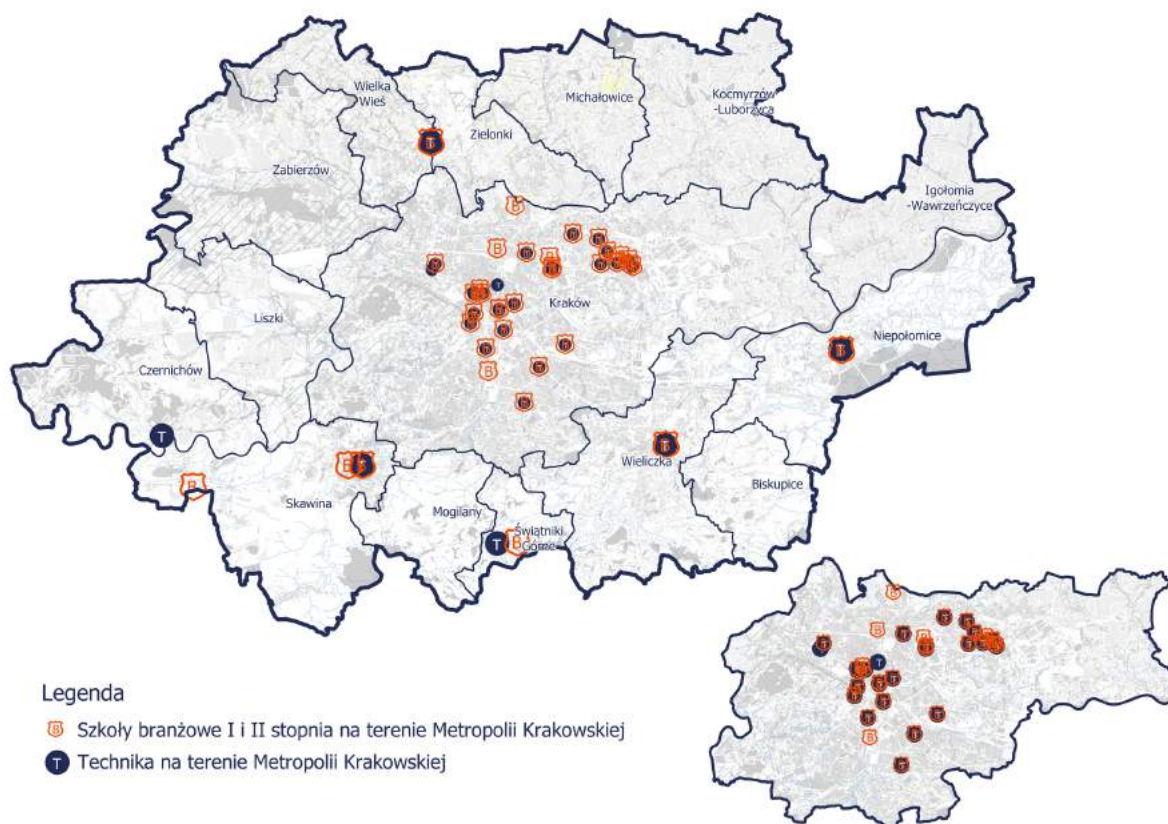
Co więcej widoczne jest negatywne nastawienie dyrektorów i nauczycieli do szkół technicznych/branżowych. Nie zachęcają oni swoich podopiecznych do wyboru takiej szkoły.

W samych szkołach technicznych i branżowych dużym problemem jest **starzejąca się kadra nauczania technicznego** – wiele szkół technicznych opiera swoje zasoby kadrowe na nauczycielach w wieku emerytalnym. Wiele z tych osób ma ogromne doświadczenie, ale przekaz nauczycieli nie pokrywa się z potrzebami pracodawców. Nauczyciele nie mają wystarczającej wiedzy na temat nowych procesów, czy technologii stosowanych w przedsiębiorstwach.

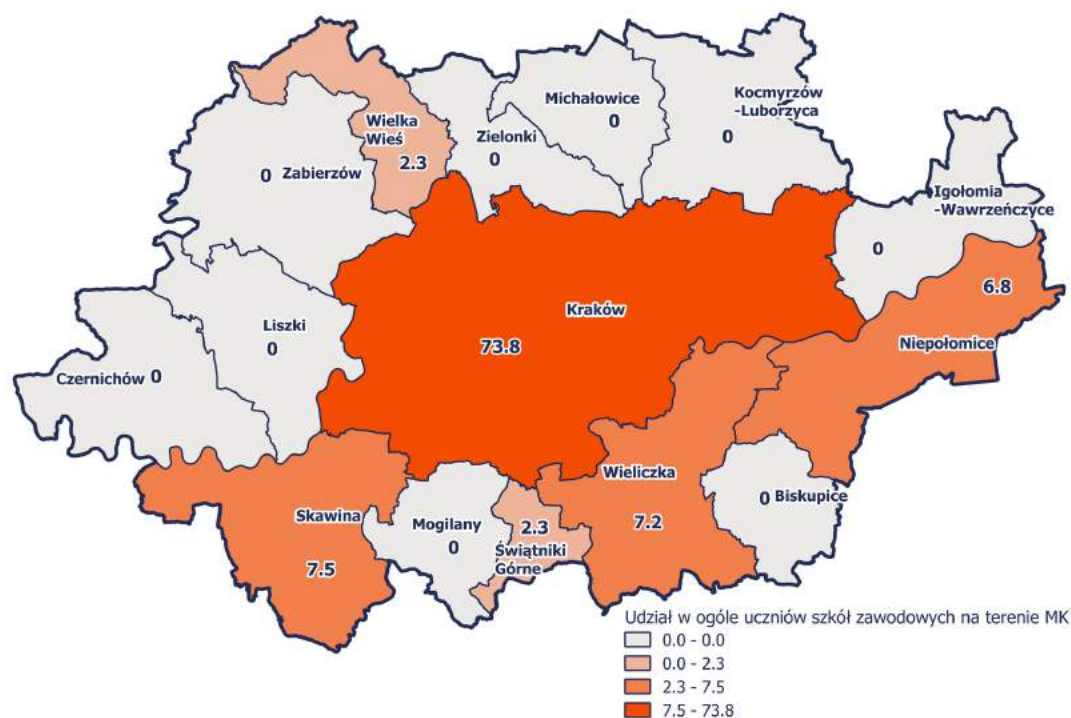
Dodatkowo **brakuje cyklicznego monitoringu kształcenia branżowego pod kątem dostępności miejsc pracy i odpowiedniego planowania uwzględniającego specyfikę lokalnego rynku pracy**. Nie ma też kompleksowej bazy wiedzy o szkołach branżowych i technicznych działających na terenie Metropolii Krakowskiej. Widoczny jest też niewykorzystany potencjał współpracy z sektorem przemysłu czy usług w zakresie np. organizacji staży czy doposażania pracowni technicznych.

Technika i szkoły branżowe [2021]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MSIP Kraków: Miejski System Informacji Przestrzennej oraz Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych

Udział uczniów szkół zawodowych w ogóle uczniów [2019]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Edukacja dorosłych

23

Polskę charakteryzuje **stosunkowo niski odsetek osób w wieku 25+ uczestniczących w kształceniu i szkoleniu** (poprzez nabywanie nowych kompetencji po zakończeniu edukacji w ramach szkoły lub uczelni).

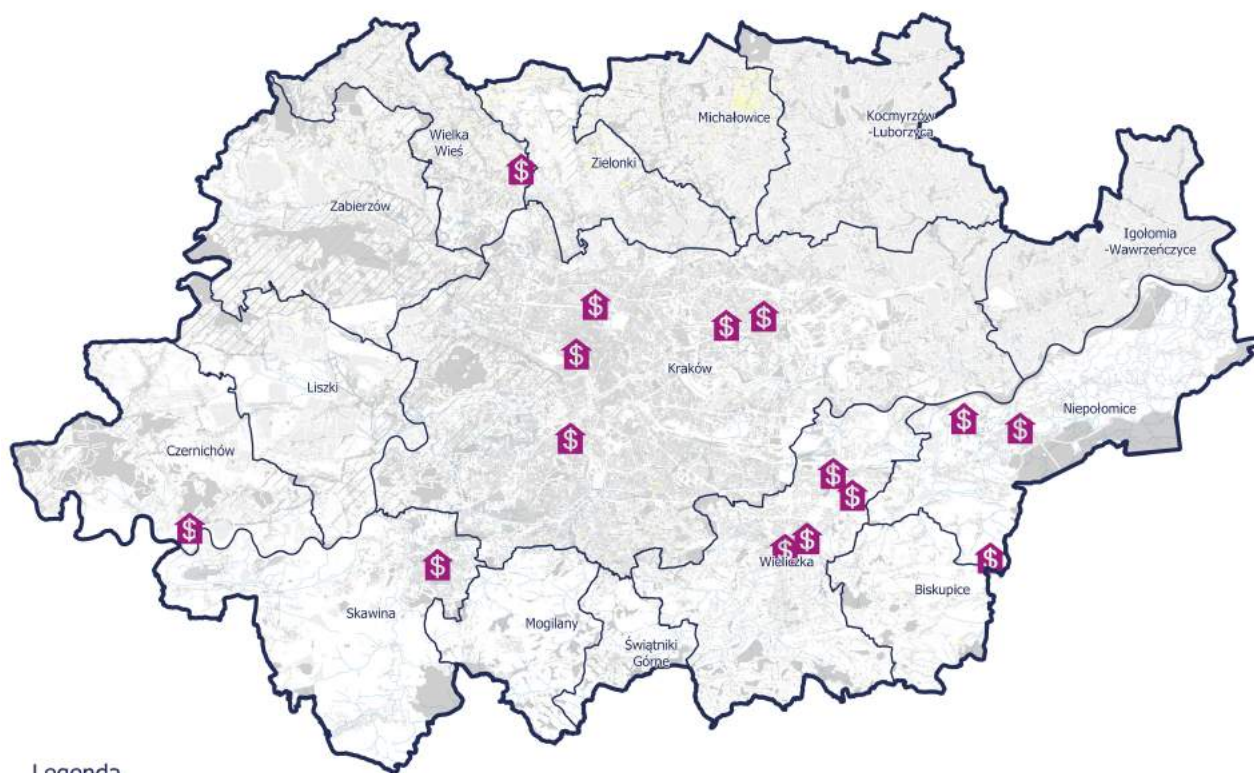
Jednocześnie pandemia koronawirusa unaoczniała fakt dynamicznego rozwoju technologii i innych dziedzin, co wymusza potrzebę ciągłego uczenia się niemal całego społeczeństwa. Dlatego tak istotna jest zdolność ludzi do szybkiego uczenia się i wprowadzania zmian. Szeroko rozumiana **edukacja jest jednym z głównych filarów układu odpornościowego współczesnych społeczeństw, w tym obszarów metropolitalnych.**

44

Centra kształcenia zawodowego [2020]

Legenda

 Centra Kształcenia Zawodowego na terenie Metropolii Krakowskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MSIP Kraków: Miejski System Informacji Przestrzennej oraz Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych

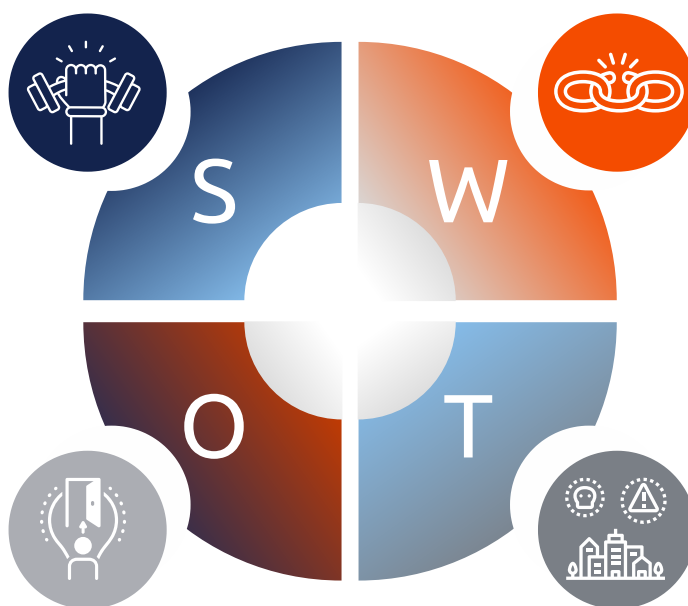
ANALIZA SWOT - EDUKACJA

Silne strony

- wykwalifikowane kadry, związane z silnym ośrodkiem akademickim w Krakowie
- wysokie wyniki uczniów szkół z terenu Metropolii Krakowskiej wyższe od średniej wojewódzkiej
- rosnąca liczba nowoczesnych i przyjaznych placówek edukacyjnych
- wypracowany system prowadzenia nauczania w formie zdalnej i/lub hybrydowej w większości placówek

Słabe strony

- brak stałego monitoringu dostępności miejsc w przedszkolach i szkołach na poziomie ponadlokalnym
- braki infrastrukturalne i w zakresie wyposażenia placówek edukacyjnych
- brak efektywnego systemu monitorowania pracy i motywowania kadry nauczycielskiej
- niekorzystny wizerunek szkolnictwa technicznego i branżowego
- brak rozwiniętego systemu kształcenia się przez całe życie
- niewystarczająca współpraca między szkołami, a środowiskiem pracodawców
- nierówny dostęp do przedszkoli

Szanse

- rosnący poziom wykształcenia mieszkańców
- poprawa jakości dialogu społecznego
- aktywność sektora prywatnego na rynku usług zwłaszcza w zakresie opieki przedszkolnej

Zagrożenia

- nieprzystający do obecnych wyzwań model kształcenia w szkołach, niedostosowany do potrzeb rynku pracy
- chaos legislacyjny i ciągła zmienność prawa
- negatywny wpływ pandemii koronawirusa na edukację zwłaszcza w zakresie rozwoju kompetencji miękkich i kondycji psychofizycznej dzieci i młodzieży
- niski poziom zaufania społecznego do zawodów związanych z sektorem edukacji (nauczyciele, urzędnicy)

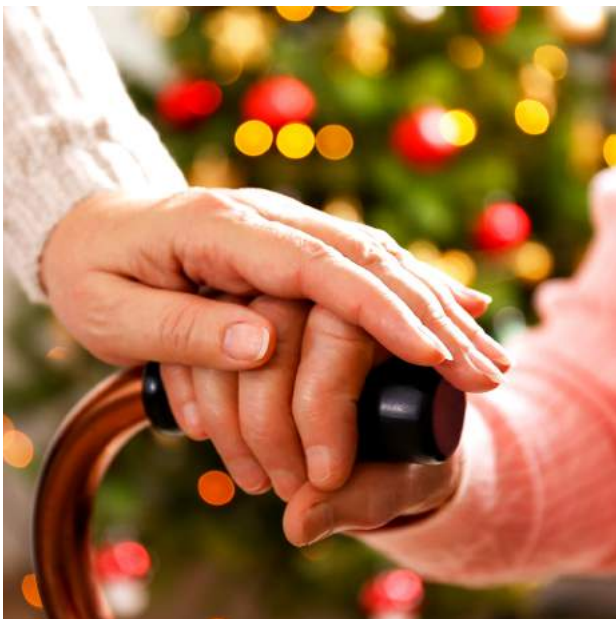
4.7. Usługi społeczne

Dziedzina usług społecznych jest niewątpliwie dziedziną przekrojową. Opisuje ona wiele procesów ciągłych, w tym zadań własnych gminy, realizowanych w oparciu o aktualne przepisy. Niemniej, ambicją Metropolii Krakowskiej, powinno być zapewnienie dostępności usług społecznych charakteryzujących się najwyższym w skali kraju standardem. W tym celu konieczne jest odpowiednie zidentyfikowanie wyzwań oraz podjęcie decyzji o woli wypracowania wspólnych polityk czy standardów świadczenia usług.

Usługi należy projektować i świadczyć z uwzględnieniem aktualnej sytuacji społeczno-demograficznej, w podziale na poszczególne grupy społeczne zagrożone pośrednią i bezpośrednią dyskryminacją. Oznacza to również, aktualizowanie na bieżąco stanu wiedzy nt. wpływu zjawisk ekonomicznych czy społecznych dla określonych grup społecznych. Ponadto, wszystkie kierunki działań powinny przyjmować politykę równościową jako politykę horyzontalną, przez którą filtrowane są dane i wnioski dotyczące wdrażania konkretnych usług społecznych.

Niezbędne jest stworzenie optymalnych warunków infrastrukturalnych i kadrowych w placówkach, które znajdują się w sferze oddziaływania samorządów, jak również wzmocnienie współpracy samorządu z sektorem biznesu czy organizacjami pozarządowymi. W obszarach, w których występuje, bądź przewidywana jest znaczna nadwyżka popytu nad podażą (jak w przypadku zapotrzebowania na domy opieki i inne formy pomocy dla osób starszych), która nie może zostać zaspokojona z wykorzystaniem własnych zasobów, działania rozwojowe powinny uwzględniać partycypację podmiotów innych niż samorządowe.

Konieczna odpowiedź na proces starzenia się społeczeństwa

Zgodnie z prognozami, do 2050 roku, osoby powyżej 60. roku życia będą stanowiły w Polsce 40% społeczeństwa. Prognoza demograficzna dla Metropolii Krakowskiej także wskazuje na dynamiczny **wzrost wartości wskaźnika obciążenia demograficznego** (stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym) w okresie 2016-2030 w większości gmin wchodzących w skład Metropolii Krakowskiej. Przewiduje się, że wskaźnik ten osiągnie najwyższy poziom w Krakowie, gdzie w perspektywie do 2025 roku przewidywany jest wzrost przedmiotowego wskaźnika do wartości 74,3. Wysoki poziom wskaźnika obciążenia demograficznego (powyżej 70) prognozowany jest również dla gmin: Skawina, Zabierzów oraz Igołomia-Wawrzeńczyce. Konieczne jest zatem podejmowanie działań strategicznych odwracających niekorzystny trend i neutralizujących skutki postępującego procesu starzenia się społeczeństwa.

Wobec prognozowanego trendu i rosnącej liczby osób starszych, tempo przyrostu miejsc dziennej opieki nie jest wystarczające. Widoczna jest **luka w potencjale pielęgnacyjnym, generowanym przez opiekunów nieformalnych** (według metodyki GUS wskaźnik ten liczony jest jako stosunek liczby kobiet w wieku 45-64 lat do osób w wieku 80+). Do 2050 roku w Małopolsce potencjał pielęgnacyjny zmaleje i będzie wynosić 128 opiekunów na 100 osób potrzebujących w stosunku do 325 potencjalnych opiekunów rodzinnych w roku 2013. Coraz bardziej widoczna jest także potrzeba **zapewnienia odpowiednich usług w zakresie opieki wytchnieniowej**.

34

Opieka instytucjonalna powinna wspierać opiekę zapewnianą przez domowników lub wspierać seniorów w taki sposób aby jak najdłużej pozostawali samodzielni. Coraz więcej domów opieki powstaje z inicjatywy prywatnej. Na terenie województwa małopolskiego w 2020 roku funkcjonowały 53 placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzone m.in. przez podmioty prywatne i organizacje pozarządowe. 11 z nich znajduje się na terenie Metropolii Krakowskiej – w sumie dysponują one 392 miejscami. Brakuje także powszechnie i łatwo dostępnej informacji o tych usługach oraz ich integracji z usługami publicznymi.

Warto zauważyć, że element współpracy w tym obszarze zainicjowano w ramach realizacji Strategii ZIT na lata 2014-2020 - łącznie wsparto 100 miejsc świadczenia usług społecznych oraz asystenckich i opiekuńczych.

35

Osoby starsze są z reguły bierne zawodowo, ale duża część (ok. 1/3) z nich podejmuje kształcenie formalne, poza formalne lub nieformalne. Dotyczy to zwłaszcza kobiet. Seniorzy są też coraz bardziej aktywni fizycznie - ponad 1/4 uczestniczy w zajęciach sportowych i rekreacji ruchowej, co pozytywnie wpływa na wydłużenie ich sprawności fizycznej. Warto uwzględnić ten fakt w projektowaniu rozwiązań.

Pomoc społeczna najczęściej odpowiada na ubóstwo

Liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej systematycznie spada - w 2014 roku wynosiła ona w Metropolii Krakowskiej 36 435 osób, podczas gdy w 2018 – 28 913 osób, co oznacza spadek o 21%.

36

W skali regionu, w 2019 r. **korzystanie z pomocy społecznej było powodowane głównie ubóstwem** (47,2% klientów pomocy społecznej korzystało ze wsparcia z tej przyczyny), długotrwałą lub ciężką chorobą (47,2%), niepełnosprawnością (34,8%), bezrobociem (28,9%), potrzebą ochrony macierzyństwa (27,9%) oraz bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (18,8%).

Dotychczas w obszarze pomocy społecznej gminy Metropolii Krakowskiej nie nawiązały bliższych relacji, głównie ze względu na zgłaszane duże zróżnicowanie, które objawia się w różnych problemach i ich skali. Brakuje jednak szczegółowej diagnozy w zakresie lokalnych problemów pomocy społecznej, które mogłyby być rozwiązywane wspólnie.

Potrzeby w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 wciąż rosną

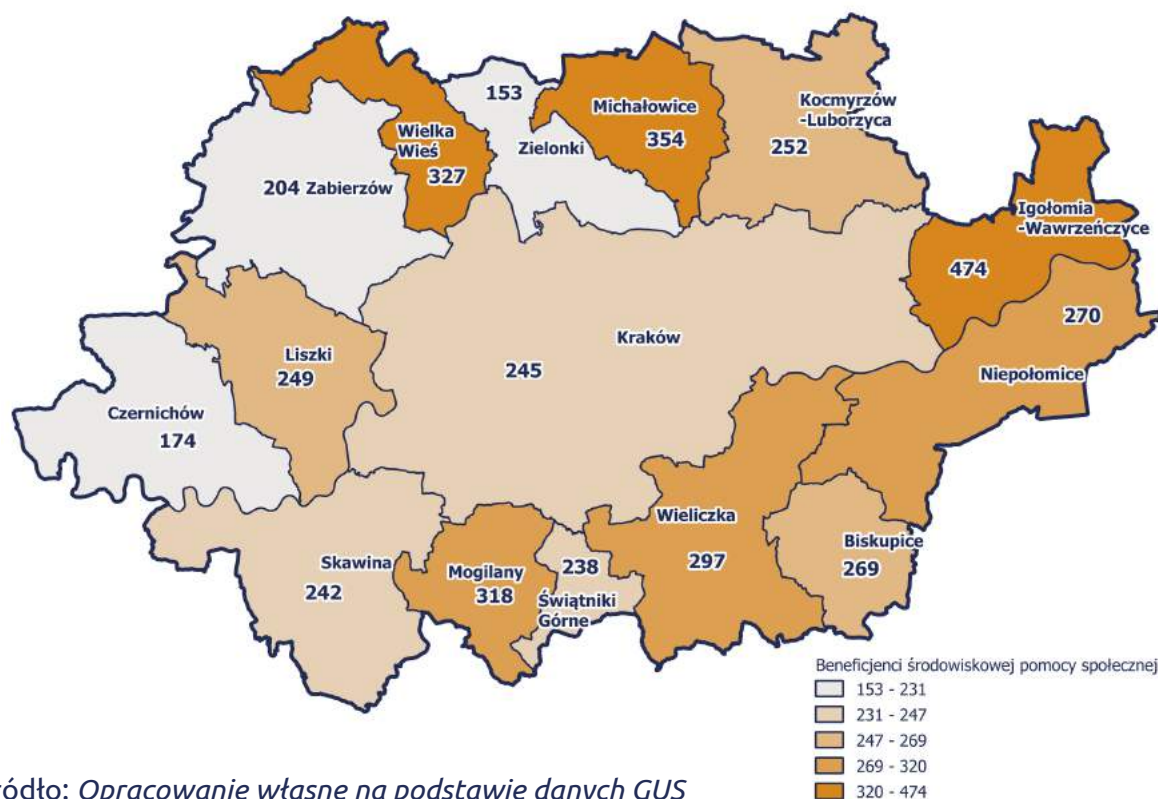
Zauważalne jest **rosnące zapotrzebowanie na opiekę nad dziećmi do lat 3** oraz dysproporcje w zakresie liczby miejsc w żłobkach pomiędzy poszczególnymi gminami Metropolii Krakowskiej. Odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką w żłobkach w 2019 roku w poszczególnych gminach wahał się od 0,0% w Świątnikach Górnych do 35,2% w Krakowie.

37

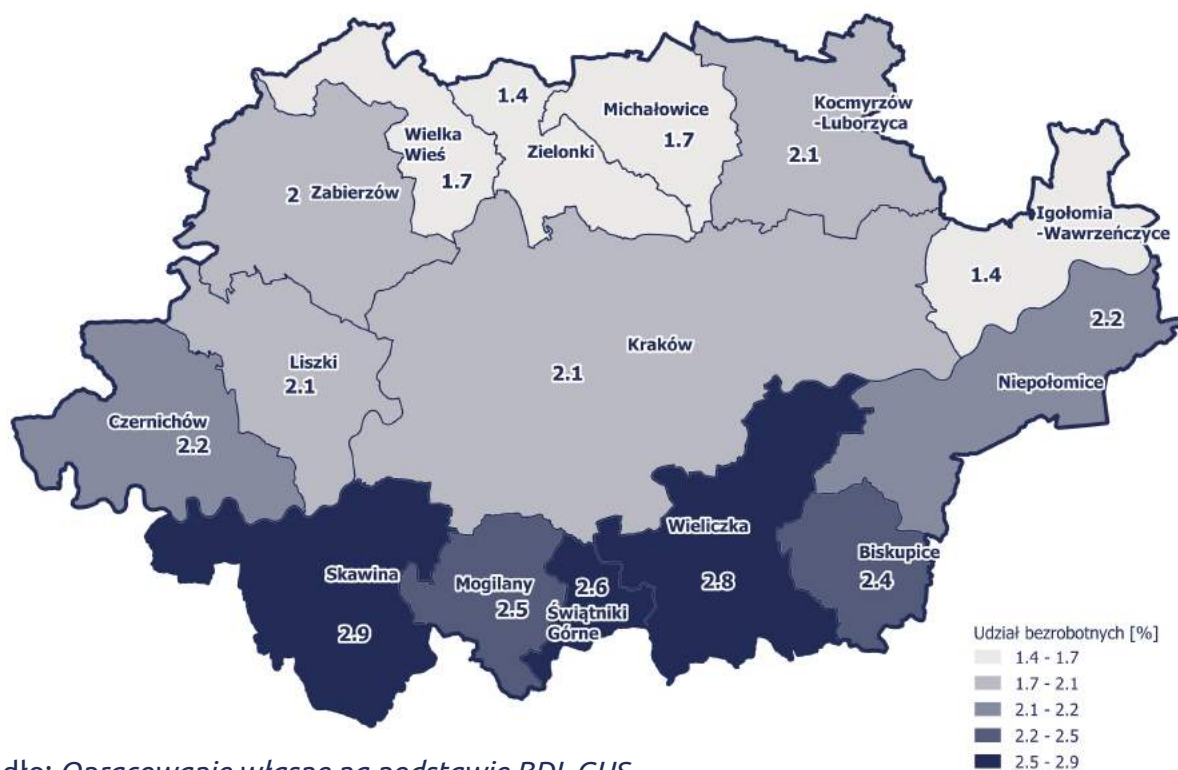
Na terytorium Metropolii zauważalny jest wzrost liczby placówek świadczących opiekę nad dziećmi do lat 3. W okresie 2015-2019 ich liczba zwiększyła się o 148 jednostek czyli dokładnie 50% - wynikało to przede wszystkim z rozwoju placówek komercyjnych. Na terenie gmin ościennych Krakowa 88,2% wszystkich placówek stanowią podmioty niepubliczne.

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności [2019]

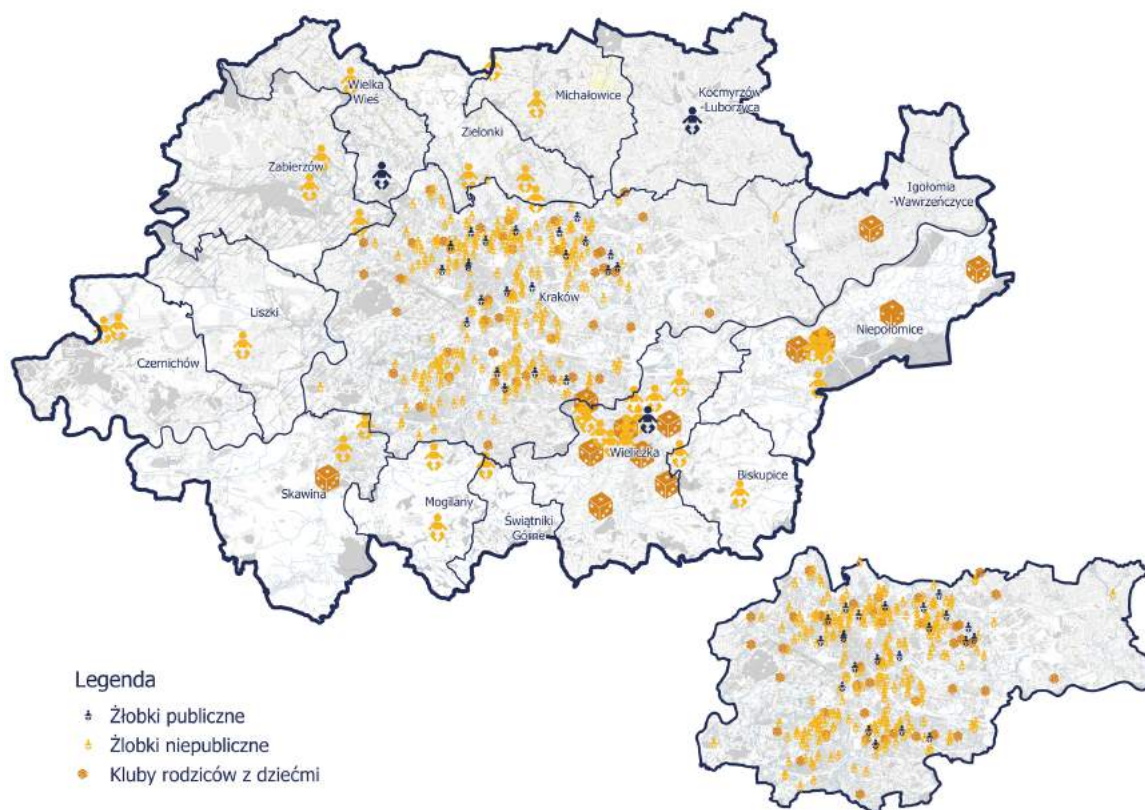
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [2019]

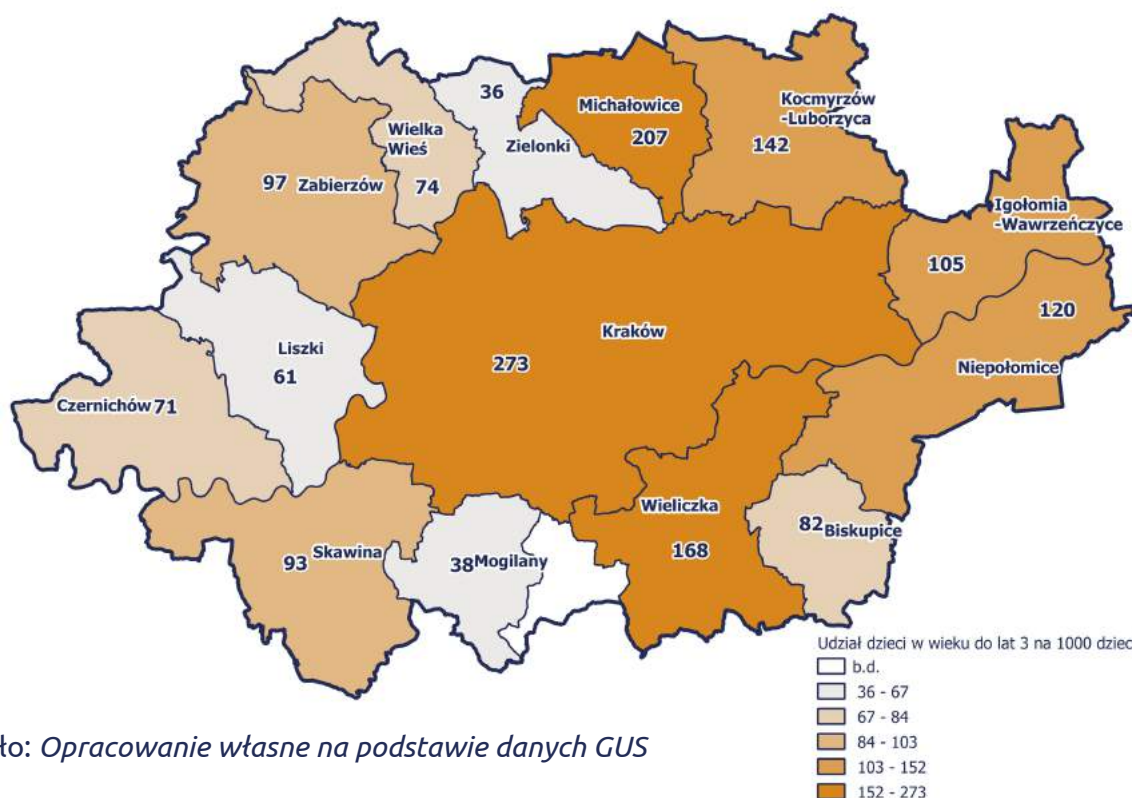
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Placówki opieki nad dziećmi do lat 3 [2021]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie MSIP Kraków: Miejski System Informacji Przestrzennej oraz Empatia Portal Informacyjny Usługowy [Rejestr żłobków i klubów dziecięcych - Emp@tia]

Udział dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 [2019]

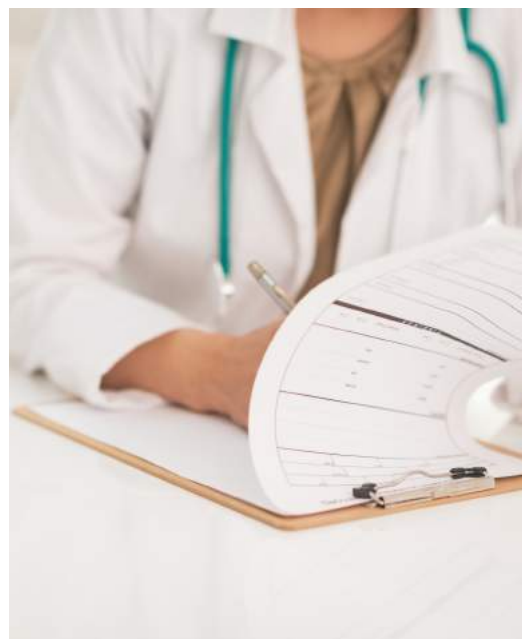

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Potrzebne wsparcie sektora ochrony zdrowia

Głównymi problemami systemu ochrony zdrowia w Polsce są niedofinansowanie systemu oraz braki kadrowe. Wyzwaniem, z jakim boryka się cały sektor ochrony zdrowia, w tym samorządy, jest konieczność poprawy jakości systemowego zarządzania i relacji pomiędzy podmiotami działającymi w tym sektorze. Odpowiedzialność samorządów lokalnych w zakresie ochrony zdrowia wiąże się przede wszystkim z podmiotami leczniczymi, dla których samorząd terytorialny jest organem tworzącym (głównie szpitale), oraz tworzeniem lokalnych polityk zdrowotnych, w tym realizację programów polityki zdrowotnej. Na płaszczyźnie finansowej w systemie działa krajowa instytucja – NFZ, odpowiedzialna za finansowanie świadczeń zdrowotnych. Skala finansowania ochrony zdrowia jest nieadekwatna do potrzeb. Brakuje stałej, skoordynowanej wymiany wiedzy np. między organami prowadzącymi szpitale.

Wpływ epidemii koronawirusa na system ochrony zdrowia

Pandemia koronawirusa zintensyfikowała i ujawniła prawdziwą skalę problemów z jakimi od wielu lat zмага się polski system ochrony zdrowia. Należą do nich przede wszystkim: **chaos organizacyjny, braki kadrowe oraz trudna sytuacja finansowa.**

Przedmiotowa diagnoza powstaje w okresie kiedy pandemia nie została ostatecznie opanowana. Jednak pierwsze obserwacje z jej przebiegu w 2020 roku prowadzą do wniosków dotyczących przede wszystkim zarządzania sektorem szpitalnictwa. W tym obszarze konieczne jest doprecyzowanie zakresu zadań, odpowiedzialności i kompetencji po stronie instytucji rządowych, administracji wydzielonej i podmiotów samorządowych.

W przyszłości kluczowe jest wypracowanie mechanizmów koordynacji podaży usług szpitalnych i tworzenie atmosfery i ram do współpracy na wielu poziomach.

Infrastruktura i kadry ochrony zdrowia

W Krakowie działa 13 szpitali zakwalifikowanych do podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na koniec 2017 roku dostępność szpitali na terenie województwa małopolskiego kształtowała się nieznacznie powyżej średniej dla Polski – na jeden szpital przypadało ok. 39 tys. mieszkańców. W okresie 2010-2017 doszło do zwiększenia liczby łóżek w szpitalach ogólnych, leżących na obszarze powiatu m. Kraków, powiatu krakowskiego i powiatu wielickiego o ok. 12% (684 łóżka). Zdecydowana większość (94,9%) miejsc szpitalnych zlokalizowana jest na obszarze miasta Krakowa, które stanowi bazę usług medycznych dla pozostałych obszarów.

W latach 2012-2018 na terenie Metropolii Krakowskiej liczba przychodni wzrosła z 650 do 823 (wzrost o 27%). Podmioty świadczące usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej najczęściej są sprywatyzowane.

Coraz bardziej palącym problemem stają się braki kadrowe oraz brak planowania strategicznego w zakresie rozwoju kadr. W tym kontekście coraz pilniejsza staje się potrzeba powołania personelu pomocniczego. Rozwiązaniem może być także prowadzenie świadomej polityki migracyjnej nastawionej na przyciąganie personelu medycznego z innych regionów kraju oraz zagranicy.

Rosnąca długość życia vs. brak profilaktyki

W ostatnich latach w Polsce obserwowany jest **stały wzrost przeciętnej długości życia**.

Średnia długość życia w województwie małopolskim wynosi 75,3 lat dla mężczyzn i 82,7 lat dla kobiet i jest wyższa od średniej krajowej (odpowiednio 74,1 i 81,8). Natomiast do głównych przyczyn zgonów w Małopolsce należą **choroby układu krążenia i choroby nowotworowe**.

W skali całego kraju, zwraca się coraz większą uwagę na **niewystarczającą powszechną edukację zdrowotną**, pokazującą dobre nawyki, oraz zbyt niską ilość programów profilaktycznych.

Konieczne inwestycje w medycynę przyszłości

Planując dalszy rozwój usług w dziedzinie ochrony zdrowia, należy stawiać na **inwestycje w nowoczesne technologie, w tym w obszarze profilaktyki zdrowotnej czy telemedycyny** (diagnozowania i monitorowania stanu zdrowia pacjentów na odległość). Również w obszarze zarządzania ochroną zdrowia pożądanym kierunkiem rozwoju będzie implementacja technologii ICT do zarządzania danymi w organizacjach sektora ochrony zdrowia.

Konieczne zaplanowanie i uzgodnienie polityki migracyjnej

Liczba imigrantów w Krakowie i obszarze Metropolii Krakowskiej rośnie. Widoczny jest zarówno wzrost liczby osób wybierających ten obszar jako miejsce pracy, jak i młodzieży przyjeżdżającej na studia do Krakowa. Zgodnie z danymi z 2019 roku, liczba cudzoziemców posiadających ważne zezwolenia na pobyt (m.in. czasowy lub stały) osiągnęła w Małopolsce 40 tys. osób. Zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowią obecnie obywatele Ukrainy (ich liczba w ostatnich latach rosła najbardziej dynamicznie). Dominującą formą pobytu są migracje czasowe związane z chęcią podjęcia pracy. Pomimo pandemii koronawirusa dane z 2020 roku wskazują na wzrost liczby imigrantów w Krakowie w stosunku do roku poprzedniego.

Imigranci osiedlający się w Krakowie są populacją bardzo dobrze wykształconą – ok. 70% obcokrajowców, którzy zadeklarowali wykształcenie, posiada jego najwyższy poziom. Zgodnie z rejestrami ZUS, branżami PKD, w której zatrudnionych jest najwięcej cudzoziemców są: działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, budownictwo, przetwórstwo przemysłowe, transport i gospodarka magazynowa oraz informacja i komunikacja.

Część imigrantów cechuje kulturowe podobieństwo, jednak jednocześnie nawet wewnątrz grup o tej samej narodowości widoczne jest duże zróżnicowanie, związane np. z miejscem pochodzenia czy charakterem wykonywanej pracy. Co więcej, imigranci integrują się ze społecznościami lokalnymi w różnym stopniu. W przypadku części grup imigranckich występuje zjawisko gettoizacji.

W obliczu braku polityki migracyjnej na szczeblu krajowym oraz braku rzetelnych i spójnych danych o migrantach, konieczne wydaje się **wypracowanie wspólnej polityki oraz narzędzi i standardów postępowania wobec cudzoziemców**, którzy w coraz większym stopniu tworzą tkankę społeczności metropolitalnej.

Z poziomu centralnego polityka migracyjna nie jest systemowo realizowana. W 2020 roku przystąpiono do prac nad nową polityką migracyjną kraju, zmieniając metodę postępowania stosowaną przy wcześniejszych pracach. Końcem 2020 roku, opracowany został dokument "Polityka migracyjna Polski – diagnoza stanu wyjściowego"

Polskie miasta i metropolie projektują i wdrażają polityki migracyjne na poziomie lokalnym i ponadlokalnym. W przypadku miasta Kraków od kilku lat prowadzony jest program „Otwarty Kraków”, którego jednym z komponentów są działania skierowane do obcokrajowców.

Pożądaný rozwój współpracy w zakresie aktywnej polityki mieszkaniowej

Polityka mieszkaniowa jest silnie skorelowana z polityką w zakresie planowania przestrzennego, zwłaszcza w kontekście niewystarczającego regulowania rynku deweloperskiego. Po akcesji Polski do Unii Europejskiej, można zaobserwować **wyraźny trend wzrostowy w zakresie oddawanych do użytku budynków mieszkalnych i budynków ogółem**. Skumulowany roczny wskaźnik wzrostu w latach 2004-2017 dla Metropolii Krakowskiej w zakresie budynków ogółem wyniósł 3,3%. W samym Krakowie, w 2019 roku, do użytku oddano 13 184 mieszkania (więcej o ponad 3,5 tys. niż w 2018). Tym samym, miasto znalazło się na drugim miejscu (po Warszawie) w rankingu miast Polski pod względem nowo oddanych do użytku mieszkań.

Obecnie brakuje współpracy w zakresie polityki mieszkaniowej na poziomie ponadlokalnym. Aby taką współpracę nawiązać, potrzebna byłaby precyzyjna diagnoza sytuacji i potrzeb mieszkaniowych mieszkańców Metropolii Krakowskiej.

Ogromną barierą w zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych jest bariera ekonomiczna – jedynie 40% społeczeństwa znajduje się w sytuacji majątkowej pozwalającej na zakup mieszkania. Programy mieszkaniowe, takie jak TBS czy Mieszkanie Plus, stanowią niewystarczające wsparcie. Pożądaný byłby bardziej dynamiczny rozwój programów ukierunkowanych na wynajem mieszkań z dostępnym cenowo czynszem lub z możliwością nabycia własności mieszkania w dostępnej cenie.

Duży potencjał procesów rewitalizacyjnych

W 2017 roku 11 z 15 gmin Metropolii Krakowskiej posiadało uchwalony, aktualny Gminny Program Rewitalizacji, który w myśl ustawy, stanowi podstawę do **prowadzenia przez gminę procesu wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności,** przestrzeni i gospodarki. Proces rewitalizacji prowadzony jest na obszarach rewitalizacji, które wyznaczane są, przede wszystkim, w oparciu o wskaźniki społeczne i to właśnie na działaniach skierowanych do lokalnej społeczności powinien być on skoncentrowany.

43

Obecnie, obszary rewitalizacji zajmują 3,7% (4 730 ha) Metropolii Krakowskiej i zamieszkuje je 10,5% jego ludności (ok. 111 370 osób). Działania zaplanowane w Gminnych Programach Rewitalizacji mają służyć przede wszystkim rozwiązywaniu problemów społecznych oraz powiązanych z nimi problemów: technicznych, środowiskowych, gospodarczych oraz funkcjonalno-przestrzennych. Działania te mogą być realizowane przez gminę, jak i partnerów publicznych i prywatnych, z wykorzystaniem różnych mechanizmów finansowania.

Inwestycje realizowane w ramach wdrażania Gminnych Programów Rewitalizacji mogą stanowić impuls do podnoszenia jakości przestrzeni życiowej i publicznej, oferowanej mieszkańcom zdegradowanych terenów Metropolii Krakowskiej.

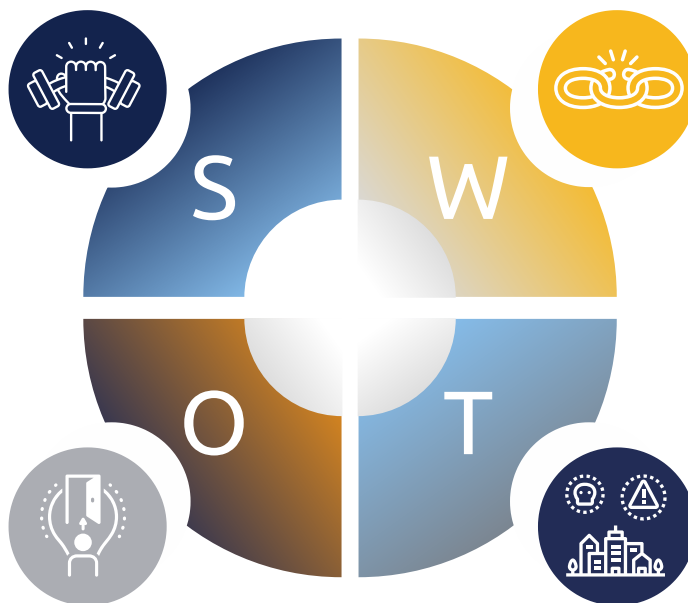
ANALIZA SWOT - USŁUGI SPOŁECZNE

Silne strony

- potencjał uczelni medycznych zlokalizowanych w Krakowie
- potencjał wyspecjalizowanych podmiotów leczniczych oraz kadr medycznych w mieście centralnym
- aktywna polityka skierowana na potrzeby osób starszych i zależnych realizowana w mieście centralnym
- rosnąca aktywność organizacji pozarządowych na całym obszarze
- obecność polityki migracyjnej na poziomie lokalnym (w Krakowie)
- atrakcyjność miasta i obszaru Metropolii dla imigrantów z zagranicy

Słabe strony

- niewystarczający stopień przygotowania do zmian demograficznych, w tym zbyt mała liczba miejsc opieki nad osobami niesamodzielnymi
- dysproporcje w dostępie do miejsc opieki nad dziećmi do lat 3
- brak współpracy ponadlokalnej w zakresie aktywnej polityki migracyjnej
- braki w ofercie mieszkaniowej skierowanej do osób starszych, niepełnosprawnych czy borykających się ze złą sytuacją materialną, życiową czy zdrowotną oraz dostępności mieszkań komunalnych i socjalnych oraz mieszkań chronionych
- niewystarczająca ilość szczegółowych i przekrojowych diagnoz w skali ponadlokalnej w zakresie problemów pomocy społecznej

Szanse

- prospołeczna polityka UE i Polski
- rosnąca aktywność sektora prywatnego w zakresie tworzenia domów opieki
- polityka mieszkaniowa realizowana ze szczebla krajowego
- rosnąca liczba imigrantów, w tym napływ specjalistów oraz rozwój przedsiębiorczości wśród obcokrajowców

Zagrożenia

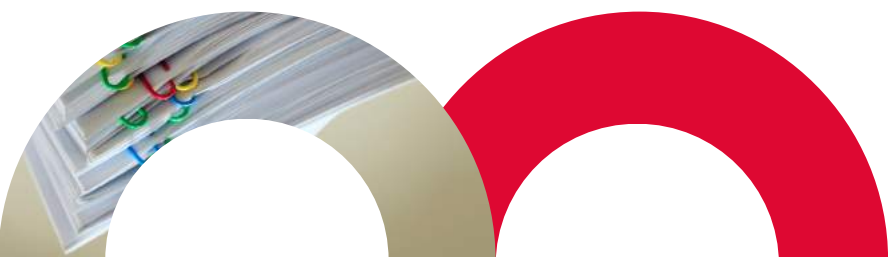
- postępujący proces starzenia się społeczeństwa
- powiększająca się luka potencjału opiekuńczego
- skala finansowania ochrony zdrowia nieadekwatna do potrzeb
- skutki pandemii koronawirusa silnie wpływające na cały sektor ochrony zdrowia i usług opiekuńczych
- rosnący poziom nierówności społecznych

5. Spis źródeł

1. Ewaluacja efektów wdrażania instrumentów rozwoju terytorialnego w postaci Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) w ramach RPO WM na lata 2014-2020 – etap I RAPORT KOŃCOWY, Evalu, 2020
2. Ewaluacja systemu realizacji instrumentu ZIT w perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020 Raport końcowy – wersja I, Wolański, 2018
3. Ach, co to był za rok... E-usługowe podsumowanie 2019!, Ministerstwo Cyfryzacji, 2019
4. E-administracja w oczach internautów, Ministerstwo Cyfryzacji, Sopot 2016
5. Digital Economy and Society Index Report 2020
6. Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej, GUS 2018
7. Społeczne oceny uczciwości i rzetelności zawodowej, CBOS 2016
8. Państwowa Komisja Wyborcza, 2020
9. Raport z badań marketingowych nt. postrzegania marki gospodarczej KrOF (Metropolii Krakowskiej), 2020
10. Badania zrealizowane przez Małopolską Organizację Turystyczną dla Gminy Miejskiej Kraków, 2019
11. Akademickość polskich miast, Polski Instytut Ekonomiczny, 2019
12. Szkolnictwo wyższe w województwie małopolskim w roku akademickim 2019/2020, GUS, 2020
13. Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce, ABSL, 2019
14. Kraków dla biznesu 2020, 2020
15. Doing Business in Małopolska. Przewodnik dla inwestorów, 2020
16. Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, 2020
17. Aktualizacja pogłębionej diagnozy innowacyjności gospodarki Małopolski, 2018
18. Raport o Stanie Gminy 2019, Kraków 2020
19. Rejestr szkół i placówek oświatowych, System Informacji Oświatowej, stan na 30 września 2020 r.
20. Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie, 2021

-
21. *Szkoła dla innowatora. Kształtowanie kompetencji proinnowacyjnych*, 2018
 22. *Poza horyzont. Kurs na edukację. Przyszłość systemu rozwoju kompetencji w Polsce*, 2020
 23. EUROSTAT, Adult learning statistics, 2019
 24. *Wyzwania planowania przestrzennego w Krakowskim Obszarze Funkcjonalnym (Metropolii Krakowskiej)*, SMK 2019
 25. *Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego*, SMK 2019
 26. Dane Polskiego Towarzystwa Przesyłu i Rozdziału Energii Elektrycznej, 2020
 27. Programu Ochrony Powietrza dla województwa małopolskiego, 2020
 28. Dane z efektów realizacji Programu Ochrony Powietrza dla województwa małopolskiego, 2020
 29. Raport z analizy zagrożenia powodziowego dla budynków: Amsterdam, Rotterdam, Haga „Orange Office Park” w Krakowie, Arcadis 2016
 30. *Koncepcji integracji systemów transportowych*, Stowarzyszenie Metropolia Krakowska, 2017
 31. *Wizytówki transportowe*, Stowarzyszenie Metropolia Krakowska, 2019
 32. Transport – wyniki działalności w 2018 r., GUS 2019
 33. Raport z badania natężenia ruchu rowerowego w Krakowie, 2018
 34. *Rejestr placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym prowadzonych na podstawie przepisów o działalności gospodarczej działających na obszarze województwa małopolskiego*, Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie, 2020
 35. *Sytuacja osób starszych w Polsce w 2018 r.*, GUS 2020
 36. *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa małopolskiego za rok 2019*, ROPS Kraków 2020

-
37. Rejestr żłobków i klubów dziecięcych, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, 2020
 38. Alert zdrowotny 4, GAP, 2020
 39. Wykaz świadczeniodawców zakwalifikowanych do poszczególnych poziomów systemu podstawowego szpitalnego zabezpieczenia świadczeń opieki zdrowotnej (PSZ), Narodowy Fundusz Zdrowia, Małopolski Oddział Wojewódzki NFZ w Krakowie, 2021
 40. Urząd do spraw cudzoziemców, 2019
 41. *Imigranci w Krakowie w 2020 roku*, Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i religijnych, 2020
 42. *Raport o stanie polskich miast - Mieszkalnictwo społeczne*, IRMiR 2018
 43. *Dane statystyczne z zakresu rewitalizacji na poziomie gmin*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018
 44. *Edukacja dorosłych – globalny układ odpornościowy*, EPALE, 2020
 45. *Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2020 roku*, Główny Urząd Statystyczny, 2020